

*ПЕДАГОГІКА
СПІВРОБІТНИЦТВА
ЯК СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ*

**ЗБІРНИК МАТЕРІАЛІВ
ІНТЕРНЕТ-КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ЖИТОМИР
2018**

Київський національний торговельно-економічний університет
Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ

***ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК СКЛАДОВА
РЕАЛІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ
НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ***

Збірник матеріалів інтернет-конференції

Житомир

2018

УДК 377
ББК 74.580
П-24

Рекомендовано вченою радою комунального закладу «Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Житомирської обласної ради (Протокол №2 від 10.05.2018 року)

Рецензенти:

Г.С. Весельська - кандидат філологічних наук, викладач Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ.

Л. В. Горохова – кандидат філософських наук, доцент кафедри філософії Житомирського державного університету імені Івана Франка.

Я. В. Карлінська – кандидат педагогічних наук, заступник директора з навчальної роботи Університетського коледжу Київського університету імені Бориса Грінченка.

Редакційна колегія:

Г.Л. Губарєв – директор Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ;

С.В. Кондратюк – заступник директора з навчальної роботи Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ;

І.О. Шумовська – методист Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ;

Г.С. Весельська - кандидат філологічних наук, викладач Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ.

Н.В. Степанчук – старший викладач Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ.

І.В. Бредіхіна - викладач Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ, аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені І.Франка.

У збірнику представлено матеріали Всеукраїнської інтернет-конференції «Педагогіка співробітництва як складова реалізації освітньої стратегії навчального закладу».

До збірника увійшли статті з актуальних науково-методичних проблем навчально-виховного процесу у вищих професійних закладах. Тематика статей стосується переважно особливостей застосування педагогічної технології співробітництва у ВНЗ.

Збірник адресується науковцям, викладачам, студентам, педагогам-практикам. За зміст і якість поданих матеріалів відповідальність несуть автори. Підготовка до публікації, що проводиться редакційною колегією, полягає в доведенні до стандартів, прийнятих у межах видання.

ЗМІСТ

РОЗДІЛ І. Педагогіка співробітництва в процесі викладання спецдисциплін

Бруцька Т.А. ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ.....	9
Васько О.О. МЕТОДИ ЕВРИСТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	12
Грановська О.С. ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ... 	14
Джигирей Т.В. ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....	17
Зінченко Г.В. ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЗАСІБ ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА СПЕЦДИСЦИПЛІН.....	21
Копняк К.В., Остапенко Т.А. СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПЕДАГОГІКУ СПІВПРАЦІ І РЕАЛІЗАЦІЇ ЇЇ ІДЕЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА».....	23
Маліновська К.О. КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ.....	26
Павліченко О.П. СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ СТУДЕНТОМ ТА ВИКЛАДАЧЕМ –ГОЛОВНА ЗАСАДА РЕЗУЛЬТАТИВНОГО НАВЧАННЯ... 	29
Піонтківська С.Л. ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ.....	32
Приходько І.О. ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	34
Продан О.В. ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦДИСЦИПЛІН.....	37
Протасов В.В. ВЗАЄМОДІЯ З ІНОЗЕМНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ.....	39

Турська В.В. ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА – ОСНОВА ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....42

РОЗДІЛ II. Профорієнтаційна робота та аспекти кар’єрного розвитку майбутніх фахівців

Андрунюк Н.І. ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З МЕТОЮ ПОПУЛЯРІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ.....45

Жегус О.В. ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ ОСВІТНІХ ПРОДУКТІВ.....47

Темненко Н.І. ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ.....50

Токарюк М.К. ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ТА АСПЕКТИ КАР’ЄРНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....52

РОЗДІЛ III. Організаційно-методичні аспекти ефективної роботи професійно компетентного педагога в умовах оновлення змісту гуманітарної освіти

Андрейчук Лілія, керівник Н.І. Дмитренко СУЧАСНИЙ УРОК У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ.....55

Богашко Н.Ю. ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА ГУРТКУ ПОЧАТКОВОГО ТЕХНІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ.....59

Весельська Г.С. ПОНЯТТЯ «АНГЛІЦИЗМ» У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ.....62

Винар В.І. СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ.....64

Вознюк О.М. ФЕНОМЕНИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СУБ’ЄКТІВ ПІД ЧАС ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ.....76

Грибан Юлія, керівник Н.І. Дмитренко ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....80

Жила М.О. ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ.....83

О. В. Коваленко О.В., Анісов Д.І. ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ЕКСКУРСІЙНО-ДІЯЛЬНІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ.....86

Мосієнко О.В. РЕФЛЕКСІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ.....89

Нагорна Л.М. КЛЮЧОВІ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ.....92

Ольшесвська Л.Г. ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....96

Паламарчук Ю.І. МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ...99

Панченко В.С. ГУРТКОВА РОБОТА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПОВНОЦІННОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ.....105

Старовойт О.В. АСПЕКТИ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ РОБОТИ У СПАДЩИНІ ВИДАТНИХ ПЕДАГОГІВ.....109

Степанчук Н.В. МЕТОД ПРОЕКТІВ – ЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ.....114

Шевчук Ю.В. ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ.....117

Шумовська І.О. ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ.....120

РОЗДІЛ IV. Новітні інтеграційні процеси в системі освіти

Андрущенко Н.О. СУЧАСНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ.....123

Бібік А.М., Поліщук Т.Р. ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ.....126

Бобашико О.Л. СУЧАСНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СВІТОВІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ ТА ЕКОНОМІЦІ	128
Бредіхіна І.В. ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМАНДИ.....	131
Васількова Н.В. РОЛЬ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ	134
Водянка В.Р. ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ – ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ.....	137
Вознюк О.В. НОВІ РУБЕЖІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ	140
Вознюк О.М. КОМФОРТНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЯК УМОВА ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЇЇ СУБ'ЄКТІВ.....	142
Гавриленко К.М. ПЕРЕВАГИ СУЧАСНОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	148
Гашинова К.Ю., Дмитриченко В.В., Дитятковська Є.М. РІВЕНЬ ЗНАНЬ БАЗОВОЇ СПІРОМЕТРІЇ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ СТАРШИХ КУРСІВ....	152
Герасимчук Н.П. ЗАСТОСУВАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ІНТЕГРУВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН	153
Долгоруک А.В., Самборська Л.І. ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ ТА ХІМІЇ.....	156
Кондратюк С.В. ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА.....	159
Мельник О.Ф. ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ТА ПОЛІТЕХНІЗМ ЯК СПЕЦИФІЧНІ ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ.....	163
Онищук Н.М. ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ЗАНЯТЬ.....	166
Перішко Н.П. ІНТЕГРОВАНІ ЗАНЯТТЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ.....	168

Плахотнюк І.М. ІНТЕГРАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ.....170

Реус М.П. ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ.....172

Сачук Н.В. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ З ВИКОРИСТАННЯМ ОНЛАЙН-ПРАКТИКИ.....174

Черниш А.В. ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ177

РОЗДІЛ V. Виховний аспект у формуванні професійних компетенцій здобувачів вищої освіти

Батеньков О.Л. ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ» ТА ПОЗАКЛАСНИХ ЗАХОДІВ.....179

Кірдан О.Л., Кірдан О.П. УКРАЇНОЦЕНТРОВАНЕ ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ182

Крячкова Л.В. ВИХОВННЯ У СТУДЕНТІВ МЕДИКІВ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ ЕМПАТІЇ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ВИДАТНИХ ВЧЕНИХ НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ.....185

Kuzmenko A.O. DIALOGUE AS A METHOD OF IMPROVING SPEECH OF A MEDICAL STUDENT.....187

Маслак Г.С., Г.П.Черненко Г.П. РОЛЬ КАФЕДРИ БІОХІМІЇ В ПРОФЕСІОНАЛЬНОМУ ВОСПИТАННІ БУДУЩЕГО ВРАЧА.....190

Semyonova L.S., Klimenko A. I., Bozhko N G. Moral education of medical students as a part of general education of the future doctors.....193

Тюфкій Є.С. ДО ПИТАННЯ ПРО МЕДІАГРАМОТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ.....195

Шумовська І.О. РОЛЬ ПОЗАКЛАСНИХ ЗАХОДІВ З ЛІТЕРАТУРИ В СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ВНЗ І – ІІ Р.А.....198

РОЗДІЛ VI. Регіональне співробітництво навчального закладу з базами практики як умова ефективної роботи професійно компетентного педагога

Кондратенко Л.М. СПІВПРАЦЯ ВНЗ ІЗ МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ.....**200**

Світлична М.Л. РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....**203**

Хитрич Н.А. СПІВРОБІТНИЦТВО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З БАЗАМИ ПРАКТИКИ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПРОФЕСІЙНО КОМПЕТЕНТНОГО ПЕДАГОГА.....**205**

РОЗДІЛ І. Педагогіка співробітництва в процесі викладання специдисциплін

Т.А. Бруцька,
*кандидат юридичних наук,
Житомирський торговельно-економічного коледж КНТЕУ,
м.Житомир*

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК РЕСУРС ДЛЯ ЗАГАЛЬНОСОЦІАЛЬНОГО ЗАПОБІГАННЯ ЗЛОЧИННОСТІ СЕРЕД СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Позитивні зміни у діяльності держави щодо запобігання злочинності залежать від низки факторів – економічна ситуація, ефективність законодавства у тій чи іншій сфері тощо. Окрім того, зниженню рівня злочинності сприяють позитивні зміни у соціальному житті передусім у сфері виховання людини.

В теорії запобігання злочинності заходи, які направлені на позитивний розвиток суспільства, економічних, політичних, соціальних інститутів, відносять до рівня загальносоціального запобігання злочинності [2 ; с. 583-593]. При цьому, дія загальносоціальних заходів запобігання злочинності чинить першочерговий вплив на причини і умови девіантної та делінквентної поведінки осіб.

Питанням видів, диференціації, тлумачення змісту заходів запобігання злочинності приділили увагу більшість вітчизняних та зарубіжних кримінологів. Серед них: Г.А. Аванесов, Ю.М. Антонян, А.І. Долгова, В.М. Кудрявцев, Н.Ф. Кузнецова, О.М. Джужа, І.М. Даньшин та інші.

Вчені зазначають, що неминучість злочинності зумовлена духовною недосконалістю людини і не залежить від волі людства або конкретних осіб. Але від їх волі залежить, з якою інтенсивністю проявляється ця неминучість, від волі залежить інтенсивність опору зазначеній неминучості, яка, таким чином, для конкретної особи не є фатальною. Однак оптимізація запобіжної діяльності інститутів суспільства і держави в змозі знизити масу криміногенних чинників шляхом усунення виявлених суперечностей [1; с. 206-214].

Одним із основних суб'єктів загальносоціального запобігання злочинності є освітні заклади, діяльність яких, на сьогодні, потребує швидкого та якісного реформування для створення сприятливих умов розвитку особистості та гуманізації навчально-виховного процесу. Це, у свою чергу, забезпечить оновлення у комплексі загальносоціальних заходів запобігання злочинам серед студентської молоді.

Слід відмітити, що ідеї орієнтації роботи освітніх закладів не на передачу слухачам тієї чи іншої суми знань, а на всебічний розвиток особистості та готовність до свідомого життєвого визначення є основоположними для такого поняття як педагогіка співробітництва.

Цей напрям педагогіки започаткували та теренах нашої держави понад тридцять років тому педагоги В.Ф. Шаталов, Є.М. Ільїн, Ш.О. Амонашвілі та інші.

Особливість об'єкта і предмета педагогіки співробітництва полягає в тому, що в ній на першому місці виступає: а) процес формування високогуманних відносин між вихователями та вихованцями (взаємна довіра, повага і любов, розумна вимогливість, турбота про всебічний розвиток кожного з урахуванням індивідуальності тощо); б) організація навчально-виховного процесу, який би забезпечував творче засвоєння соціального досвіду і сучасної культури за основними видами майбутньої діяльності; в) індивідуалізація і диференціація навчання; г) формування творчого колективу учнів (студентів), суспільно активної особистості кожного; д) співробітництво педагогічного, учнівського колективів, сім'ї, громадськості, виробничих колективів, їх членів у досягненні загальної мети.

Педагогіка співробітництва відкидає систему примусів, заборон, покарань як методів виховання і взагалі виступає проти насильства у навчанні. Педагог не командує слухачами, а співпрацює з ними. Позиція педагога — не над слухачами, а разом з ними і на чолі них. Головне, що об'єднує слухачів і педагогів у навчанні — досягнення загальної мети, участь в покращанні оточуючого життя. Вони разом організовують своє життя і роботу на заняттях і

поза ними [4]. І, як результат, це сприяє зменшенню інтенсивності впливу негативних чинників злочинності серед студентської молоді.

Загальносоціальне запобігання злочинності - це насамперед комплекс перспективних соціально-економічних і культурно-виховних заходів, спрямованих на подальший розвиток та вдосконалення суспільних відносин і усунення або нейтралізацію разом з тим причин та умов злочинності. Тому вирішальна роль у поступовому зменшенні соціальних суперечностей в усіх сферах соціального життя, зокрема і серед студентів, належить розумній господарсько-організаційній та культурно-виховній діяльності державних органів, підприємств, громадських організацій [1] та освітніх закладів.

Узагальнюючи вищевикладене можна зробити висновок, що потенціал освітніх закладів у сфері первинної профілактики злочинності є великим, особливо, коли стратегія розвитку того чи іншого закладу передбачає використання ефективних моделей педагогіки, зокрема педагогіки співробітництва, коли викладач або вчитель є прикладом до наслідування, наставником, а студент чи учень за час навчання здобув соціально-корисних навичок.

ЛІТЕРАТУРА

1. Голіна В. Запобігання злочинності: проблеми оптимізації соціальної активності //Вісник академії правових наук. - № 3(46). – С.206-214.
2. Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика. Кн. 2: Кримінологічна характеристика та запобігання вчиненню окремих видів злочинів. — К.: Видавничий Дім «Ін Юре», 2007— 712 с. С.583-593.
3. Кримінологія України: Навчальний посібник, Голіна, 2011р. - [Електронний ресурс] Режим доступу: <http://mego.info/матеріал/кримінологія-україни-навчальний-посібник-голіна-2011р>
4. Цікра І.О., Куліда І.М. Педагогіка співробітництва – основа сучасної моделі навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах / І. О. Цікра, І. М. Куліда // Військова освіта. - 2013. - № 2. - С. 172-180. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vios_2013_2_21

МЕТОДИ ЕВРИСТИЧНОГО НАВЧАННЯ ЯК ЗАСІБ ДЕМОКРАТИЗАЦІЇ ВИЩОЇ ОСВІТИ

В умовах реформування української освіти в цілому і вищої зокрема (перехід до Болонської системи навчання) орієнтиром є спрямування на демократизацію взаємодії викладача та студентів. Зрозуміло, це впливає на зміну підходів до навчання: створення атмосфери співробітництва; перехід до діалогізованого спілкування; застосування активних методів навчання; методів, орієнтованих на розвиток творчої сфери особистості, зокрема евристичних та інше.

Мета статті – розкрити можливості методів евристичного навчання як засобу демократизації вищої освіти.

В. В. Ягупов зазначає, що демократизація процесу навчання означає: звернення до людини, тобто до особистості учня як суб'єкта учіння; повагу до особистості учня як саморегулювальної, саморозвиткової та самодіяльної системи; співробітництво педагогів і учнів як суб'єктів учіння, де останні є повноправними учасниками навчального процесу і творцями власного самовдосконалення; розкріпачення особистості учня, розвиток його внутрішньої свободи й почуття власної гідності; колективний аналіз навчально-пізнавальної діяльності та добір найбільш оптимальних умов його вдосконалення; подолання формалізму і бюрократизму в навчальному процесі; дбання про розвиток потенційних можливостей і здібностей учня як особистості; визнання єдності індивідуального і колективного начал у навчанні [4].

Отже, організація навчального процесу повинна ґрунтуватися на взаємодії викладача і студентів та спиратися на демократичні принципи спілкування. Саме евристичні методи і дозволяють реалізувати названі принципи.

В. І. Андрєєв евристичні методи відносить до методів основної навчально-творчої діяльності. Під евристичними методами розуміє систему евристичних правил діяльності педагога (методи викладання) і діяльності студента (методи учіння), які розроблені з урахуванням закономірностей і принципів педагогічного керування і самокерування з метою розвитку інтуїтивних процедур діяльності студентів при розв'язанні творчих задач [1, с. 186].

С. І. Архангельський зазначає, що евристичні методи – це система принципів і правил, які задають найбільш ймовірні стратегії і тактики діяльності, стимулюють інтуїтивне мислення в процесі розв'язання, генерують нові ідеї і тим самим значно підвищують ефективність розв'язання певного класу творчих завдань [2, с. 133-134].

Отже, основною характеристикою евристичних методів є спрямованість на активний пошук розв'язання пізнавальних завдань під керівництвом педагога або на основі евристичних програм і вказівок. Процес мислення набуває продуктивного характеру. А прагнення до самостійної діяльності є одним із компонентів структури активності. Тому методи евристичного навчання є одним із засобів демократизації вищої освіти.

А.В. Хуторської методи евристичного навчання класифікує за видами евристичної освітньої діяльності. Відповідно до цього виділяє: когнітивні, креативні і організаційно діяльнісні методи [3, с. 127].

Для прикладу розглянемо можливість одного із методів евристичного навчання – методу смислового бачення. Це один із когнітивних методів евристичного навчання. Продемонструємо його реалізацію в процесі методико-математичної підготовки майбутніх вчителів початкових класів.

Наприклад, при вивченні теми «Методика вивчення нумерації і арифметичних дій в концентрі “Багатоцифрові числа”» студентам запропоновано завдання: підготувати доповідь про походження назв багатоцифрових чисел; дібрати дидактичні ігри, які можна використати при формуванні обчислювальних навичок додавання та віднімання багатоцифрових чисел.

Після цього пропонуємо виконати розроблене студентом завдання як учень 1 класу. Після роботи над завданням організовується подальша робота, яка полягає у виявленні ставлення дітей 1 класу до виконаного завдання (студенти відіграють роль учня 1 класу).

З'ясуємо: Чи сподобалося завдання? Чому? Що викликало ускладнення? Що вдалося легко? Висновок про дієвість розробленого завдання.

Отже, цей метод дозволяє змоделювати навчально-пізнавальні ситуації навчально-виховного процесу початкової школи. Студенти виконують кілька ролей: вчителя, учня. Вчаться аналізувати діяльність кожного із них.

Застосування евристичних методів у методико-математичній підготовці майбутніх вчителів початкових класів стимулює їх навчально-пізнавальну діяльність за рахунок створення позитивного ставлення до навчання, інтересу до навчального матеріалу, позитивних емоційних переживань у навчально-пізнавальній діяльності, зв'язку навчання з життям, що свідчить про їх дієвість в аспекті демократизації взаємодії студентів і викладачів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреев В. И. Педагогика высшей школы. Инновационно-прогностический курс: учеб. Пособие. Казань: Центр инновационных технологий, 2013. 500 с.
2. Архангельский С. И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы. М.: Высш. шк., 1980. 368 с.
3. Хуторской А. В. Современная дидактика: Учебник для вузов. СПб.: Питер, 2001. 544 с.
4. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник для студ. пед. спец. вузів. К.: Либідь, 2002. 560 с.

*О.С. Грановська,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир*

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЧИННИК ПРОФЕСІЙНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ ВИКЛАДАЧА АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

Педагогіка співробітництва як поняття використовується достатньо давно. У багатьох країнах світу саме через методику педагогіки співробітництва реалізується підхід до організації навчального процесу. Як

педагогічна технологія воно асоціюється з ідеями гуманістичного напрямку в філософії та освіті, розробленим американським філософом Джоном Дьюї.

У вітчизняній педагогіці ХХ століття 80-х років зацікавилися педагогікою співробітництва. Педагогіка співробітництва стала широко обговорюватися, що є свідченням розвитку демократичних засад в освіті.

Розробка ідеології педагогіки співробітництва належить американським педагогам, а саме: Спенсеру Кагану, Роберту Славіну, Дейвіду Джонсону та Роджеру Джонсону.

Актуальність проблеми педагогіки співробітництва є об'єктом дослідження. Головними завданнями дослідження є визначення психолого-педагогічних умов, які слід врахувати, щоб досягнути ефективності в навчальному спілкуванні.

Отже, розглянемо задачі, що стоять перед викладачем англійської мови на занятті, що проводиться у формі співробітництва [3; ст.126].

Вони є наступними:

- визначення цілей заняття;
- проведення організаційних заходів: формування навчальних груп, відбір навчального матеріалу;
- повідомлення завдань і очікування результатів;
- допомога студентам на початковому етапі роботи;
- спостереження за спільною діяльністю студентів;
- оцінювання роботи студентів.

В межах поставленого завдання доцільним є аналіз психолого-педагогічних умов, що можуть забезпечити ефективну організацію кожного з зазначених вище етапів навчального спілкування з урахуванням специфіки процесу навчання англійської мови.

На занятті англійської мови виділяють чотири цілі: практичну, освітню, розвиваючу та виховну. Основну увагу слід звернути на виховну ціль, яка обов'язково повинна містити соціальний аспект, а саме: визначення конкретних умінь та навичок міжособистісного спілкування, які необхідні на занятті.

Виховні цілі заняття можуть передбачати формування умінь прислухатися до думки іншого, брати посильну участь у здійсненні спільної справи, співпрацювати, поважати думки інших, нести відповідальність за прийняті рішення, позитивно сприймати будь-які результати роботи [4; ст.35].

Етап формування навчальних груп є найскладнішим завданням для викладача. Групи формуються за такими ознаками: спільні інтереси, дружні стосунки тощо. Головне, щоб вони були рівномірними за навчальними здібностями. Завдяки цьому досягається одна з важливих цілей навчального співробітництва [4; ст.32] .

Проблемним питанням для багатьох дослідників цієї методики є питання про те, як довго може існувати команда. С.Шехнер рекомендує зберігати постійний склад групи, поки її робота не приведе до успіху. На його думку, розформування групи, спільна робота якої не склалася, може дати негативний результат, тому що члени такої групи не отримують позитивного досвіду спільного вирішення конкретної задачі і можуть загалом зневіритися у ефективності співпраці [3; ст.78]. В умовах іншомовного спілкування на занятті англійської мови присутність у групі студентів з різним рівнем володіння мовленнєвими уміньми є дуже важливим фактором розвитку мовленнєвої компетенції студентів. Якщо, наприклад, усі члени групи матимуть низький рівень мовленнєвої компетенції, то завдання будуть приречені на невдачу. Можна спрогнозувати, що студенти перейдуть на спілкування рідною мовою і ніякого навчального ефекту це не матиме. Співпраця ж студентів в одній групі з різним рівнем володіння змушуватиме їх вчитися один в одного.

Важливим в даному етапі навчального співробітництва є розподіл ролей між учасниками групи. Дослідники стверджують, що закріплення ролей за кожним студентом підвищує самооцінку [1; ст.53].

Відбір навчального матеріалу залежить від характеру завдання. Вони мають бути зручними для користування учасниками групи.

Наступний етап повідомлення завдань і очікування результатів відіграє дуже важливу роль. Тут створюється атмосфера співпраці, виховується

відповідальність. Викладачу потрібно заохочувати студентів групи до співробітництва з метою досягнення спільної мети. На цьому етапі слід повідомити, як буде оцінюватися їх робота.

Наступним етапом є допомога студентам на початковому етапі. Більшість дослідників вважають, що для успішної роботи вагомою є як індивідуальна, так і групова відповідальність [2; ст. 46].

На етапі контролю за ефективністю заняття в умовах навчального співробітництва, викладач слідкує за дотриманням головних принципів роботи студентів: індивідуальної відповідальності, одночасної взаємодії, рівної участі [1; ст.38].

Взаємозалежність при виконанні спільного завдання вимагає від кожного студента відповідальності.

Отже, головними чинниками педагогіки співробітництва на заняттях англійської мови є: інтенсивне спілкування усіх учасників групи, постійне формування навичок роботи в групі, свідоме творче взаємодія усіх членів групи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Kagan S. Cooperative Learning. - Resources for Teachers, Inc. – 2003.
2. Slavin, R.E. Cooperative Learning. - New York: Longman. – 2000.
3. Громадська освіта: зміст та активні методи навчання. Під ред.С.Шехнера, Н.Воскресенської.–Х.:ЗАО " Вчительська газета".–2-е вид.-1999.– 190с.
4. Полат Е.С. Нові педагогічні технології/ Збірник для вчителя. – Х., 2001.

Т.В. Джигирей,

*Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир*

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Стратегія розвитку сучасного вищого навчального закладу базується на системній концепції освіти, яка передбачає поєднання теоретично-методологічних засад освіти з технологією сучасної освіти.

Зміст технології сучасної освіти:

1. Обґрунтування й розробка сучасних технологічних моделей та схем навчання.
2. Запровадження в освітню практику проблемного ситуативного навчання з визначенням простору проблемних ситуацій.
3. Впровадження проектних технологій, стратегій життєтворчості, компетентнісного підходу.
4. Залучення в освітній процес діалогової інтерактивної суб'єкт – суб'єктної форми навчання; будування освітнього процесу на засадах педагогіки співробітництва.

Педагогіка співробітництва – напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, спрямований на демократизацію і гуманізацію педагогічного процесу. Сукупність ідей, форм, методів, що забезпечують інтерес студентів до навчання, стимулюють їх пізнавальну діяльність, створюють атмосферу колективної творчості.

Педагогіка співробітництва у вищій школі базується на наступних ідеях: доброзичливі стосунки педагога зі студентами; ідея складної мети та можливість її досягнення; ідея вільного вибору кількості знань; ідея випередження навчальної програми; ідея опорних сигналів і опорних схем; ідея великих блоків навчального матеріалу; ідея самоаналізу і самооцінки; ідея створення групового інтелекту; ідея колективної творчості й самоуправління; дотримання правил педагогічного спілкування.

В педагогіці співробітництва використовують найрізноманітніші форми навчання: колективно-групова робота; колективна творча робота; робота в мікрогрупах; робота в змінних групах; ігрова діяльність.

Основним методом співробітництва є навчальний діалог. Без діалогічності не вийде взаємодії, оскільки будь-яка спільна діяльність потребує уміння домовитися, вступити у діалог.

Основні методи педагогіки співробітництва: бесіди, обговорення, дискусія, пізнавальна гра, практичний метод.

Допоміжні методи педагогіки співробітництва: ілюстрація, демонстрація, робота з книгою.

Педагогіка співробітництва виробляє такі прийоми, за яких кожен студент відчуває себе особистістю, відчуває увагу викладача особисто до нього.

Викладач – організатор і керівник пізнавальної діяльності студентів. Співробітництво викладача та студента – це гуманістична ідея спільної розвиваючої діяльності викладача та студента.

Порівняльний аналіз традиційного навчання і педагогіки співробітництва:

Традиційне навчання:

1. Найближча мета дидактичного заходу – засвоєння знань, вироблення навичок та вмінь, розуміння навчального матеріалу.
2. Зміст дидактичних заходів – знання, передбачені навчальними програмами предметної підготовки, і певний навчальний матеріал.
3. Рушійні сили навчання – погрози, заборона, накази, адресування, оцінка тощо.
4. Основні методи навчання – пояснення, вправи, зубріння, дії за взірцем.
5. Основна форма роботи фронтальна.
6. Головний обов'язок суб'єкта викладання – повідомлення знань у такій формі, щоб полегшити їх засвоєння.
7. Основна функція об'єктів навчання – запам'ятати ці знання, відповісти на запитання суб'єкта й отримати за це оцінку.
8. Кінцевий результат учіння – відповідність знань, навичок і вмінь об'єктів навчання запрограмованим стандартам, яка з'ясовується під час певного контролю.

Педагогіка співробітництва:

1. Основна мета дидактичного заходу – розвиток інтелектуальних, духовних і фізичних здібностей, формування інтересів, мотивів, наукового світогляду.
2. Зміст дидактичних заходів – засвоєння способів пізнання, перетворень у навколишньому середовищі та у собі.

3. Рушійні сили навчання – радість творчості, відчуття свого духовного й інтелектуального збагачування, вдосконалення тощо.

4. Методи навчання – спільна діяльність, пошуки, евристична бесіда, різноманітні форми співробітництва суб'єктів навчального процесу.

5. Основна форма роботи – спільний пошук, вибір оптимальних варіантів вирішення навчально-пізнавальної проблеми, переваги групових та індивідуальних форм роботи над фронтальною.

6. Головний обов'язок суб'єкта викладання – організація і залучення суб'єктів учіння до активного процесу вирішення різноманітних дидактичних завдань.

7. Основна функція суб'єктів учіння – активно співробітничати в колективній праці, постійно вдосконалювати себе.

8. Головний результат учіння – здатність суб'єкта учіння самостійно переносити здобуті знання в нові ситуації, розуміти та вдосконалювати себе, опановувати професійну майстерність.

Взаємодія – це своєрідне втілення зв'язків, взаємин між людьми, котрі, вирішуючи спільні завдання, взаємовпливають, доповнюють один одного і досягають успіху в розв'язанні поставлених завдань. Разом – означає не сумарно, а взаємодоповнюючи.

Головна мета навчання в співробітництві – навчатися разом, а не просто щось виконувати гуртом.

Важливою тезою педагогіки співробітництва є те, що викладач має зацікавлювати студентів навчальною діяльністю, а не лише її наслідками, привчати робити власний вибір і нести відповідальність за нього.

Отже, стратегія розвитку вищого навчального закладу освіти базується на принципах інноваційних технологій навчання і потребує інноваційно-активної особистості науково-педагогічних працівників і студентів вищої школи.

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК ЗАСІБ ПРОДУКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА СПЕЦДИСЦИПЛІН

*Для того, щоб бути гарним педагогом,
потрібно любити те, що викладаєш,
і любити тих, кому викладаєш.
(В. Й. Ключевський)*

Розвиток нових технологій, зміна економічної ситуації, науково-технічний прогрес диктують нові завдання для освіти. Сьогодні сучасний ринок праці потребує не вузьких спеціалістів з певної галузі, а всебічно розвинених особистостей, які прагнуть до саморозвитку, швидко навчаються, мають організаторські й комунікативні здібності, високий інтелектуальний розвиток та рівень культури. Тому педагогічні технології, які застосовуються в закладах освіти, мають бути орієнтовані не тільки на отримання студентом знань з певного предмету, але й на розвиток комплексу особистих якостей. Перед педагогом виникає проблема вибору педагогічної технології, що дасть змогу підвищити якість підготовки студентів по спецдисциплінам та допоможе сформувати всебічно розвинену особистість.

Власний досвід роботи як викладача спеціальних комп'ютерних дисциплін, а також аналіз методичної, педагогічної і спеціальної літератури довів ефективність застосування ідеї педагогіки співробітництва при викладанні спецдисциплін. Ключові ідеї педагогіки співробітництва наступні: основним методом співробітництва є навчальний діалог, колективне творче виховання та колективний аналіз та оцінювання діяльності кожного студента, виключення всіх засобів примусу з арсеналу педагогічних засобів, ідея опори, ідея створення інтелектуального фону групи.

Розглянемо, яким чином можна організувати учбовий процес з використанням педагогіки співробітництва в процесі викладання спецдисциплін.

Одним із напрямків оптимізації навчального процесу та зниження монологічності подання матеріалу та дублювання інформації, яка може бути отримана з доступних джерел, є перехід до діалогізованого спілкування зі студентами в ході навчального процесу. Без діалогічності не вийде взаємодії, оскільки будь-яка спільна діяльність потребує уміння домовитися. В педагогіці співробітництва використовуються найрізноманітніші форми навчання: колективно-групова робота, колективна творча робота, робота в мікрогрупах, робота в змінних групах, ігрова діяльність. Одне із важливих питань при підготовці до навчання в співробітництві – як правильно сформувати навчальні групи. Особистий досвід довів ефективність наступних основних принципів при формуванні груп: ідеальна кількість членів групи – 4 студента (така кількість забезпечить активну участь всіх в роботі, в той же час таку групу легко розділити на пари для додаткових завдань), групи потрібно створювати різнорідні (для того, щоб розвинути комунікативні навички). Викладач формулює завдання, спільну інструкцію по його виконанню. Навчання обов'язково ведеться в контексті майбутньої спеціальності. Кожне завдання, яке потребує вирішення групою студентів, відображає одну зі сторін майбутньої професії. Наприклад, для комп'ютерних дисциплін метою навчання є вирішення професійних задач за допомогою обраної програми, а не тільки засвоєння навичок роботи з нею. Викладач разом зі студентами приймає участь в оцінці результатів. Етап спільної оцінки допомагає формуванню самооцінки і самоконтролю студентів. Дуже важливо, що оцінюється робота всієї групи, а не окремих студентів, що дозволяє зняти страх перед контролем. Помилки обговорюються тільки в групі. Робота студентів перетворюється з індивідуальної діяльності кожного студента в співпрацю.

Наступна ключова ідея педагогіки співробітництва - це ідея опори. При викладанні спецдисциплін добре себе зарекомендували робочі зошити, які надають студентам опорні схеми, таблиці для забезпечення кращого розуміння, структурування, запам'ятовування матеріалу, а також для самостійного розв'язування завдань. Застосування робочих зошитів дозволило звести до

мінімуму монологічні методи навчання та збільшити самостійну роботу студентів з різними джерелами інформації.

Практичне застосування ідеї педагогіки співробітництва при викладанні спецдисциплін дало наступні позитивні результати:

- ✓ підвищення пізнавальної активності студентів;
- ✓ зміст мотиваційної сфери стає більш усвідомленим і сформованим;
- ✓ покращилось володіння професійною лексикою;
- ✓ формування у студентів спроможність до встановлення міжособистісних контактів, уміння співпрацювати, розвиток організаторських і комунікативних здібностей;
- ✓ як наслідок усього, підвищується рівень знань, оптимізується сам процес навчання.

**К.В. Копняк,
Т.А. Остапенко,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Вінниця**

СУЧАСНИЙ ПОГЛЯД НА ПЕДАГОГІКУ СПІВПРАЦІ І РЕАЛІЗАЦІЯ ЇЇ ІДЕЙ НА ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТТЯХ З ДИСЦИПЛІНИ «МОДЕЛЮВАННЯ ФІНАНСОВО-ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА»

Сьогодні система освіти повинна враховувати можливості і потреби людини. Освітня система має бути особистісно-орієнтована. Навчання повинно робити студента рівноправним суб'єктом освітнього процесу. Освіта в період інформатизації вимагає заміни старих парадигм навчання. Виходячи з цього, викладач має організувати самостійну пізнавальну діяльність студентів, навчити самостійно здобувати знання і застосовувати їх на практиці. У процесі навчання викладач має спиратися на індивідуальні особливості студента, а для цього треба вивчати особистість кожного студента. Педагогіка співробітництва являє собою систему методів і прийомів виховання та навчання на принципах гуманізму і творчого підходу до розвитку особистості.

Особистісно-орієнтована освіта ґрунтується на таких засадах: становлення і розвиток особистості відбувається з урахуванням її здібностей,

нахилів, інтересів, ціннісних орієнтацій і суб'єктного досвіду; взаємодія будується на принципах співробітництва, взаємоповаги і взаєморозуміння; в основі навчання лежить позитивна Я-концепція особистості, що передбачає навчання на основі успіху та відмові від диктату та примушування; створюються умови для реалізації та самореалізації особистості [1, с. 68].

Педагогіка співробітництва, на відміну від авторитарної, припускає позицію викладача не поза, а всередині системи навчальної діяльності, тобто педагог виступає як консультант, організатор середовища навчання, своєрідний посередник між слухачами та соціальним досвідом, який орієнтується в своїй діяльності на суб'єкт-суб'єктну парадигму. При цьому важливо особливо відзначити, що вирішальний вплив на слухачів здійснюється не через інформацію і слово педагога, а через його особистість [2, с. 175].

Реалізувати зазначений вище підхід можливо при проведенні занять з використанням тренінгових технологій. Навчальними планами підготовки майбутніх економістів у Вінницькому торговельно-економічному інституті КНТЕУ передбачено проведення навчального тренінгу «Моделювання фінансово-господарської діяльності підприємства» як завершального етапу виробничої практики на четвертому курсі підготовки бакалавра. Рекомендована форма проведення – інтенсивний комп'ютерний тренінг в навчальній лабораторії. Обсяг аудиторного навантаження – 60 годин практичних занять. Програма та умови проведення тренінгу спонукають викладача до використання сучасних інтерактивних методик проведення практичних занять. Зокрема, рольові та ділові ігри, робота в парах та малих групах, робота над проектами, тренінг комунікативних та управлінських процесів, психологічний тренінг, використання SMART-технологій, програм імітаційного моделювання тощо. При проведенні таких практичних занять у викладача виникає органічна потреба та фізична можливість відійти від класичних форм проведення практичного заняття з навчальної дисципліни, а поставити себе на один щабель зі студентом, зробивши його рівноправним суб'єктом освітнього процесу. У даному випадку будуть реалізовуватись такі моделі взаємодії як «студент –

викладач», «студент – викладач – студент», «студент – студент», «студент – комп'ютер – викладач», «студент – комп'ютер – студент» тощо. При цьому викладач також матиме можливість навчатись у студентів, що є дуже важливим в педагогіці співпраці.

Використання прийомів педагогіки співпраці під час проведення практичних занять з дисципліни «Моделювання фінансово-господарської діяльності підприємства» забезпечує ставлення студентів до навчання як до творчої взаємодії викладача та студента, навчання без примусу, ідея постановки важкої мети і навіювання впевненості її подолання, самоаналіз, творче самоврядування студентів, особистісний підхід до виховання. Застосування педагогіки співробітництва під час занять передбачає добре знання індивідуальних особливостей студентів, їхніх інтересів, взаємостосунків. Під час самостійної роботи студентів і виникнення у них труднощів, викладач надає допомогу з урахуванням індивідуальних особливостей студента. Викладач виступає як помічник. Під час виникнення труднощів звернутися за допомогою можна і до одногрупників. Протягом пари викладач обов'язково приділяє увагу кожному студенту.

Отже, використання методів та прийомів педагогіки співробітництва під час вивчення дисципліни «Моделювання фінансово-господарської діяльності підприємства» виробляє такі прийоми, при яких кожен студент відчуває себе особистістю. Це забезпечує внутрішню мотивацію студентів та підвищує ефективність навчання, підвищується зацікавленість навчальним процесом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пінчук Л. М. Навчання в співробітництві як ефективна педагогічна технологія у викладанні англійської мови як другої іноземної / Л.М. Пінчук // Вісник Запорізького національного університету : Педагогічні науки, 2012. – № 1(17). – С. 66-70.
2. Цікра І. О. Педагогіка співробітництва – основа сучасної моделі навчально-виховного процесу у вищих військових навчальних закладах / І. О. Цікра, І. М. Куліда // Військова освіта. – 2013. – № 2. – С. 172-180.

КРИТЕРІЇ ЕФЕКТИВНОСТІ СПІВРОБІТНИЦТВА ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТА У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОМУ ПРОЦЕСІ

Наразі в Україні спостерігається стійка тенденція до пошуків шляхів модернізації української освіти. Одним із напрямів виділяють шлях взаємодії і співробітництва у відносинах викладача та студента. Це відображається у нових підходах до навчання, зміни стосунків зі студентами, пошуку мотивацій до навчання тощо.

Ідея співробітництва основних учасників освітнього процесу – учнів, студентів та викладачів у вітчизняній педагогіці почала розвиватися та втілюватись у практику відомим педагогом В.О. Сухомлинським. Його підходи до навчального процесу, пройшовши випробування часом, стали методологічною базою сучасної освіти та удосконалюються з урахуванням особливостей розвитку сучасного суспільства та вимог до сучасної освіченої особистості.

Наразі технологія співробітництва у навчальному процесі розглядається дослідниками з різних точок зору. Одні автори вважають пріоритетними напрямками його реалізації емоційно-комунікативну сторону [1], інші – переорієнтацію методів навчання з урахуванням економічних та соціальних процесів, що відбуваються в Україні [3]. Проте, які б напрями взаємодії і співробітництва не застосовувались у процесі навчання, вся педагогічна робота повинна бути направлена на досягнення основної цілі – досягнення підвищеної продуктивності навчання студента.

Основна *мета* статті полягає в окресленні критеріїв ефективного співробітництва викладача і студента у навчальному процесі.

Співробітництво як форма взаємодії – це спільна, спрямована на досягнення загального результату діяльності та спілкування [2]. Вона може

реалізовуватись під час лекцій, індивідуальної роботи зі студентами, у поза-аудиторний час. Головною умовою і формою педагогічної взаємодії суб'єктів навчального процесу є педагогічне спілкування того, хто навчає, і з тим, хто навчається.

Сучасні підходи до підготовки спеціалістів повинні бути направлені на залучення студентів у навчальний процес та формування у них бажання до отримання нових знань. В останній час традиційні методи навчання не дають бажаної результативності та не сприяють формуванню у студентів професійних знань. Відсутність індивідуальних підходів до навчання не дозволяють покращити активність студентів, виявити індивідуальний рівень мислення та креативної творчості.

Ефективність освітньої системи значно підвищуються при використанні педагогіки співробітництва, яка зорієнтована на залучення в освітній процес, а також під час спільної роботи викладача і студента. При цьому у педагогіці співробітництва вирішальним фактором є формування партнерських відносин, які базуються на дотриманні наступних принципів [2]:

1. Навчання без примусу. Навчання передбачає виключення всіх засобів примусу, зокрема, оцінки. Студент сам повинен усвідомити необхідність навчання.
2. Відсутність необхідних відгуків щодо результатів його навчання. Це дозволить підвищити самооцінку студента.
3. Ідея вільного вибору. Студент самостійно вирішує, які завдання і в якій кількості йому виконувати. Такий підхід має на меті підвищити цікавість студента до навчальної роботи.
4. Ідея випередження. Попереднє знайомство з темами занять, що випереджають поточну підготовку.
5. Ідея крупних блоків. Передбачає групування занять за окремими темами, оскільки у великому блоці матеріалу легше встановити логічні зв'язки та виокремити головну думку.

6. Форми занять. Кожне заняття за формою проведення має відповідати його тематиці.
7. Інтелектуальна взаємодія. Передбачає поєднання навчального процесу з відвідуванням професійних та культурно-освітніх закладів.

Педагогіка співробітництва з урахуванням цих принципів покликана забезпечити зміну якості навчання, що виражається у наявності певних критеріїв оцінки результативності такої взаємодії між викладачем і студентом. Ці показники можна згрупувати за такими напрямками:

- 1) Підвищення продуктивності навчання студента, покращення його результатів, логічного мислення, рівня мовного викладення інформації;
- 2) Підвищення методичної компетентності і ерудованості викладача;
- 3) Отримання потужної життєвої мотивації до навчання;
- 4) Підвищення самооцінки, самоповаги, відповідальності, сформоване вміння дискутувати та переконувати;
- 5) Вміння застосовувати творчий підхід за поставленими завданнями;
- 6) Розвинуті навички пошуку інформації, вміння виділяти в ній головне і другорядне;
- 7) Зацікавленість не тільки до результату, а й до процесу навчання.

Висновки. Таким чином, підготовка висококваліфікованого фахівця включає в себе цілісну, послідовну, комплексну систему, засновану на взаємодії основних суб'єктів навчального процесу – викладача і студента. Результатом такої взаємодії є досягнення як показників ефективності навчання, так і створення умов для самореалізації студента, розкриття його творчого потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Волкова Н.П. Професійно-педагогічна комунікація: навч. посіб. / Н.П. Волкова. – К.: Академія, 2006 р. – 255 с.
2. Педагогіка сотрудничества / С. Лысенкова, В. Шаталов, И. Волков и др. // Учительская газета. – 1986. – 18 октября.
3. Кас'яненко М.Д. Педагогіка співробітництва / М.Д. Кас'яненко. – К.: Вища школа, 1993. – 320 с.

4. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Наказ Президента України від 25.06.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
5. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти : Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf
6. Чорноус Н.А. Навчальне співробітництво: історичний аспект / Н.А. Чорноус // Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах. – 2014. – Вип. 36. - С. 64 – 68.

О. П. Павліченко,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м.Житомир

СПІВРОБІТНИЦТВО МІЖ СТУДЕНТОМ ТА ВИКЛАДАЧЕМ – ГОЛОВНА ЗАСАДА РЕЗУЛЬТАТИВНОГО НАВЧАННЯ

З реальної соціально-економічної ситуації, що нині склалася в Україні, впливає адекватне соціальне замовлення закладам освіти, яке виявляється в необхідності формування й розвитку творчої особистості студента як активного громадянина своєї держави. Воно може ефективно вирішуватися за умови професійної готовності працівників освіти до реалізації цього завдання.

Ефективність всебічного розвитку студентів у навчально-виховному процесі залежить від професійної майстерності викладача, його готовності до формування і розвитку молодшої творчої особистості.

Дослідження показали, що самі діти надають перевагу такому типу взаємодії, в основі якого – діалог.

Модель співробітництва відкриває великі можливості у навчанні та вихованні студентів. Авторитетний викладач викликає в багатьох студентів бажання брати з нього приклад. Студенти можуть запозичувати у наставника його судження, ставлення до праці, навіть особливості поведінки. Коли викладач по-справжньому авторитетний, будь-яка його сувора оцінка не принижує студента, а викликає в нього бажання виправити свою помилку.

А от якщо висока оцінка чесно відпрацьована в авторитетного викладача, вона підвищує самоцінність студента, стає цікавіше вчитися.

Дати дітям радість праці, радість успіху у навчанні, збудити в їхніх серцях почуття гордості, власної гідності - це перша заповідь виховання.

Чи є креативність невід'ємною складовою праці викладача? Безумовно. Без неї неможливий педагогічний процес. Наділений здатністю до креативності, викладач вдихає в наукові факти, гіпотези та теорії нове життя, відкриває шлях своїм вихованцям до розуму і серця. Слід зазначити, що творчість – важлива умова у становленні самого педагога, його самопізнання, розвитку і розкриття як особистості.

Важливо виховувати інтерес до занять. Сам процес навчання повинен стати основним джерелом радості на уроці. Сьогодні, на жаль, в педагогічній практиці ще існує авторитарний стиль спілкування – педагог над вихованцями. За авторитарного стилю роботи викладач - панівна фігура, недосяжна, а іноді навіть і страхотлива. Він вказує – вони виконують накази. При цьому студенти багато знають, але ініціатива їхня скута, самостійність зведена до мінімуму. Відпадає потреба думати, а наслідком цього є невміння пояснити свою думку, грамотно дати зв'язну відповідь на запитання.

Іноді студент хоче зрозуміти, розібратися в матеріалі, який пояснює викладач, але боїться перепитати його про незрозуміле, poradитися з ним, бо ділове спілкування на уроці фактично забороняється. Чи є ефективним таке навчання? Звичайно, ні.

Сучасні студенти хочуть комунікації, розмови з педагогом, якого воліють сприймати радше як радника, а не як строгого критика. Як зробити так, щоб на заняттях було цікаво? Щоб вихованці не нудьгували? Мабуть, слід пам'ятати, що головне завдання полягає не лише в тому, щоб вчитати урок.

Головне завдання кожного педагога – виховати учнів свідомими людьми, які вміють мислити і поважати думку іншого.

Слід використовувати різноманітні методики. Можна експериментувати разом з дітьми, поєднувати краще з різних методик. Молоде покоління любить різноманітність, може саме пропонувати цікаві ідеї.

Потрібно максимально поєднувати теорію з практикою. Наприклад, щоб зацікавити студентів літературою, можна запропонувати їм прочитати книги, в яких описуються проблеми підлітків, перші почуття, тобто те, що їх справді цікавить. Добре було б потім обговорити прочитане, адже, послухавши висновки щодо даних книг, можна краще зрозуміти дитину.

Можна придумувати свої власні домашні завдання. По-перше, не буде підручника для механічного списування; по-друге, самому вчителеві буде цікаво разом з учнем перевірити дане завдання.

Якщо дозволяє час, можна разом зі студентами подивитись цікаві кінофільми чи відео.

Відео може і не відноситись безпосередньо до теми уроку, але може надихнути студента, налаштувати на певний лад. Урок стане цікавішим, змістовнішим. Крім того, наочна демонстрація запам'ятовується і засвоюється краще.

Дуже важко зосередитися на навчанні, коли за вікном – тепле і лагідне сонце. Звичайно, хочеться на вулицю! Вихід можна знайти і тут. Обрати задалегідь місце, де буде тихо і затишно, посідати колом на траві і в такому форматі проводити заняття. Запам'ятається урок - екскурсія до музею, сподобається відвідування цікавих місць. Адже серед природи людина стає більш витонченою, м'якою, вдумливою.

Навчання – це не механічна передача знань. Це надзвичайно складні людські взаємини. Сучасні підлітки чутливі до естетики слів. Слухаючи радіо, читаючи книги, вони ознайомлюються з красою слова. Вони переконані в тому, що вчитель – літератури, астрономії, фізики або історії – повинен уміти «словом запалити серця». Студенти краще розуміють предмет, якщо викладач, сполучаючи у своїх розповідях обов'язкову точність і докладність, висловлюється професійно і разом з тим образно, емоційно. У мові

відбивається не тільки весь духовний світ педагога, але й освіченість та моральні якості, самобутність, артистизм.

У світовому просторі учительська професія належить до найбільш відповідальних. Саме з діяльності представників цього фаху розпочинається складний ланцюг основних взаємопов'язаних процесів, який схематично можна представити так: навчання і виховання дітей та молоді – якісна освіта – науковий і технічний прогрес – розвиток суспільства. Кінцевий результат значною мірою залежить від умінь, зусиль, здібностей та професіоналізму педагога.

Поганий лікар може забрати життя, поганий учитель – спопелити душу. Якщо вчитель поєднує в собі любов до справи і до учня, він – досконалий учитель. Виховання – велика справа: воно вирішує долю людини. Всередині нас криються потенційні творчі можливості, тому ми повинні працювати щосили, щоб розкрити цей потенціал.

Духовність – храм душі людської, а душа людини – це святе...

*С.Л. Пionтківська,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м.Житомир*

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА В СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

В теперішніх умовах модернізації української освіти одним із напрямків інтенсифікації навчального процесу у вищих навчальних закладах є його спрямування на вдосконалення взаємовідносин викладача та студента, що втілюється в новітніх підходах до навчання: створенні дружньої атмосфери співробітництва, заміни традиційного викладу матеріалу на двобічний діалог з студентами під час навчального процесу, впровадження активних методів навчання, що розкривають творчі особистості, розвивають власні ініціативи та активізують пізнавально-навчальну діяльність студента.

Педагогіка співпраці – напрям педагогічного мислення і практичної діяльності, спрямований на демократизацію і гуманізацію педагогічного процесу. Варто пригадати найперші ідеї цієї методики, що були опубліковані "Учительською газетою" ще у 1986 році, а лишаються актуальними і досі:

- зміна традиційних стосунків із студентами на успішні;
- ідея важкої мети, при досягненні якої викладач має вселити упевненість у тому, що мета буде досягнена;
- ідея опори полягає у наданні студентам опорних сигналів (символів, схем, таблиць, слів тощо) для забезпечення кращого розуміння та запам'ятовування матеріалу;
- ідея вільного вибору, коли студент може сам обрати завдання;
- ідея випередження, що дозволяє закладати перспективу вивчення теми наступного уроку;
- ідея великих блоків, яка заснована на тому, що у великому блоці матеріалу легше виокремити головну думку та розв'язати проблему;
- ідея відповідної форми полягає у тому, що урок за своєю формою має відповідати предмету, що вивчається;
- ідея самоаналізу, яка реалізує ідею колективного аналізу та оцінювання діяльності кожного студента;
- ідея інтелектуального фону, яка передбачає створення загальних життєвих цілей та цінностей;
- ідея особистісного підходу замість індивідуального;
- ідея співробітництва викладачів передбачає взаємодію вчителів з метою впровадження ідей нової педагогіки.

Доведено, що робота з використанням цих ідей дає вражаючий результат – в навчальному закладі створюється сприятливий психологічний клімат процесу навчання, формується високий рівень внутрішньої мотивації учнів до навчання, сам процес навчання оптимізується, і, як наслідок усього, з'являється висока якість знань усіх студентів.

В умовах сучасної євроінтеграції України є актуальними основні положення європейської партнерської технології: викладач і його студент – ділові партнери у досягненні мети; основа співробітництва – контракт з точно визначеними обов'язками; мета студента – опанувати важливий для нього предмет; мета педагога – допомогти йому в реалізації мети; рівна відповідальність студента і викладача; максимальна самостійність студента та мінімальне втручання педагога; опора на індивідуальні особливості; створення комфортних умов.

Висновок: основним методом співробітництва є навчальний діалог. В результаті студенти, що навчаються в педагогіці співробітництва, вміють і люблять думати, мають організаторські і комунікативні здібності, завжди орієнтовані на людей, здатні до творчості та мають почуття соціальної відповідальності. Таким чином, навчання в співробітництві є перспективною альтернативною формою сучасного традиційного навчання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Фіцула М. М., "Педагогіка" "Академвидав", Київ, 2003. – 528 с.
2. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга викладача (1 -7 розділи) Х.: Вид. група "Основа", 2010. – 360 с.
3. Ягупов В. В. Педагогіка: Навч. посібник. – К.: Либідь, 2003. – 560 с.
4. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга викладача (8 -17 розділи) Х.: Вид. група "Основа", 2010. – 360 с.

І.О. Приходько,
Личківська загальноосвітня школа

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА В УМОВАХ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ

Школа – це безпосередньо простір для життя дитини; тут вона не готується до майбутнього життя, а повноцінно живе, і тому вся діяльність навчального закладу повинна вибудовуватися так, щоб сприяти становленню особистості, як творця і будівельника власного життя, гуманізації і гармонізації

відносин між учнями і педагогами, школою, родиною і суспільством, ґрунтуючись на ідеї усвідомленого вибору особистого життєвого шляху.

Сутність педагогіки співробітництва полягає в демократичному та гуманному ставленні до дитини, забезпеченні їй права на вибір, на власну гідність, на повагу, на право бути такою, якою вона є, а не такою, якою її хоче бачити педагог.

Вивченням питання педагогіки співробітництва займалися і займаються видатні педагоги минулого і сучасності: В.О. Сухомлинський, Ш.А. Амонашвілі, І. П. Волков, П. І Іванов, В. А Караковський, П.М.Щетинін та інші.

Концепція нової української школи якнайкраще реалізує педагогіку співробітництва через основну парадигму «освіта = становлення» (становлення людини, її духовності, індивідуальності, її самотворення, самооформлення в особистість). Адже основний принцип сучасної школи – дитиноцетризм. А місія нової української школи допомогти розкрити та розвинути здібності, таланти, можливості на основі партнерства всіх учасників навчально-виховного процесу – учителів, учнів та батьків.

У своїй педагогічній діяльності ми керуємося основними принципами педагогіки партнерства. Серед яких є:

- повага до особистості;
- доброзичливість, позитивне ставлення, довіра у відносинах;
- принцип соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей);
- діалог, взаємодія, взаємоповага.

Працюючи над впровадженням STEM – освіти в навчально-виховний процес, я дійшла висновку, що найефективнішими методами у вивченні предмету музичного мистецтва є організація дослідної роботи, метод проєктів, створення проблемних ситуацій, діалогічні методи, які безпосередньо базуються на партнерській взаємодії учителя та учня.

Наприклад, дослідна робота на уроці музичного мистецтва може полягати у створенні музичного інструменту. Учні пропонується створити

музичний інструмент «Літрофон» з підручних матеріалів: склянки, води та металевої ложки. Під час такого уроку учні досліджують, яку кількість води потрібно налити в скляну ємність для отримання потрібного звуку, використовуючи знання з математики, природознавства, хімії та музичного мистецтва.

Працюючи в групах, вони самостійно обирають лідера, який буде керувати процесом дослідження поставленої проблеми, музичного керівника, який виконає певний музичний твір на створеному інструменті, математика, який зробить точні розрахунки, та інших членів групи.

Всі досліди учні фіксують під час створення летбуків, які потім можуть легко використати в повсякденному житті.

Слід наголосити, що під час вибору методів роботи з класом слід керуватися як особистими інтересами, так і вподобаннями учнів.

Не менш важливим у роботі з учнями є створення сприятливого освітнього середовища, яке буде їх стимулювати, розвивати креативність, критичне мислення, пошук рішень, здатність застосовувати отримані знання у повсякденному житті.

А для педагога всі ці дії сприяють прогресивній активності, підвищенню ефективності навчально-виховного процесу та уможливають індивідуалістичний підхід до навчання.

Робота з учнями на основі взаєморозуміння не тільки підвищує інтерес до уроків музичного мистецтва, але й до занять за позашкільним розкладом: музичні студії, концерти, заняття в гуртках.

Педагог повинен зрозуміти, що вдивляючись у кожну дитину, намагаючись побачити в ній особистість, спілкуючись з кожним учнем, він не тільки підвищує свій професіоналізм, а й відшліфовує свої особисті риси людяності, доброти та поваги до інших.

ЛІТЕРАТУРА

1. Артемова В. Історія педагогіки України: Підручник. К.: Либідь, 2006.
2. Діяльність учителя. Педагогіка співробітництва. Теоретичні основи сучасної української педагогіки – Вишневецький О. Бібліотека українських підручників.
3. Інтернет ресурси: plahotnik-olya.blogspot.com/2012/09/blog-post.html
referat.com/Педагогіка співробітництва

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА В ПРОЦЕСІ ВИКЛАДАННЯ СПЕЦДИСЦИПЛІН

Сьогодні настав час, коли навчання треба перевести на інноваційну основу шляхом перебудови педагогічної психології педагога і навчальної технології учня, змінивши сам підхід до отримання знань. Більшість педагогів згодні, що інноваційне навчання, а саме педагогіка співробітництва, є на сьогодні найефективнішим. Педагогіка співробітництва як нетрадиційний підхід у навчанні забезпечує позитивну мотивацію здобуття знань з усіх предметів, активне функціонування інтелектуальних і вольових сфер, формує стійкий інтерес до предметів, сприяє розвитку творчої особистості.

Тема педагогіки співробітництва надзвичайно актуальна сьогодні. Наша держава стоїть на порозі глобальних змін у суспільстві. Людина, суспільство, вимоги до життя дуже змінилися. Основні проблеми, які педагог повинен розв'язати з учнями, - уміння мислити та комунікабельність. Для їх вирішення необхідно пробудити творчість, активність, інтерес до навчального процесу.

Педагогіка співробітництва набуває популярності в сучасній освіті, яка своєю головною метою вважає надання особистості потужної життєвої мотивації, формування її потенціалу як системи творчих здібностей і передумов їх реалізації, виховання її впевненою у своїх правах і свідомою в обов'язках, надання їй автономності як запоруки її самоактуалізації.

Організовуючи навчально-пізнавальну діяльність учнів, педагоги повинні використовувати сприятливі моменти позитивного ставлення учнів до навчання: наукові знання зацікавлюють учнів, а викладач створює ситуації, якими вони захоплюються; наукові знання, вміння і навички практично значущі для учня в різних життєвих ситуаціях і тому викликають позитивне ставлення до них; навчальна діяльність викликає емоції, бажання долати труднощі, спробувати власні сили в оволодінні навчальним матеріалом; висока оцінка

наукових знань у суспільстві збагачує мотиваційне тло навчальної діяльності учнів; колективний характер навчальної діяльності створює сприятливу атмосферу і прагнення посісти відповідне місце серед однолітків; почуття власної гідності є важливою передумовою позитивного ставлення до навчання; успіхи в навчанні спонукають до навчальної діяльності; справедлива оцінка здобутків учня в навчанні стимулює його позитивне ставлення до навчання.

На жаль, питання організації співробітництва учнів з учнями залишаються менш розробленими. Спілкування між учнями, спільна співпраця на уроці, яка передбачала б звертання учнів один до одного, обмін думками, дійсне співробітництво, зустрічаються досить рідко. Учні працюють поряд, проте не «разом».

Щоб індивідуально працювати з кожним учнем, враховуючи його психологічні особливості, необхідно по-іншому будувати весь освітній процес. Тому в своїй роботі я використовую наступні підходи до побудови уроків: підбираю навчальний матеріал, щоб він забезпечував виявлення змісту особистого досвіду учнів, включаючи досвід їхнього попереднього навчання; прагну викладати навчальний матеріал таким чином, щоб він не тільки розширював об'єм знань, їх структурування, інтегрування, але й удосконалював особистий досвід кожного учня; під час виконання завдань постійно узгоджую особистий досвід учня з науковим змістом завдань, які пропоную; на кожному уроці намагаюсь активно стимулювати учнів до самостійної діяльності, забезпечуючи їм можливість самоосвіти, саморозвитку і самовираження у процесі оволодіння темою або іншими знаннями; навчальний матеріал уроку організовую таким чином, щоб кожен учень мав можливість вибору при виконанні завдань; залучаю учнів до самостійного вибору та використання найбільш прийнятних і значимих для них способів опрацювання нового матеріалу; забезпечую на уроках різносторонній контроль і оцінку не тільки результатів засвоєння учнями знань, умінь та навичок, але і сам процес навчання, тих дій, які виконував учень, засвоюючи навчальний матеріал; використовую інноваційні технології навчання, які сприяють формуванню

пізнавальних інтересів учнів та їхніх життєвих компетенцій; гармонійно поєднують традиційні і нетрадиційні форми роботи, що забезпечує високу ефективність інноваційних технологій навчання, бажання отримати необхідні уміння та навички, належний рівень навчальних досягнень учнів; використовують різні форми корекції та індивідуальної роботи на уроці.

Адже сьогодні випускник повинен не просто володіти знаннями, а й уміти відібрати потрібну інформацію, перевести її у досвід власної діяльності, використовувати ці знання у конкретній ситуації, розуміти, яким чином здобути ці знання, для чого вони потрібні, адекватно оцінити себе, світ, своє місце в суспільстві.

Отже, педагогіка співробітництва своєю головною метою вважає надання особистості потужної життєвої мотивації, формування її потенціалу як системи творчих здібностей і передумов їх реалізації, виховання її впевненою у своїх правах і свідомою в обов'язках, надання їй автономності як запоруки її самоактуалізації. Відповідно до нього і має бути побудована система викладання спецдисциплін.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амонашвили Ш.А. Размышления о гуманной педагогике. – М. : Издательский Дом Шалвы Амонашвили, 1996. – 496 с.
2. Педагогика сотрудничества / С.Лысенкова, В.Шаталов, И.Волков и др. // Учительская газета. – 1986. – 18 октября.
3. Підласий І.П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя (1-7 розділи) / І. Підласий. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 360 с.
4. Фіцула М.М. Педагогіка / М.М.Фіцула. – К. : «Академвидав», 2003. – 528 с.
5. Ягупов В.В. Педагогіка : навч. Посібник / В. Ягупов. – К.: Либідь, 2003. – 560с.

В.В. Протасов,
*Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ
м.Житомир*

**ВЗАЄМОДІЯ З ІНОЗЕМНИМИ НАВЧАЛЬНИМИ ЗАКЛАДАМИ ЯК
НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПІДГОТОВКИ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ФАХІВЦІВ З БУХГАЛТЕРСЬКОГО
ОБЛІКУ**

Інтеграція України у світовий економічний простір, а також міграція української молоді до інших країн робить необхідним отримання знань, навичок і професійної компетенції у закордонних навчальних закладах. При підготовці фахівців з бухгалтерського обліку необхідно також враховувати і те, що національна система бухгалтерського обліку орієнтована на міжнародні стандарти. Тому майбутнім бухгалтерам та фінансистам необхідний досвід для роботи в умовах співпраці з іноземними партнерами. Таким чином, одним із найважливіших чинників формування кваліфікованого бухгалтера та, як наслідок, необхідною умовою його успішної професійної діяльності є міжнародне співробітництво.

Необхідність реалізації міжнародної співпраці із зарубіжними навчальними закладами в умовах підготовки фахівців будь-якого профілю розглядають такі науковці як В.С. Рогова [2], М.Д. Кас'яненко [1] та інші. Але питання інтернаціональної інтеграції навчальних закладів у даній сфері ще не відпрацьовані і недостатньо висвітлені науковцями і практиками.

З огляду на актуальність теми, метою статті є окреслення ролі міжнародного співробітництва як необхідної складової успішної підготовки конкурентоспроможних бухгалтерських кадрів.

Сама необхідність міжнародного співробітництва у навчанні фахівців економічної сфери викликана наступними факторами:

1) наближення міжнародних стандартів бухгалтерського обліку і звітності до національної системи бухгалтерського обліку вимагає її адаптації в практичних умовах інших країн. Тому практичне порівняння дозволить засвоєнню набутих теоретичних знань;

2) випускники вітчизняних навчальних закладів у пошуках роботи за кордоном можуть розраховувати не тільки на некваліфіковані і низькооплачувані посади. Отримані під час навчання знання, підкріплені набутим практичним досвідом під час навчання у рамках міжнародного співробітництва, дозволяють українцям стати повноцінними, самодостатніми фахівцями фінансово-економічної сфери діяльності в інших країнах;

3) необхідність навчального співробітництва також сприяє вихованню у молодих спеціалістів політичної культури, патріотизму у поєднанні з повагою до інших народів і націй, високих моральних якостей, суспільну активність тощо;

4) співпраця і отриманий практичний досвід у рамках міжнародного співробітництва сприяють отриманню потужної життєвої мотивації у майбутнього фахівця, формування його потенціалу, виховання впевненості у своїх професійних знаннях.

Вітчизняна система освіти уже зробила багато кроків до міжнародного співробітництва та наближення умов навчання до європейських. Зокрема, Україною прийнятий досвід західноєвропейської системи оцінювання знань студентів та підготовки фахівців згідно з Болонською декларацією за освітньо-кваліфікаційним рівнем «Бакалавр» і «Магістр» [4]. Студенти також мають можливість проходити практику на виробництві у межах своїх науково-дослідницьких проектів. Але така практика ще не скрізь розповсюджена і не за всіма напрямками підготовки.

Випускники українських навчальних закладів економічних спеціальностей, проходячи практичну підготовку на базах практик, в основному знають порядок виконання окремих облікових робіт та заповнення бланків первинних документів. При цьому виникають певні труднощі із узагальненням бухгалтерської інформації, виконанням наскрізного завдання, яке завершується складанням фінансової звітності. При належному методичному, інформаційному і програмному забезпеченні ці недоліки можна усунути і практично під наглядом викладача, використовуючи різні форми практичних робіт, відпрацювати всі етапи облікових робіт. У цій системі знань зовсім відсутня інформація щодо специфіки облікових робіт, що здійснюються в інших країнах.

Усунути цей недолік можна завдяки запровадженню міжнародного співробітництва у сфері навчання. Воно має ґрунтуватись на взаємодії двох і більше сторін та відображати спільний пошук можливостей реалізації взаємних

інтересів. Такі інтереси можуть проявлятися у формі виконання спільних міжнародних проектів, замовлень. Під час їх виконання у майбутніх фахівців буде можливість набути професійного досвіду, а також фінансову спроможність до навчання і практичної підготовки в інших країнах. Це є актуальною і важливою передумовою успішної підготовки компетентних майбутніх фахівців облікової спеціальності.

Отже, міжнародне співробітництво, яке при підготовці фахівців проявляється у співпраці з іноземними навчальними закладами, сприяють покращенню їх фахової підготовки, дозволяють отримати практичні навички, враховуючи міжнародні стандарти, та сприяють конкурентоспроможності реалізації їх послуг на інтернаціональному ринку праці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кас'яненко М.Д. Педагогіка співробітництва / М.Д. Кас'яненко. – К.: Вища школа, 1993. – 320 с.
2. Рогова С.В. Міжнародне співробітництво як необхідна складова успішної підготовки конкурентоспроможних інженерних кадрів / С.В. Рогова // Наукові праці ДонНТУ. Серія «Педагогіка, психологія і соціологія». – 2013. - № 2 (14). – С. 184 – 187.
3. Про національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року : Указ Президента України від 25.06.2013 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.
4. Стандарти і рекомендації щодо забезпечення якості в Європейському просторі вищої освіти : Європейська асоціація із забезпечення якості вищої освіти [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.enqa.eu/indirme/esg/ESG%20in%20Ukrainian_by%20the%20British%20Council.pdf

В.В.Турська,
Житомирський торговельно-економічного коледж КНТЕУ,
м.Житомир

ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА – ОСНОВА ДЛЯ УДОСКОНАЛЕННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

У документах провідних міжнародних організацій (ЮНЕСКО,ОЕСР, Ради Європи, Європейської Комісії тощо) потенціал учительського корпусу регламентується основою забезпечення високої якості та

конкурентоспроможності освіти на світовому ринку праці, а вчитель ХХІ століття проголошений носієм суспільних змін [1 ; с. 4- 5].

На сьогодні, українське суспільство потребує якісної перебудови, зокрема це стосується і галузі освіти. Не є секретом те, що використовуються застарілі підходи до викладу навчального матеріалу, частина спеціальностей та спеціалізацій незатребувані, поряд з цим, існує брак спеціалістів так званих «непопулярних» спеціальностей - електрозварювальник, механік, столяр тощо.

На подолання недоліків традиційного навчання та підвищення професійної кваліфікації викладача спрямована педагогіка співробітництва – «напрямок педагогічного мислення і практичної діяльності, мета якого полягає у демократизації й гуманізації педагогічного процесу».

Термін "педагогіка співробітництва" з'явився після публікації Маніфесту "Педагогіка співробітництва", що був підписаний у Передєлкіно у 1986 році робочою групою, до складу якої увійшли 7 відомих на той час педагогів-новаторів, які об'єднали свої зусилля і на зустрічі поділились досвідом і надбаннями, накопиченими за двадцять років практичної роботи у школі: С.М.Лисенкова, заслужений учитель школи РСФСР, учитель школи № 587 (м. Москва); В. Ф. Шаталов, співробітник ІУУ, учитель школи № 5 (м. Донецьк); І. П. Волков, заслужений учитель школи РСФСР, кандидат педагогічних наук, учитель школи № 2 (м.Реутово Московської області); В.А.Караковський, заслужений учитель школи РСФСР, кандидат педагогічних наук, директор школи № 825 (м. Москва); М. П. Щетинин, ст. науковий співробітник Інституту загальних проблем виховання АПН СРСР; Є. М. Ільїн, учитель-методист школи №307 (м.Санкт-Петербург); Ш.А. Амонашвілі, професор, доктор психологічних наук, член-кореспондент АПН СРСР, директор НДІ педагогічних наук (м. Тбілісі). Засновником педагогіки співробітництва вважається С. Соловейчик разом із В.Матвєєвим (редактором "Учительської газети") та вищеназваними педагогами-новаторами [2] .

У педагогіці співробітництва найважливіше місце займають ставлення «вчитель – учень». Традиційна педагогіка заснована на положенні вчителя як

суб'єкта педагогічного процесу, а дитини – як об'єкта. В концепції співробітництва це положення змінюється уявленням про дитину як про суб'єкта своєї навчальної діяльності. Тому два суб'єкта одного процесу повинні діяти спільно, бути товаришами, партнерами, становити союз більш старшого та більш досвідченого покоління з менш досвідченим, але такого, що володіє перевагами молодості; жоден не повинен стояти над іншим.

Педагогіка співробітництва популярна і в сучасній європейській освіті, яка своєю головною метою вважає надання особистості потужної життєвої мотивації, формування її потенціалу як системи творчих здібностей і передумов їх реалізації, виховання її впевненою у своїх правах і свідомою в обов'язках, надання їй автономності як запоруки її самоактуалізації. Вивчення досвіду професійної підготовки педагогів у розвинених зарубіжних країнах відкриває нові можливості для удосконалення системи неперервної педагогічної освіти в Україні в умовах її адаптації до вимог загальноєвропейського освітнього простору.

На приклад, основними формами організації навчальної діяльності студентів в Австрії є: лекції, тьюторські (індивідуальні) заняття, консультаційні заняття, семінари у невеликих групах, обговорення та дебати, практичні заняття, написання рефератів. Серед активних методів навчання перевага надається – моделюванню, рольовим та дидактичним іграм, гри-драматизації, мікровикладанню. Педагогічно цінними формами навчання є проблемне навчання, „вільна групова дискусія”, коли обговорення теми чи проблеми проводять студенти, а викладач виступає в ролі слухача та ін. До прогресивних змін організації навчально-виховного процесу австрійських університетів та педагогічних коледжів належать індивідуально-групові: тьюторські заняття, тренінги, робота в малих групах, стажування за кордоном.

Зважаючи на те, що в Україні окремі елементи педагогіки співробітництва використовуються вже кілька десятиліть, доцільним є розвиток цієї педагогічної моделі та коригування стратегій діяльності освітніх закладів у

відповідності до ідей участі студентів у покращенні оточуючого життя, їх саморозкриття та готовності до свідомого життєвого визначення.

Узагальнюючи викладене, слід наголосити, що запровадження ефективних педагогічних моделей, спрямованих на співробітництво педагога з дитиною дозволить підвищити ефективність роботи педагога.

На сьогодні, актуальним є питання відходу від «авторитарного» підходу у викладанні. Для спеціалістів, які працюють використовуючи педагогіку співробітництва, характерні доброзичливе ставлення до студентів, прагнення адекватно оцінити їхні можливості, збагнути мотиви поведінки, стимулювати творчість, особистісне зростання і гідність, а також здатність підтримувати соціально сприятливий морально-психологічний клімат у навчальній групі. Окрім того, такий підхід дозволяє реалізувати на практиці запроваджені оновленим законодавством про освіту стандарти та ідеї освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали / [Авшенюк Н.М., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М., Огієнко О.І., Сулима О.В., Постригач Н.О.]. – Київ : ДКС «Центр», 2017. – 83с.
2. Педагогіка співробітництва: сутність, ключові ідеї, форми та методи. - Електронний ресурс. - Режим доступу http://osvita.ua/school/lessons_summary/upbring/31097/

РОЗДІЛ II. Профорієнтаційна робота та аспекти кар'єрного розвитку майбутніх фахівців

Н.І. Андронюк,
*Державний вищий навчальний заклад
«Бердичівський коледж промисловості, економіки та права»,
м. Бердичів*

ОРГАНІЗАЦІЯ ПРОФОРІЄНТАЦІЙНОЇ РОБОТИ З МЕТОЮ ПОПУЛЯРІЗАЦІЇ ЕКОНОМІЧНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Профорієнтаційна робота не є залученням якомога більшої кількості абітурієнтів на спеціальності певного напрямку. Це в першу чергу допомога учням шкіл в адекватному виборі майбутньої професії, яка сприятиме

максимальній реалізації їх індивідуальних здібностей. Бо кожна людина прагне стати успішною та компетентною особистістю, знайти своє місце у житті.

Профорієнтаційна робота, яка проводиться на рівні шкіл вчителями, класними керівниками, психологами, як правило, є формальною, а на рівні випускників 9-х класів - майже відсутня. Вчителі шкіл сьогодні більше зацікавлені у результатах зовнішнього незалежного оцінювання, ніж у професійному визначенні учнів та їх подальшому розвитку.

Засоби масової інформації не забезпечують в повній мірі потреби молодшої людини у професійному самовизначенні. Часом ЗМІ дають викривлену інформацію та формують упереджене ставлення до окремих спеціальностей. Тому ефективно організована профорієнтаційна робота навчальних закладів відіграє важливе соціальне значення у суспільстві.

Профорієнтаційна робота є невід'ємною складовою функціонування будь-якого навчального закладу і передбачає розв'язання наступних завдань:

- організація та проведення агітаційно-роз'яснювальної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах;
- розміщення реклами у засобах масової інформації;
- організація та проведення Днів відкритих дверей;
- участь у інших масових заходах (конкурсах, виставках, ярмарках, презентаціях);
- організація навчального процесу довузівської підготовки та інше.

Профорієнтаційна робота циклових комісій економічних спеціальностей ДВНЗ «Бердичівський коледж промисловості, економіки та права» спрямована на залучення до вступу випускників 9-х класів загальноосвітніх навчальних закладів.

З метою популяризації економічних спеціальностей викладачі та студенти Бердичівського коледжу промисловості економіки та права проводять активну громадську роботу. Студенти залучаються до волонтерської роботи в Бердичівській державній об'єднаній податковій інспекції. Беруть участь в

роботі наукового товариства «Есопоміх», що функціонувало на базі молодіжного центру «М-Формація» (м.Бердичів).

З метою підвищення якості консультативних послуг під час Дня відкритих дверей для учнів шкіл проводиться економічна гра-змагання. В ході Ярмарку професій, організованого Бердичівським центром зайнятості, була проведена економічна вікторина.

Важливе місце у профорієнтаційній роботі займає презентація успішного навчання та виховання студентської молоді. Викликають зацікавленість у школярів конкурси та змагання, наприклад, професійний конкурс «Фінансист, бухгалтер, економіст року».

Отже, залучення більшої кількості абітурієнтів до вибору ними економічних професій та усвідомлення правильного професійного самовизначення можливе лише через ціленаправлене спрямування шляхів профорієнтаційної роботи викладачів та студентів економічних спеціальностей.

О.В. Жегус,

кандидат економічних наук, доцент,

Харківський державний університет харчування та торгівлі,

м. Харків

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ЯК СПЕЦИФІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПРОСУВАННЯ ОСВІТНІХ ПРОДУКТІВ

В умовах зниження попиту на ринку продуктів вищої освіти та високого рівня насиченості пропозицією, що зумовлює високий рівень конкуренції, перед закладами освіти постає важливе завдання щодо забезпечення набору студентів. У зв'язку із цим виникає необхідність пошуку ефективних маркетингових засобів, інструментів, технологій формування та стимулювання попиту на той чи інший освітній продукт. Традиційним методом інформування потенційних абітурієнтів щодо освітніх продуктів закладу вищої освіти є профорієнтаційна робота, яка щорічно проводиться з використанням напрацьованих методів:

- організація зустрічей зі школярами та їх батьками у школах;
- проведення днів відкритих дверей у закладі;
- видання та розповсюдження буклетів, рекламних листівок, брошур тощо;
- участь у спеціалізованих профорієнтаційних виставках, заходах. У Харківській області вже щорічними стали «Ярмарок

спеціальностей», «Ніч науки», «Науковий пікнік», на які запрошуються заклади вищої освіти та школярі;

- підготовка та демонстрація відеофільмів про навчальний заклад, спеціальності, за якими ведеться підготовка;
- проведення олімпіад, конкурсів для школярів;
- організація екскурсій по кафедрам закладу;
- реклама у ЗМІ, на транспорті, спеціальних довідниках;
- інформація на інтернет-ресурсах закладу вищої освіти.

Як видно наведений перелік достатньо різноманітний й здавалося б, що використання зазначених інструментів сприятиме досягненню поставлених завдань щодо набору студентів. Але із кожним роком зусиль витрачається все більше, а цілі не досягаються. Зниження ефективності традиційних інструментів профорієнтації зумовлено, перш за все, тим, що сучасне покоління школярів – це так зване покоління Z – «центеніали», характерними особливостями якого є поєднання і невідривність цифрового та реального світу. Вони гіперактивні, активно спілкуються у соціальних мережах, краще розуміють інформацію, вміють її знаходити, діляться нею, в них розвинуто візуальне мислення. Ураховуючи, що принциповою відмінністю покоління центеніалів є негативне ставлення до реклами, ігнорування її, більшість традиційних інструментів профорієнтації надалі втрачатимуть впливовість. У зв'язку із зазначеним виникає необхідність пошуку нових методів та технологій просування освітніх програм, які б дозволили виділити їх посеред конкурентів та завоювати прихильність потенційних абітурієнтів, яких слід сприймати як особливу цільову аудиторію.

Спираючись на те, що центеніали віддають перевагу візуальній інформації, швидко реагують на цікавий для них контент, люблять ділитися, пріоритет серед інструментів просування слід віддавати вірусній рекламі, засобами якої можуть бути нетривалі відеоролики, цікаві фото, історії. Для того, щоб вона спрацювала необхідно забезпечити актуальність, незвичайність, креативність ідеї, постійне розміщення нових матеріалів. Причому, щоб максимально

наблизитися до цільової аудиторії, для розробки рекламного контенту доцільно залучати активних студентів, молодих викладачів, випускників.

Наступним інструментом просування для цільової аудиторії закладів вищої освіти є організація та проведення освітніх, наукових та творчих активностей – спеціальних заходів для потенційних абітурієнтів (квести, інтелектуальні ігри, майстер-класи, вікторини тощо). Наприклад, квест на території чи у приміщенні навчального закладу допоможе ознайомитися з матеріально-технічною базою, опинитися в атмосфері аудиторій чи лабораторій. Формуванню лояльності потенційних абітурієнтів буде сприяти організація закладом вищої освіти спільних соціальних проєктів із залученням учнів загальноосвітніх закладів.

Окрема тема для інновацій в сфері просування освітніх продуктів – це гейміфікація. Участь учнів загальноосвітніх навчальних закладів в ігрових імітаціях за професійними темами дозволить ознайомитися із професією, виконати певні завдання та більш глибоко пізнати її особливості. За умов успішного проведення ігри у потенційних абітурієнтів виникне інтерес не тільки до професії, а й до вищого навчального закладу, який здійснює підготовку відповідних фахівців.

Особливу роль під час вибору інструментів просування освітніх продуктів відіграють інструменти, засновані на сучасних інформаційно-комунікаційних технологіях. Процеси інформатизації та інтернетизації значно розширюють можливості доступу до цільової аудиторії – потенційних абітурієнтів. Тому необхідним є активізація використання інструментів інтернет-маркетингу. Отримавши поверхневу інформацію про заклад вищої освіти потенційні абітурієнти знаходять сайт, який вважається основним джерелом даних про діяльність закладу, спеціальності, за якими ведеться підготовка. Ураховуючи значний обсяг інформації, який розміщується на сайті вузів, доцільним є створення підсайту для абітурієнтів з прив'язанням до сторінок у соціальних мережах, що забезпечить можливості переходу і збільшення відвідуваності сайту.

У цілому для забезпечення ефективності профорієнтаційної роботи в закладах вищої освіти як інструменту просування освітніх продуктів необхідно сформувати цілісну систему її планування, організації, реалізації, контролю результатів та управління. Потрібна цілеспрямована та злагоджена робота усіх підрозділів ЗВО, залучення працівників до розробки креативних підходів та ідей. Необхідною умовою є оновлення форм, прийомів і способів здійснення профорієнтаційної роботи.

***Н.І. Темненко,**
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м.Житомир*

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ПРОФЕСІОНАЛІЗАЦІЇ ОСОБИСТОСТІ

Оволодіння професією є довготривалим складним процесом, який має свої закономірності. Він охоплює декілька етапів, й у цілому називається процесом професіоналізації особистості – професійного розвитку та професійного становлення фахівця, генезису особистості у просторі та часі професійної діяльності (Е.Ф. Зеєр).

У психолого-педагогічній науці проблеми професійного шляху особистості досліджувалися в роботах Є.О. Климова, В.О.Сластьоніна, Н.В. Кузьміної, В.Д. Шадрикова й ін. Найбільш поширеною є концепція професіоналізації Є.О. Климова, який виділяє сім складових його етапів, що характеризують особливості розвитку особистості фахівця. Отже, згідно з Є.О. Климовим, особистість в процесі свого професійного розвитку та становлення проходить такі стадії:

- 1) оптант (фаза оптанта, оптації) – етап вибору професії;
- 2) адепт (фаза адепта) – на цьому етапі людина уже стала на шлях прихильності до професії, вона освоює її (навчання в спеціалізованому навчальному закладі: вузі);
- 3) адаптант (фаза адаптації, “звикання” молодого фахівця до роботи);

4) інтернал (фаза інтернала) – на цьому етапі особистість є вже досвідченим працівником, який може самостійно й успішно справлятися з основними професійними функціями;

5) майстер (фаза майстерності) – працівник відрізняється якимись спеціальними якостями, уміннями, чи універсалізмом, широким орієнтуванням у професійній області, чи тим і іншим. Він знайшов свій індивідуальний, неповторний стиль діяльності, його результати стабільно гарні, він має підстави вважати себе незамінним працівником.

6) авторитет (фаза авторитету) – на цьому етапі фахівець – майстер своєї справи, широко відомий у своєму колі чи за його межами (у галузі, на міжгалузевому рівні, у країні). Професійно-виробничі завдання він вирішує успішно за рахунок великого досвіду, умілості, уміння організувати свою роботу, оточити себе помічниками.

7) наставник (фаза наставництва). Фахівець є авторитетним майстром, він передає досвід молодим, стежить за їх ростом; його життя наповнене осмисленою професійною перспективою.

Аналіз, наведених вище підходів до етапів професійного становлення особистості, дає змогу зробити такі узагальнення. По-перше, процес професійного становлення особистості є індивідуально своєрідним, неповторним, але у ньому можливе виділення якісних особливостей та закономірностей, що відображаються у певних стадіальних характеристиках. Всі етапи професіоналізації особистості в межах однієї професії є універсальними, тобто кожна людина поступово проходить кожную з них.

По-друге, всі етапи професійного становлення є безумовно важливими для особистісного та професійного розвитку спеціаліста, взаємообумовлюють та взаємовизначають успішність професіоналізації людини.

По-третє, перехід від однієї стадії до іншої ініціюється змінами соціальної ситуації, перебудовою провідної діяльності, що призводить до професійного розвитку особистості, формуванню професійно обумовлених психологічних новоутворень.

По-четверте, динаміка професійного становлення фахівця підвладна певним закономірностям: перші стадії включають знайомство з професією, адаптацію до професійної діяльності; наступні – розвиток професійної компетентності, професійної зрілості через виникнення індивідуального стилю професійної діяльності; останні – професійну стагнацію, зменшення професійної активності та завершення професійної діяльності.

Таким чином, процес професійного становлення особистості досить складний. Здебільшого він пов'язаний із самоорганізованою діяльністю особистості. Професійне становлення особистості відбувається під час навчання у вищому навчальному закладі. Велику роль відіграють особисті якості, що розвиваються і вдосконалюються в процесі навчання та в подальшій трудовій діяльності. Професійне становлення майбутнього фахівця є поетапним моментом індивідуально-особистісного розвитку. Використання творчого підходу в період професійного становлення студентів стимулює розвиток їхнього творчого потенціалу. Зазначеному сприяє запровадження науково-дослідних завдань, самостійної роботи та педагогічної (виробничої) практики студентів з відповідним коригуванням змісту навчальних занять і форм організації їхнього виконання.

Професіоналізацію визначають як цілісний безперервний процес становлення особистості фахівця і професіонала, який починається з моменту вибору професії, триває протягом усього професійного життя людини й завершується, коли вона припиняє свою професійну діяльність.

*М.К.Токарюк,
Чернівецьке вище комерційне училище КНТЕУ,
м.Чернівці*

ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА РОБОТА ТА АСПЕКТИ КАР'ЄРНОГО РОЗВИТКУ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Вибір професії – чи не найголовніший чинник того, як складеться твоє подальше життя та як ти в ньому будеш себе почувати. Адже всім хочеться не

лише заробляти гроші, але й реалізувати свій потенціал та отримувати справжнє задоволення від своєї діяльності.

Вперше питання вибору майбутньої справи постає перед школярами після закінчення 9 класу. Якщо учень вирішив закінчувати школу, то в 11 класі йому доведеться остаточно вирішувати, що робити: йти на роботу, вступати до вузу чи закінчувати курси.

Існує багато цікавих, творчих, необхідних професій, тож потрібно вибрати саме ту, котра найбільше до душі. Професійне самовизначення процес не швидкий і не легкий. Під час орієнтації учнів на конкретну професію можливі такі помилки: поділ професій на «престижні» й «непрестижні»; ототожнення навчального предмета з професією; перенесення ставлення до людини – представника професії на саму професію; вибір професії під чийсь впливом; застарілі уявлення про характер праці у сфері матеріального виробництва.

Професійна орієнтація – система навчально-виховної роботи, спрямованої на засвоєння учнями знань про соціально-економічні й психофізіологічні умови правильного вибору професії, формування в них умінь аналізувати вимоги різних професій до психологічної структури особистості, а також свої професійно значущі якості, шляхи й засоби їх розвитку. Правильний вибір професії зумовлює моральне задоволення, позитивну самооцінку, високу продуктивність праці, якість продукції. Він є точкою, в якій сходяться інтереси особистості та суспільства, поєднання особистих і загальних інтересів.

Завдання профорієнтації полягає в ознайомленні учнів з професіями та правилами їх вибору, вихованні спрямованості на самопізнання як основу професійного самовизначення; формування вміння зіставляти свої здібності з вимогами щодо набуття конкретної професії, складати на цій основі реальний план оволодіння професією, а також забезпечення розвитку професійно важливих якостей особистості. Компонентами профорієнтаційної роботи є професійна інформація, професійна діагностика, професійна консультація, професійний відбір, професійна адаптація.

Профорієнтаційна робота Чернівецького вищого комерційного училища Київського національного торговельно-економічного університету складається з таких етапів: професійна інформація; професійна діагностика; професійна консультація; професійний відбір; професійна адаптація.

Професійна інформація – дає змогу учням ознайомитися із змістом професій, з вимогами, які висуваються до них. Профорієнтаційна діагностика – система психологічного вивчення особистості з метою виявлення її професійно значущих властивостей і якостей. Профорієнтаційна консультація – надання особистості на основі її вивчення науково обґрунтованої допомоги щодо найбільш оптимальних для неї напрямів і засобів професійного самовизначення. Профорієнтаційний вибір – система роботи, спрямована на надання допомоги учневі у визначенні й виборі конкретної професії на основі виявлення й оцінки його загальних і спеціальних здібностей, інтересів, потреб і об'єктивних умов професійної підготовки та працевлаштування. Профорієнтаційна адаптація – здійснюється тоді, коли учень вже обрав собі професію і перебуває на стадії оволодіння нею.

Правильний вибір професій – моральне задоволення, висока самооцінка, водночас це й висока продуктивність праці, висока якість продукції. Вибір професії – один з головних життєвих виборів, який здійснює людина в юному віці. Він має значення як для самої людини, так і для суспільства. Вибір професії – це по суті вибір життєвого шляху.

Головні завдання училища з профорієнтаційної роботи: організація роз'яснювальної роботи в загальноосвітніх навчальних закладах (розкриття перспектив галузі, в якій учень має намір обрати професію); проведення Днів гостинності; участь у виставках, конкурсах, ярмарках професій організованими центрами зайнятості; організація проведення методичних семінарів.

Профорієнтаційну роботу в училищі проводить педагогічний колектив за активною участю викладачів, майстрів та учнів. Одним з найбільш поширених видів профорієнтаційної роботи – День гостинності, який проводиться щомісячно. В рамках таких заходів відбуваються виставки-презентації

тематичних столів, майстер-класи, експозиції творчої майстерні, вікторини, презентації професій. Проводиться агітаційно-інформаційна робота про навчальних заклад області серед потенційних вступників: надається інформація про навчальний заклад, ознайомлення з правилами прийому та програмами вступних випробувань. Активно наповнюється сайт училища, де висвітлюються події, заходи, конкурси, в яких беруть участь наші учні, робиться звіт про здобутки та перемоги на училищних, обласних, всеукраїнських та міжнародних конкурсах, особливості баз практики на морях, за кордоном.

Ми працюємо над кар'єрним розвитком наших учнів. Після закінчення пропонуємо учням продовжити навчання на молодшого спеціаліста з виробництва харчової продукції, технік-технолог.

Підсумовуючи сказане, зауважимо, що профорієнтаційна складова педагогіки давно переросла в глобальну загальнонаукову та суспільну галузь із своєю історією, діагностичним інструментарієм, теоретичними напрацюваннями, галузевими принципами. Але сучасні реалії України і світу дедалі більше впливають у тому числі й на профорієнтацію, як вид навчально-педагогічної діяльності. Свої суттєві корективи вносять: демографічна криза, зміни пріоритетів на ринку праці, глобалізація освіти. А це змушує шукати і знаходити нові можливості розвитку і самовизначення профорієнтаційної роботи, враховуючи вже набутий досвід і нові педагогічні технології.

РОЗДІЛ III. Організаційно-методичні аспекти ефективної роботи професійно компетентного педагога в умовах оновлення змісту гуманітарної освіти

*Лілія Андрейчук,
студентка відділення «Початкова освіта»,
керівник Н.І. Дмитренко,
ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я. Франка»
Житомирської обласної ради, м. Коростишів*

СУЧАСНИЙ УРОК У КОНТЕКСТІ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ

*Не життя повинно вчити тих, хто вступає в життя,
а школа має навчити науки і мистецтва життя
Борис Бім-Бад*

Сучасний світ ставить високі вимоги до діяльності людини, конкурентоспроможною може бути лише по-справжньому компетентна особистість. Саме тому, особливої уваги заслуговує питання подальшого розвитку компетентісного підходу у контексті сучасного уроку. Наша робота присвячена виділенню шляхів підвищення професійної майстерності вчителя, доозброєння його новими знаннями, прийомами та мотивами, які б дозволили йому побудувати навчально-виховний процес більш активно.

Про компетентнісний підхід до формування змісту освіти зазначено в Державних стандартах освіти. Сучасний урок, зорієнтований на реалізацію компетентісного підходу в навчанні, має вирішувати низку завдань: підвищення рівня мотивації учнів; використання власного досвіду учнями; ефективне та творче застосування набутих знань та досвіду на практиці; формування в учнів навичок отримувати, осмислювати та використовувати інформацію з різних джерел; здійснення організаційної чіткості та оптимізації кожного уроку; підвищення рівня самоосвітньої та творчої активності учнів; наявність контролю, самоконтролю та взаємоконтролю за процесом навчання; розвиток соціальних та комунікативних здібностей учнів; створення ситуації успіху.

Підготувати і провести такий урок нелегко. Потрібно відповідально ставитися до своїх обов'язків, але найбільше – вийти на сучасний рівень педагогічного мислення. Для розв'язання задач компетентісної освіти вчитель має керуватися такими правилами, незалежно від стажу роботи, категорії, технології, яку він використовує:

- Головним є не предмет, якому ви навчаєте, а особистість, яку ви формуєте.
- На виховання активності не шкодуйте ні часу, ні зусиль. Сьогоднішній активний учень — завтрашній активний член суспільства.
- Ставте учнів у ситуації, котрі вимагають виявлення та пояснення розбіжностей між фактами, що спостерігаються, та наявним знанням.
- Допомагайте учням оволодіти найбільш продуктивними методами навчально-пізнавальної діяльності, навчайте їх вчитися.

- Щоб навчити учня мислити, слід якомога частіше використовувати питання «чому?».
- Пам'ятайте, що насправді знає не той, хто переказує, а той, хто застосовує на практиці.
- Привчайте учнів думати та діяти самостійно. Поступово відходьте від механічних переказів, дослівного відтворення.
- Слід частіше показувати учням перспективи їх навчання.
- Використовуйте схеми, плани, щоб забезпечити засвоєння системи знань.
- У процесі навчання обов'язково враховуйте індивідуальні особливості кожного учня, об'єднуйте в диференційовані підгрупи учнів з однаковим рівнем.
- Вивчайте і враховуйте життєвий досвід учнів, їх інтереси, особливості розвитку.
- Будьте обізнаними з останніми науковими досягненнями із свого предмета.
- Заохочуйте дослідницьку роботу школярів.
- Навчайте так, щоб учень розумів, що навчання є для нього життєвою необхідністю.
- Пояснюйте школярам, що кожна людина знайде своє місце в житті, якщо навчиться всьому, що необхідно для реалізації її життєвих планів.

Під час навчання однією з ведучих компетентностей є активність, оскільки успіх навчання в кінцевому підсумку визначається ставленням учнів до навчання, їх прагненням до пізнання, усвідомленим і самостійним придбанням знань, умінь і навичок, їх активністю. Можна стверджувати, що істина здобута шляхом власної напруги зусиль, має величезну пізнавальну цінність.

У навчальному закладі особливе місце займають такі форми занять, які забезпечують активну участь в уроці кожного учня, підвищують авторитет знань та індивідуальну відповідальність учнів за результати навчальної праці. Ці завдання можна успішно вирішувати через технологію застосування активних форм навчання. Найбільший активізуючий ефект на заняттях дають ситуації, в яких учні самі повинні відстоювати свою думку, брати участь в

дискусіях та обговореннях, ставити питання своїм товаришам і вчителю, рецензувати відповіді товаришів, оцінювати відповіді та письмові роботи товаришів, пояснювати більш слабким учням незрозумілі місця, самостійно вибирати посильне завдання, знаходити декілька варіантів можливого рішення пізнавальної задачі (проблеми), створювати ситуації самоперевірки, аналізу особистих пізнавальних і практичних дій, вирішувати пізнавальні завдання шляхом комплексного застосування відомих їм способів рішення.

Надзвичайно велику роль у розвитку компетентісного підходу у контексті сучасного уроку відіграють принципи активності, якими слід оперувати:

- **Принцип проблемності.** Учень отримує нові знання не в готових формулюваннях, а в результаті власної активної пізнавальної діяльності.

- **Принцип взаємонавчання.** Учні у процесі навчання можуть навчати один одного, обмінюючись знаннями. Для успішного самоосвіти необхідні не тільки теоретична база, а й уміння аналізувати і узагальнювати досліджувані явища, факти, інформацію; вміння творчо підходити до використання цих знань; здатність робити висновки зі своїх і чужих помилок; вміти актуалізувати і розвивати свої знання та вміння.

- **Принцип мотивації.** Активність як самостійної, так і колективної діяльності учнів можлива лише при наявності стимулів. Головним на початку активної діяльності повинна бути не вимушеність, а бажання учня вирішити проблему, пізнати що-небудь, довести, переконати.

Крім принципів і методів, існують також і фактори, які спонукають учнів до активності, їх можна назвати ще і як мотиви чи стимули викладача, щоб активізувати діяльність учнів. Серед них виділять такі:

- ✓ *Професійний інтерес.* Учень ніколи не стане вивчати конкретну ситуацію, якщо вона надумана і не відображає реальної дійсності, і не буде активно обговорювати проблему, яка до нього не має ніякого відношення. І навпаки, цікавість його різко зростає, якщо матеріал містить характерні проблеми, які йому доводиться зустрічати, а часом і вирішувати в повсякденному житті. Дослідницький характер навчально-пізнавальної

діяльності дозволяє пробудити в учнів творчий інтерес, а це в свою чергу спонукає їх до активного самостійного пошуку нових знань.

✓ *Змагальність.* Однак у навчальному процесі це може зводиться не лише до змагання за кращі оцінки, це можуть бути й інші мотиви. Наприклад, нікому не хочеться «вдарити в бруд обличчям» перед своїми однокласниками, кожен прагне показати себе з кращого боку (що він чогось вартий), продемонструвати глибину своїх знань і умінь.

✓ *Ігровий характер проведення занять.* Включає в себе і чинник професійного інтересу, і фактор змагальності, але незалежно від цього являє собою ефективний мотиваційний процес розумової активності учня. Добре організоване ігрове заняття має містити «пружину» для саморозвитку. Будь-яка гра спонукає її учасника до дії.

✓ *Емоційний вплив.* Існує, як самостійний фактор і є методом, який пробуджує бажання активно включитися в колективний процес навчання.

Отже, основним засобом реалізації компетентнісного підходу в освіті є діяльнісне навчання. Ми повинні усвідомлювати, що сучасна школа – школа життєвої компетентності, а дитина – активний суб'єкт власного життя і успіху. І тому перед нами стоїть важливе завдання – озброїти учнів навичками активного здобуття знань та ефективного застосування досвіду на практиці.

Н. Ю. Богашко,
*Станція юних техніків,
м. Умань*

ВИКОРИСТАННЯ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР НА ГУРТКУ ПОЧАТКОВОГО ТЕХНІЧНОГО МОДЕЛЮВАННЯ

Правильно підібрана гра на занятті може стати незамінним помічником для керівника гуртка. У грі діти та підлітки перевіряють свою силу й спритність, реалізують бажання фантазувати, відкривати таємниці і прагнуть до чогось прекрасного.

У процесі гри можна досягнути певної мети. У грі дитина навчається долати труднощі, пізнає оточення, шукає вихід з того чи іншого становища. Ігри такого характеру формують у дітей організаторські здібності, за допомогою яких вони наполегливо ведуть за собою інших. Саме під час гри з-поміж учнів можна визначити лідера.

Ігри, які проводяться на заняттях, займають дуже мало часу, але вони пробуджують цікавість до заняття, активізують цікавість та увагу. Учні закріплюють уміння самостійно здобувати знання. Гра може бути використана на будь-якому занятті. Особливість гри полягає в залученні керівником гуртка учнів до різного роду діяльності. Гра сприяє розумовому розвитку дитини. Під час гри у дітей виникає дисциплінованість, уважність, зосередженість.

Під час ігрової діяльності учні спостерігають, порівнюють, зіставляють, класифікують предмети, проводять доступний їм аналіз і синтез, узагальнюють міжпредметні зв'язки. Все це сприяє розвитку креативної особистості. Адже, креативна особистість – це творчо розвинена дитина, яка потім використовує ці знання на практиці, здатна за власною ініціативою реалізувати свій потенціал. Це вимагає від керівника гуртка іншого підходу до своїх учнів, створення креативного середовища [1].

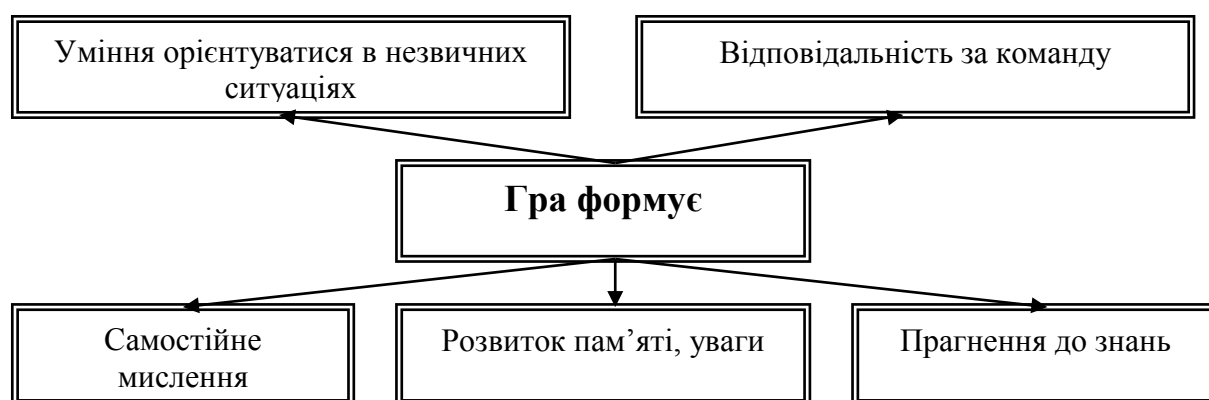

Рис. 1. Значення гри на уроці

Розвиваючі ігри та нестандартні заняття (урок-гра, урок-подорож, урок-мандрівка, урок з використанням ІКТ, та ін.) роблять навчання легким, доступним, простим, цікавим та захоплюючим. Нестандартні заняття доцільно

почати з цікавого фрагменту. Наприклад, це може бути карта подорожі, план, макет дерева, острів скарбів тощо.

Такі заняття та ігри сприяють всебічному гармонійному розвитку дітей, розвивають творчу особистість, сприяють розвитку пізнавальних інтересів. В учнів виникає розумова активність та позитивні мотивації до навчання. Використання розвиваючих ігор та вправ на заняттях керівником гуртка є невід'ємною частиною навчального процесу.

Виходячи з власного досвіду можна сказати, що гра на гурткових заняттях має позитивний результат в організації навчальної діяльності учнів. На заняттях в школі в дітей іде велике навчальне навантаження, яке вимагає від учнів тривалої напруженої діяльності. Діти швидко стомлюються, розсіюється їхня увага, набридає одноманітність. Тому раджу керівникам гуртків проводити на заняттях ігри, створювати ігрові ситуації, які допоможуть зосередитись учням на чомусь одному і бути внутрішньо активними.

Гру можна пропонувати на початку заняття (повторення матеріалу, який буде опорою на занятті). Керівник гуртка має запропонувати таку гру на початку заняття, яка б створила атмосферу зацікавленості, допомогти учням зосередитись і виділити основне, спрямувати увагу на самостійну діяльність. Коли ж учні стомлені, їм доцільно запропонувати рухливу гру. Проте слід пам'ятати, що окремі ігри занадто збуджують емоції дітей, надовго відвертають їхню увагу від основної мети заняття. Адже учні в цьому віці ще не вміють керувати своїми емоціями, переключати увагу, зосереджуватись у потрібні моменти. Тому ігри, пов'язані з сильним емоційним збудженням, слід проводити лише в кінці заняття.

Оскільки гра має проводитись систематично, керівник гуртка повинен продумати все до найменших деталей, а саме:

- створити умови для проведення постійних ігор-змагань між учнями;
- підібрати мінімальну кількість ігрового матеріалу;
- правильно підібрати завдання для ігор;
- ігровий матеріал має бути чітко систематизований і згрупований.

Доцільно розсадити учнів так, щоб за кожною партою сидів один учень сильний, а другий – слабкий. У такому разі ігри між сусідами по парті проходять ефективніше і постійно контролюються сильнішими. Гра на занятті повинна проходити за чітко розробленим сценарієм, має бути організованою і цілеспрямованою.

Правила гри зобов'язують учнів діяти тільки по черзі чи колективно, відповідати за викликом, уважно слухати відповідь товариша, щоб вчасно виправити його і не повторювати сказаного, бути дисциплінованими, не заважати іншим, чесно визнавати свої помилки тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богашко Н. Ю. Соціально-економічна роль освіти в процесі формування економіки знань в Україні / О. Л. Богашко, Н. Ю. Богашко // Модернізація освітнього середовища : проблеми та перспективи : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Умань, 16-17 лютого 2018 року // FOLIA COMENIANA. – Умань : ВПЦ «Візаві», 2018 – С. 16 – 19

Г.С. Весельська,
кандидат філологічних наук,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир

ПОНЯТТЯ «АНГЛІЦИЗМ» У СУЧАСНІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ЛІНГВІСТИЦІ

В українській мовознавчій науці неодноразово здійснено опис тих лексичних елементів, що проникають у сучасну українську літературну мову з англійської, проте досі не існує однозначного розуміння семантичної суті терміну “англіцизм”.

Метою пропонованих тез є встановлення дефініції англійськомовних запозичень. Є. Карпіловська називає англіцизмами іншомовні вкраплення чи варваризми, тобто ті, які не адаптувалися до української мови [5, с. 19]. Дослідниця вважає, що “подібні транслітеровані вкраплення – назви реалій суспільного життя інших країн у текстах, звернених до широкого загалу, можуть супроводити українські відповідники або, у разі відсутності таких, їхні

переклади чи описи позначеної таким вкрапленням за допомогою додаткових графічних засобів: лапок, шрифту, великих літер, підкреслення” [5, с. 20].

В останні роки англіцизми в українській мові є предметом ретельного вивчення та аналізу, зокрема К. Городенська констатує, що вони “пропагують моду на активне вживання англомовних слів” [1, с. 3].

Дослідники появу англіцизмів (запозичень) пояснюють “розмаїттям позамовних чинників, об’єктивних і суб’єктивних: розвитком економічних зв’язків, впливом стилю американського життя, модою на іноземні слова, досягненням англомовних країн в окремих сферах діяльності, престижем англійської мови, стереотипами сприйняття США та Великої Британії пересічним громадянам, вживанням англіцизмів для демонстрації освіченості або неординарності” [4, с. 129].

На переконання О. Дьолог, сучасні неологізми в українському мовленні під впливом засобів масової інформації та реклами можна класифікувати на групи:

1) неологізми, які використовуються зі збереженням графіки мови-джерела (варваризми); 2) неологізми, транслітеровані кирилицею (макаронізми): SMS/CMC, PR/PP/піар [2, с.119–120].

У сучасній українській літературній мові під *англіцизмом*, або *англізмом*, прийнято вважати різновид *запозичення*: слово, його окреме значення, вислів тощо, які запозичені з англійської мови або перекладені з неї чи утворені за її зразком. Англіцизми переважно усвідомлюються мовцями як чужорідний елемент і зберігають ознаки свого походження: фонетичні (*джем, імідж, менеджер*), словотвірні (*смокінг, маркетинг*), семантичні (*яструби, політики*). Як констатують лексикологи, англіцизми почали проникати в українську мову в 19 ст. через російську, німецьку мови. Із 2-ї половини 20 ст. кількість їх в українській мові помітно збільшується, унаслідок чого посилюється процес безпосереднього запозичення [3, с. 26].

Ураховавши попередні дослідження, здійснені лінгвістами у сфері лексичних запозичень, ми пропонуємо англіцизмом вважати іншомовну лексему, запозичену з англійської мови, що повністю або частково зберігає

лінгвальні риси мови-джерела, але водночас пристосовується до особливостей мови, у яку проникає. Пропонуємо класифікувати англійські запозичення на власне англіцизми, невластне англіцизми, англіцизми-новотвори та англіцизми-аббревіати, склад яких буде представлено в подальших напрацюваннях з лексикології української мови.

ЛІТЕРАТУРА

1. Городенська К. Г. Нові запозичення і новотвори на тлі фонетичної та словотвірної підсистем української літературної мови / К. Г. Городенська // Науковий часопис Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова. Серія 10. Проблеми граматики і лексикології УМ : [збірник наукових праць] / [відп. ред. М. Я. Плющ]. – К.: НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – Випуск 5. – С. 3–7.
2. Дьолог О. С. Процес адаптації новітніх англійських запозичень у сучасному українському мовленні / О. С. Дьолог // Ученые записки Таврического национального университета им. В. И. Вернадского. Серия “Филология. Социальные коммуникации”, 2011. – Том 24 (63). – Часть 2. – С. 118–121.
3. Ткаченко О. Б. Іншомовні слова / О. Б. Ткаченко // Українська мова : Енциклопедія. – 2-ге вид., випр. і доп. – К. : Вид-во „Українська енциклопедія” ім. П. Б. Бажана, 2004. – С. 161.
4. Чернікова Л. Ф., Смілик Т. І. Англіцизми в сучасній українській мові / Л. Ф. Чернікова, Т. І. Смілик // Вопросы духовной культуры. Филологические науки. – М. : Наука, 2009. – № 152. – С. 129–133.
5. Клименко Н. Ф. Динамічні процеси в сучасному українському лексиконі : [монографія] [електронний ресурс] / Н. Ф. Клименко, Є. А. Карпіловська, Л. П. Кислюк. – К : Видавництво Дім Дмитра Бураго, 2008. – Режим доступу : http://lib.movahistory.org.ua/Dynamichni_procesy.pdf2

В. І.Винар,
кандидат технічних наук,
Університетський коледж
Київського університету імені Бориса Грінченка
м. Київ

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНИЙ КЛІМАТ СТУДЕНТСЬКОЇ ГРУПИ

Одним із головних завдань сучасної освіти в Україні є збереження та зміцнення фізичного та психічного здоров'я педагогічного та учнівського колективів. Чільне місце при цьому належить активізації людського фактору, зокрема мобілізації зусиль усіх педагогічних працівників, спрямованість їх

керівників на створення сприятливого соціально-психологічного клімату в колективі.

Соціально-психологічний клімат є одним із основних аспектів успішної діяльності людини у всіх сферах суспільного життя. Адже позитивна атмосфера створює кожному члену оптимальні умови для реалізації його здібностей і задатків, професійного та особистісного розвитку.

Зміст сприятливої соціально-психологічної атмосфери в студентській групі полягає в тому, що процес психолого-педагогічного навчання, який протікає в позитивному мікрокліматі, створює сприятливі умови не тільки для подальшого розвитку і закріплення якостей, яких студенти набули до вступу в коледж, але й розвитку і формування нових, професійно важливих якостей, психолого-педагогічних знань, умінь і навичок.

Вивчення даного питання пов'язане з необхідністю вдосконалення, підвищення ефективності навчально-виховного процесу, і при цьому вимагає вивчення структури соціально-психологічного клімату, а також факторів, що впливають на його розвиток.

Соціально-психологічний клімат також розглядають як такий феномен, що відображає рівень комфортності існування в сумісній діяльності, у груповій взаємодії. Даний феномен формується в процесі сумісної діяльності людей та виявляється в їх поведінці, довірливих та мимовільних реакціях один на одного, в способах спілкування. Він є результатом відображення матеріальних, організаційно-управлінських та психологічних умов, спільної діяльності у свідомому відношенні людини один до одного.

Стосунки у колективі безпосередньо впливають на результативність навчання і праці, ставлення до своєї діяльності та діяльності колег, один до одного та до керівництва. Доброзичлива атмосфера у колективі є запорукою успішного функціонування всього закладу. Формування та вдосконалення соціально-психологічного клімату – це постійне практичне завдання усіх учасників навчально-виховного процесу.

Психологічний клімат в студентській групі впливає на всі аспекти життєдіяльності та взаємодії всіх учасників навчально-виховного процесу. Тому виникає необхідність всебічного дослідження даного феномену.

Вивченню особливостей соціально-психологічного клімату в колективі присвячено багато робіт соціологів і психологів як у вітчизняній, так і зарубіжній психології. Слід відзначити роботи таких зарубіжних дослідників, як: Я. Морено, О. Росних, Б. Лунгол, Е. Мейо, Р. Стефан, І. Лейман, Р. Кантер.

Наявність тісного зв'язку між продуктивністю праці групи і особливостями її психологічного клімату вперше було здійснено професором школи бізнесу Гарвардського університету Елтоном Мейо (1880—1949), який очолив серію експериментів, проведених на заводі фірми "Вестерн електрик" в Хоторні (1924—1927). Експерименти показали, що будь-яка організація являє собою щось більше, ніж просту сукупність людей, які виконують спільні завдання. Завдяки «Хоторнським експериментам» дослідники вперше виявили вплив на члена групи таких соціально-психологічних факторів, як: міжособистісні взаємини, психологічний клімат групи, неформальні особливості стосунків у керівництві, групові норми і правила.

Серед вітчизняних вчених дослідженню особливостей психологічного клімату приділяли увагу А. Л. Свинецький, Б. А. Паригін, К. К. Платонов, В. М. Мясіщев, Г. М. Андрєєва, Г. В. Ложкін, А. А. Русалінова та інші.

Також вагомим внеском у вивчення психологічного клімату педагогічних колективів навчальних закладів є роботи Л. М. Карамушки. Вона вказує, що соціально-психологічний клімат є одним із вирішальних чинників успішної діяльності людини в усіх сферах життя суспільства [3, с. 32].

Зміст сприятливої соціально-психологічної атмосфери в студентській групі полягає в тому, що процес психолого-педагогічного навчання, який протікає в позитивному мікрокліматі, створює сприятливі умови не тільки для подальшого розвитку і закріплення якостей, яких студенти набули до вступу в коледж, але й розвитку і формування нових, професійно важливих якостей, психолого-педагогічних знань, умінь і навичок.

Найважливіший обов'язок педагога полягає у формуванні згуртованого колективу, створенні в ньому сприятливого мікроклімату, у турботі про студентів, допомозі їм у повсякденних справах, у тому числі й особистого характеру.

Позитивний соціально-психологічний клімат є основою цілісного формування всебічно розвинутої особистості. Від його сформованості залежить, як саме, яким чином будуть вирішуватися колективом взагалі і кожним студентом зокрема професійно-педагогічні завдання.

В сучасному освітньому процесі на перший план виходить унікальна цілісна особистість, що навчається, яка прагне максимально реалізувати свої можливості, розкрити творчі здібності. У зв'язку із цим виникає необхідність вивчення та створення умов становлення успішної, творчої особистості, її життя, розвитку, дослідження особливостей соціально-психологічного клімату та ефективних шляхів для вирішення проблеми підготовки успішних і конкурентноздатних фахівців.

Н. Пезешкіан, засновник методу позитивної психотерапії, вказував, що людина – це шахта, повна дорогоцінних каменів. Тому одним із пріоритетів освітнього процесу є завдання відшукати прихований цінний скарб, підняти його з надр людської душі і показати світу у вигляді розкриття природних задатків і талантів, що в врешті-решт призводить до розвитку і самореалізації людини. Основний аспект виконання даного завдання і полягає в створенні позитивного психологічного клімату, який охоплює різні види студентського життя.

Сутність кожної людини розкривається тільки в зв'язках з іншими людьми і реалізується у формах колективної взаємодії. Клімат групи може сприяти або перешкоджати навчанню, продуктивній спільній діяльності, розвитку необхідних професійно важливих якостей, здібностей студентів. Для успішного формування професійних компетенцій у групі має бути сприятливий психологічний клімат, У зв'язку з цим з'являється потреба з'ясувати поняття соціально-психологічного клімату. На даний час в психології не має єдиного

визначення даного поняття, але все ж таки більшість дослідників розуміють цей термін схожим.

Соціально-психологічний клімат — стан міжособистісних стосунків, що виявляється в сукупності психологічних умов, які сприяють або перешкоджають продуктивній діяльності колективу.

Соціально-психологічний клімат колективу студентської групи - це результат сумісної діяльності усіх учасників навчального процесу, який проявляється в поведінці та міжособистісних стосунках, виражається загальним настроєм та рівнем задоволеності студентів організацією навчального процесу, взаєминами з іншими студентами та загальним рівнем організованості у навчальному закладі.

У вітчизняній соціальній психології термін "психологічний клімат" вперше використав Н. С. Мансуров, який вивчав виробничі колективи. Розкриття ж змісту психологічного клімату належить В. М. Шепелю. В своїх працях він вказує, що соціально-психологічний клімат є емоційним забарвленням психологічних зв'язків членів колективу, що виникає на основі їхньої близькості, симпатії, збігу характерів, інтересів, здібностей. Автор вважає, що клімат взаємин між людьми складається із трьох кліматичних зон:

- **соціальний клімат**, тобто клімат суспільних взаємин, спільних цілей і завдань, дотримання прав та обов'язків;
- **моральний клімат** - клімат моральних цінностей даного колективу;
- **психологічний клімат** - неофіційні стосунки, які складаються між учасниками групи; зона дії цього клімату значно більша, а отже, важливіша соціального й морального клімату.

Залежно від особливостей вияву соціально-психологічний клімат виконує в колективі такі функції:

- **консолідує**, що полягає у згуртуванні колективу;
- **стимулює** - виявляється в реалізації емоційного потенціалу і життєвої енергії;

- **стабілізуючу**, яка забезпечує стійкість взаємин в середині колективу, створює необхідні передумови для успішної адаптації нових членів колективу;
- **регулюючу** - виявляється в утвердженні норм взаємин, етичного оцінювання поведінки членів колективу.

Соціально-психологічний клімат може різнитися за своїм змістом та спрямуванням. Виокремлюють три основних види соціально-психологічного клімату: **позитивний, негативний і нейтральний.**

Соціально-психологічний клімат з позитивною спрямованістю називають сприятливим або здоровим; з негативною спрямованістю - несприятливим або нездоровим; спрямованість якого чітко не визначена - нейтральним. Кожен із зазначених видів клімату має характерні ознаки - як суб'єктивного (внутрішнього), так і об'єктивного (зовнішнього) характеру.

Так сприятливий соціально - психологічний клімат студентської групи характеризується певними суб'єктивними ознаками, які розкривають його внутрішню суть:

- довіра членів колективу один до одному;
- доброзичливість;
- добра поінформованість кожного з членів групи про завдання та загальний стан справ;
- переважання творчого, професійного настрою протягом дня навчання;
- почуття групової згуртованості та товариськості;
- високий рівень підготовки студентів;
- гарні взаємозв'язки між викладачами і студентами;
- вільне вираження власної думки кожного з членів групи при обговоренні питань, які стосуються всього колективу;
- висока вимогливість до себе та інших;
- задоволеність приналежності до групи;
- високий ступінь емоційної включеності та взаємодопомоги;

- прийняття на себе відповідальності за стан справ як колективом в цілому, так і кожним з його членів.

Несприятливий психологічний клімат характеризують песимізм, дратівливість, нудьга, висока напруженість і конфліктність стосунків у групі, невпевненість, страх помилитися або справити погане враження, страх покарання, ворожість, підозрілість, недовіра один до одного, небажання вкладати зусилля в спільний продукт, в розвиток колективу і організації в цілому.

Соціально-психологічний клімат складається впродовж тривалого часу. Здоровий, позитивний соціально-психологічний клімат в колективі повільно формується і важко підтримується на необхідному рівні. На нього впливають різні макро- і мікрочинники.

Фактори макросередовища - це вся система суспільних взаємин, соціально - психологічна атмосфера в цілому, соціально - економічна ситуація в країні, той суспільний фон, на якому будуються і розвиваються стосунки людей. Вони впливають на психологічний клімат ззовні, адже жодна група не може існувати, а тим більше - розвиватися ізольовано від навколишнього світу. До факторів макросередовища відносять:

- науково-технічний прогрес;
- суспільно-політична ситуація в країні;
- економічна ситуація в країні;
- рівень життя населення;
- організація життя населення;
- соціально-демографічні фактори;
- регіональні та етнічні фактори;
- особливості діяльності органів управління, вищих за рівнем;
- соціально-психологічні особливості територіального району, в якому функціонує організація тощо.

Значно більше впливають на соціально-психологічний клімат колективу фактори **мікросередовища** - це матеріальне і духовне оточення особистості в колективі, що включає такі фактори:

- особливості матеріальних, економічних, організаційних умов навчання в колективі та рівень задоволення даними факторами;
- особливості формальної структури в колективі та її співвідношення з неформальною;
- якості стилю керівництва групою;
- рівень психологічної культури педагогів та студентів;
- комплекс організаційних та санітарно-гігієнічних елементів;
- характер офіційних та неофіційних взаєностосунків між членами колективу;
- наявність дружніх стосунків, співпраці та взаємодопомоги.

Слід зазначити, що соціально-психологічний клімат проявляється, головним чином, у таких групових ефектах:

- згуртованість як ступінь єдності дій в умовах вільного вибору варіантів діяльності;
- взаємна сумісність як можливість безконфліктного, толерантного спілкування й погодженості дій членів групи;
- стан рівня ідентифікації, що розуміється як свідоме, внутрішньо мотивоване прийняття членом групи цілей, цінностей і норм групового життя.

Протягом життя кожна людина безпосередньо взаємодіє і спілкується з іншими людьми, реалізуючи свою суспільну сутність. Таке спілкування відбувається в групах.

В психологічній літературі зустрічається такі поняття: соціально-психологічний клімат колективу, соціально-психологічний клімат групи. В вітчизняній психології група розглядається, як спільність людей, згуртованих на основі одного або декількох загальних ознак, здійснюваної ними діяльності, в тому числі і спілкуванні (Петровський, Шпалинський), тоді як під колективом розуміється група, яка знаходиться на вищій стадії свого розвитку.

Група — об'єднання людей, створене на основі певної спільної для них ознаки, що виявляється в їх сумісній діяльності, зокрема в спілкуванні.

Студентська група формально-логічно характеризується як первинна, реальна, мала група, офіційно створена, яка може вміщувати в себе й неформальні мікрогрупи. У структурі студентської групи є дві підструктури: офіційна, яка передбачає ділові стосунки, ґрунтується на відношенні поваги — авторитетності; неофіційна — вказує на емоційну сферу взаємин, що будуються на основі інтересів або симпатії — антипатії.

Студентів у групі поєднує: спільна мета, навчально-професійна діяльність, зв'язки ділового та особистісного характеру, однорідність складу групи за віком, висока поінформованість один про одного (і про успіхи, і про особисте життя), високий рівень самоврядування, обмежений час існування. Також є те, що відрізняє їх: тип темпераменту та характеру, фізіологічні, психоемоційні параметри, тощо.

Щоб сформувати з окремих, доволі різних особистостей, єдиний організм — колектив групи, об'єднати студентів, потрібно враховувати закономірності групового розвитку. Для того, щоб група учнів стала згуртованим колективом, необхідно подолати всі етапи формування колективу, що називається динамікою розвитку групи. Група — це живий організм, який розвивається за своїми законами і має такі етапи розвитку:

Дифузні групи — формальне об'єднання людей, що характеризується індиферентним ставленням як у міжособистісних відносинах, так і до всієї групи в цілому, це неорганізовані або випадково організовані групи.

Асоціація — група, в якій відсутня об'єднуюча їх спільна діяльність, організація та управління, взаємини опосередковуються особисто значимими цілями спілкування.

Кооперація — група, що має сталу організаційну структуру, її членів пов'язують переважно ділові стосунки, емоційно-моральні міжособистісні взаємини.

Автономія - висока внутрішня єдність у сфері ділових стосунків, сформованість почуття «Ми», чіткі групові еталони та норми, що розподіляють усі члени групи.

Колектив (від лат. collectivifous - збірний) - це група людей, що об'єднані загальною метою, які досягли високого рівня розвитку в ході соціально-значущої діяльності, їм притаманний високий рівень згуртованості, колективістське самовизначення, високий рівень авторитетності членів цієї групи одне для одного, спільні інтереси, ціннісні орієнтації, установки та норми поведінки.

Важливо звернути увагу на можливість перетворення групи на стадії автономії в корпорацію, що об'єднується на основі внутрішніх, корпоративних, егоїстичних інтересів і намагається їх реалізувати “будь-якою ціною”, в тому числі і за рахунок інших груп. Діяльність корпорації може носити асоціальний, а інколи антисоціальний зміст.

Характер розвитку особистості значною мірою обумовлений рівнем розвитку групи, до якої особистість входить і в яку інтегрована. Отже, рівень розвитку колективу, пов'язаний із створенням соціально психологічного клімату, що впливає на формування в студентів позитивних якостей особистості, необхідних сучасному фахівцю.

З точки зору Н. Пезешкіана, життя людини відбувається та може бути описане у чотирьох сферах:

1) **тіло/відчуття** - включає тіло людини, її первинні фізіологічні потреби, фізичне та психічне здоров'я;

2) **діяльність/досягнення** – навчальна, інтелектуальна діяльність, робота, кар'єра, фінанси; прагнення до самовдосконалення; схильність до прийняття нових ідей; панорамність мислення, професійна придатність; здатність до самоаналізу;

3) **контакти** – сфера контактів, емоцій і почуттів; формальні і неформальні стосунки, визнання і повага, які людина отримує в суспільстві, її соціальна роль;

4) **майбутнє/фантазії/сенс** – фантазії, мрії, бажання, мотиваційна сфера, планування майбутнього, внутрішнє та суб'єктивне буття людини, набір її цінностей, ідеалів, духовно-екзистенційних, філософських та моральних установок, усвідомлення феномену життя як вищої цінності, як екобезпечний тип поведінки.

Дана модель балансу ґрунтується на тому, що психологічний стан людини залежить від цілої низки чинників, які представляють різні сфери завдань. Для того, щоб людське буття було гармонійним, необхідно, щоб на кожну сферу припадало приблизно по 25 % витрат часу і зусиль людини. Брак уваги або розвитку однієї із сфер вносить дисгармонію, створює визначений дефіцит, що проявляється в житті негативним психологічним кліматом.

Від соціально-психологічного клімату залежить ступінь долучення кожного індивіда в діяльність, характер її спрямованості, ефективність.

Необхідно зазначити, що соціально-психологічний клімат впливає не тільки на ефективність діяльності, поведінку, але й на психічне здоров'я особистості. Тому в процесі створення соціально-психологічного клімату слід враховувати індивідуально-біологічні, діяльнісні, психосоціальні та духовні аспекти особистості. Такий підхід допомагає знайти внутрішню єдність і цілісність, що є основою балансу створення позитивної психологічної атмосфери.

Важливе місце у процесі формування куратором сприятливого соціально-психологічного клімату належить діагностиці його наявного стану.

Соціально-психологічний клімат визначається через різноманітні показники діяльності, спілкування та взаємини. Однак не існує такої методики, котра охоплювала б всі показники, умови та параметри соціально-психологічного клімату та виражала б їх в єдиному індексі. Будь-які одержані сьогодні емпіричні дані дають характеристику лише локальним та типовим проявам соціально-психологічного клімату.

До методів, які дозволяють розв'язати поставлену проблему, можна віднести групові методи активного соціально-психологічного навчання,

зокрема проведення психологічних тренінгів, психолого-педагогічних практичних семінарів тощо.

Серед психодіагностичних методів, які дають можливість більш точно визначити рівень розвитку групи та особливості психологічного клімату в студенській групі, виділяють такі методики та анкети:

1. Методика “Оцінка мікроклімату студентської групи” (В.М. Зав'ялова). За допомогою даної методики можна дослідити, які стосунки та взаємини не лише у цілому колективі, але й його складових.

2. Методика “Оцінка психологічної атмосфери у колективі” (А.Ф. Фідлер). Дозволяє оцінювати психологічну атмосферу в колективі і прогнозувати потенційну конфліктогенність і тенденцію до виникнення і ескалації конфліктів.

3. Методика “Діагностика рівня розвитку малої групи” дає можливість, узагальнивши результати всіх членів групи, визначати рівень її розвитку, порівнювати між собою різні групи, а також моніторити розвиток групи на певних етапах її розвитку.

4. Методика дослідження рівня групової згуртованості (визначення індексу групової згуртованості Сішора). Групова згуртованість - один із найважливіших параметрів, який вказує на ступінь інтеграції групи, її згуртованість у єдине ціле. За допомогою даної методики, яка складається з п'яти запитань з декількома варіантами відповідей на кожне, це зробити значно простіше, ніж шляхом розрахунку відповідних соціометричних індексів.

5. Анкета “Заверши речення”. Аналіз отриманих матеріалів дозволяє виділити ті цінності, що прийняті в колективі (або “антицінності”), й ті, які засуджуються.

6. Методика “Дерево” (з чоловічками). Методика, запропонована англійськими психологами Джоном і Дайаной Лампен, спрямована на дослідження мотивації та адаптації.

Аналіз різних точок зору на зміст поняття соціально-психологічного клімату дозволяє зробити висновок, що він являє собою досить глибоке,

багатогранне та багатофункціональне соціально-психологічне утворення, яким опосередковується будь-яка діяльність колективу. Специфіка його полягає в тому, що він являє собою інтегральну і динамічну характеристику психічних станів усіх членів колективу.

Отже, сприятливий соціально-психологічний клімат є основою цілісного формування всебічно розвинутої особистості, від сформованості якого залежить, як саме, яким чином будуть вирішуватися - колективом взагалі і кожним студентом зокрема - професійно-педагогічні завдання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Емілія Гуцало Від теорії – до практики: дослідження малої навчальної групи (класу) студентами- практикантами педагогічного університету Навчально-методичний посібник. Частина III. / Е.У.Гуцало. — Кіровоград: РВВ КДПУ імені Володимира Винниченка, 2012.
2. Зелінська Т.М., Михайлова І.В., Демерс А.Е. Практикум із соціальної психології. Навчальний посібник / Т.М.Зелінська, І.В.Михайлова, А.Е.Демерс. — Київ: Каравела, 2016.— 232 с
3. Карамушка Л. М. Психологічні основи управління змінами в освітніх організаціях: навч.- метод. посіб. / Л. М. Карамушка. – Біла Церква: КОІПОПК, 2008. – 76 с.
4. Психолого-педагогічне забезпечення соціально-психологічного клімату в колективі: навч. - метод. комплекс спецкурсу для слухачів ін-тів післядиплом. пед. освіти / [П. П. Горностай, В.В. Горбунова, О.Л. Коробанова, О.Т. Плетка, Г.В. Циганенко, Л.Г. Чорна]; за ред. П. П. Горностая; Нац. акад. пед. наук України, Ін-т соц. та політ. психології. – К.: Міленіум, 2017. – 48 с.

О.М. Вознюк,

кандидат психологічних наук,

*КЗ «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» ЖОР*

ФЕНОМЕНИ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІЛКУВАННЯ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА СУБ'ЄКТІВ ПІД ЧАС ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ

Педагогічне спілкування є основною формою здійснення ефективної партнерської взаємодії. Його продуктивність визначається насамперед цілями і цінностями спілкування, які повинні бути прийняті всіма суб'єктами

педагогічного спілкування. У структурі педагогічного спілкування присутні такі феномени, як взаємне сприйняття і розуміння людьми один одного, обмін інформацією, взаємодія між людьми. Центральне місце в педагогічному спілкуванні займає особистість педагога, яка є вагомою для всіх сторін цього спілкування: перцептивної, комунікативної, інтерактивної.

У реальних міжособистісних контактах розкривається весь спектр якостей особистості педагога, його комунікативний потенціал, соціальна значущість, людські симпатії та антипатії, сумісність і несумісність, привабливість і ворожнеча [2]. Тому ми вважаємо надзвичайно важливим розглянути такі мало вивчені феномени педагогічного спілкування, як інгібіція та фасилітація, суть яких полягає у впливі педагога на суб'єктів педагогічного спілкування. Вплив може бути як позитивним, так і негативним.

Педагог у своїй професійній діяльності використовує методи і способи психологічного впливу, такі, як переконання, примус, навіювання, зараження тощо. Цей список може бути продовжений ще одним способом впливу – «присутність». Дійсно, тільки одна присутність педагога (причому передбачувана або навіть уявна) може викликати позитивний (фасилітаційний) або негативний (інгібіційний) вплив [3]. Ефекти позитивного впливу досить докладно розглядаються в психологічних і педагогічних дослідженнях [3]. Що ж стосується негативних наслідків присутності сторонньої особи, то таких досліджень в науці незначна кількість.

В партнерській взаємодії присутній феномен «фасилітація – інгібіція», який має два полюси: позитивний (конструктивний) і негативний (деструктивний). Позитивний полюс творить особистість, що розвивається, негативний полюс руйнує її. Поява і ступінь вираженості феномена «фасилітація – інгібіція» залежить від цілого ряду чинників.

З соціально-психологічної точки зору особливий інтерес представляє вплив рівня групового розвитку. Практика показує, що в групах високого рівня соціально-психологічного типу розвитку присутність інших і взаємодія з ними

надає чітко виражений фасилітативний вплив в процесі складної інтелектуальної діяльності [2].

З позиції діяльнісного підходу це складний, багатоплановий процес встановлення і розвитку контактів, що породжується потребами в спільній діяльності і що включає в себе обмін інформацією, вироблення єдиної стратегії взаємодії, сприйняття і розуміння іншої людини [1].

У партнерській взаємодії велике значення надається особистості педагога, і від того, якими індивідуально-психологічними особливостями він володіє, залежить ефективність цієї взаємодії. В системі поглядів К. Роджерса робота педагога порівнюється з роботою терапевта, який не формує людину, намагаючись відлити його в форму, а допомагає учневі знайти в собі щось позитивне, що в ньому вже розвинене.

Педагогу необхідно бути чутливим і сприйнятливим по відношенню до якостей учня, повністю приймати дитину і намагатися зрозуміти, що він за людина, які його схильності, на що він здатний, як він буде розвиватися. Якщо педагог без всяких умов позитивно відноситься до учня, радіє його успіхам, то це зводить до мінімуму занепокоєння і страхи учня, його захисні реакції та забезпечує розвиток і самоактуалізацію його особистості [3]. Безумовно приймаючи учня, педагог створює в класі особливий психологічний клімат прийняття кожним кожного. Ці установки педагога-фасилітатора пов'язані зі зміною його мислення, цінностей. Воно засноване на перебудові особистісних установок і цінностей педагога, яка реалізується в міжособистісному спілкуванні з учнями.

Сучасне уявлення про партнерську взаємодію базується на розумінні її як детермінованої освітньої ситуації, особливого зв'язку суб'єктів та об'єктів освіти, заснованого на інформативній, організаційно-діяльнісній та емоційно-емпатійній єдності та приводить до кількісних та якісних змін в організації освітнього процесу.

Будь-які особистісні проблеми, психологічні труднощі педагога приводять до порушення взаємодії з дітьми, а далі можуть стати джерелом їх

психологічного неблагополуччя [5]. Крім того, дослідження ставлення дітей до педагогів показало, що в процесі педагогічного спілкування у дітей порушуються всі компоненти цього відношення: емоційний, мотиваційно-поведінковий і когнітивний.

В процесі роботи з педагогами саме соціально-психологічний тренінг та індивідуальна корекційна робота дозволяють коригувати такі негативні психологічні особливості у педагогів: виражену негативну комунікативну установку; низьку комунікативну толерантність; високий рівень агресії; низький рівень емпатії.

Крім того, корекція негативних індивідуально-психологічних особливостей найбільш інтенсивно відбувається в спеціально організованій діяльності та можлива тільки за умови участі всіх педагогів. Впровадження програми профілактики і корекції негативних чинників педагогічного спілкування дозволяє знизити напругу в міжособистісних стосунках педагогів з дітьми, розвинути фасилітаторські вміння, що сприяють позитивним змінам своїх індивідуально-психологічних особливостей. Використання психотехнологій профілактики негативних чинників педагогічного спілкування дозволяє попередити виникнення педагогічної інгібіції в процесі партнерської взаємодії.

Конструктивне подолання педагогом розвитку інгібіції в професійній діяльності можливо при створенні наступних психолого-педагогічних умов: здійснення своєчасної діагностики, яка встановлює рівень вираженості інгібіції та негативних індивідуально-психологічних характеристик особистості; розробка і реалізація науково обґрунтованої програми подолання педагогічної інгібіції, націленої на розвиток умінь педагогічної фасилітації.

Соціально-психологічний тренінг та індивідуальна корекційна робота дозволяють коригувати такі негативні психологічні особливості у педагогів: виражену негативну комунікативну установку; низьку комунікативну толерантність; високий рівень агресії; низький рівень емпатії.

Крім того, корекція негативних індивідуально-психологічних особливостей найбільш інтенсивно відбувається в спеціально організованій діяльності та можлива тільки за умови участі всіх педагогів. Впровадження програми профілактики і корекції негативних чинників педагогічного спілкування дозволяє знизити напругу в міжособистісних стосунках педагогів з дітьми, розвинути фасилітаторські вміння, що сприяють позитивним змінам своїх індивідуально-психологічних особливостей.

Використання психотехнологій профілактики негативних чинників педагогічного спілкування дозволяє попередити виникнення педагогічної інгібіції в процесі партнерської взаємодії.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бутенко Н. Ю. Комунікативні процеси у навчанні : підручник [Текст] / Н. Ю. Бутенко – К. : КНЕУ, 2004. – 383 с.
2. Реан А. А., Коломинский Я. Л. Социальная педагогическая психология [Текст] / А. А. Реан, Я. Л. Коломинский – СПб. : Издательство «Питер», 2000. – 416 с: (Серия «Мастера психологии»)
3. Роджерс К. Взгляд на психотерапию. Становление человека. [Текст] / К. Роджерс – М. : Прогресс, 1994. – 478 с.
4. Савенкова Л. О. Професійне спілкування майбутніх викладачів як об'єкт психолого-педагогічного управління : монографія [Текст] / Л. О. Савенкова. – К. : КНЕУ, 2005. – 212 с.

*Грибан Юлія,
студентка відділення «Початкова освіта»,
керівник Н.І. Дмитренко,
ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І.Я.Франка»
Житомирської обласної ради, м.Коростишів*

ФОРМУВАННЯ МОВНОЇ КУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ СТРУКТУРНИЙ КОМПОНЕНТ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У демократичному суспільстві проблема комунікації є однією з найважливіших. Особливо це стосується освітньої сфери, яка забезпечує підготовку людини до життя у світі різноманітних комунікативних можливостей. Варто відзначити, що педагогічна професія належить до таких видів праці, де спілкування стає професійно значущою, суттєвою стороною

діяльності вчителя, а професійно-педагогічна комунікація – основною формою педагогічного процесу. Майстерність спілкування вчителя полягає саме в тому, щоб допомогти учням стати активними співучасниками взаємодії. Комунікативна підготовка майбутнього педагога виступає важливою складовою його професійного становлення і передбачає, перш за все, формування вмінь налагоджувати та коригувати взаємини з вихованцями, що в кінцевому результаті позитивно впливає на навчально-виховний процес.

У нашій роботі ми зосередились на важливості формування мовної культурної компетентності майбутнього вчителя. Головна особливість компетентності як педагогічного явища полягає в тому, що компетентність – це не специфічні предметні вміння та навички, навіть не абстрактні загальнопредметні мисленнєві дії чи логічні операції, а конкретні життєві, необхідні людині будь-якої професії, віку, сімейного стану, взагалі будь-якій людині. Саме компетентності є тими індикаторами, які дозволяють визначити готовність учня до життя, його подальшого розвитку й активної участі в житті суспільства.

Стосовно комунікативної компетенції педагога домінантним вважаємо комунікативну діяльність, комунікативні вміння, які тісно пов'язані з іншими важливими структурними компонентами професійно-педагогічної діяльності. Власне опанування спеціалістом комунікативною компетенцією дозволить реалізувати одне із важливих завдань сучасної освіти: розвиток особистості і формування громадянина, здатного самотійно та вільно мислити і діяти.

Слово вчителя – основне знаряддя його впливу на формування особистостей учнів і від того, наскільки успішно воно використовується, залежить характер (позитивний чи негативний) і ступінь цього впливу. Зміст висловлювань учителя, дібраних ним допоміжних і роздаткових дидактичних матеріалів, їх цілеспрямованість, мотивованість, інтелігентність сприяють усвідомленню учнями мовлення.

Професор А.Капська визначає комунікативну культуру педагога як складний інтегративний феномен, структуру якого складають такі елементи:

- комунікативні якості, які характеризують наявність і розвиток здатності до спілкування;
- комунікативні здібності: володіння ініціативою у спілкуванні, здатність емоційно відгукуватись на стан партнерів по спілкуванню, здатність до самоактивізації та активізації партнера по спілкуванню;
- комунікативна компетентність (знання норм і правил спілкування);
- знання етичних стандартів соціально-педагогічної діяльності, естетичних і моральних цінностей, культурних традицій, вікових, інтелектуальних та інших характеристик клієнтів і дотримання цих стандартів та використання цих знань у процесі спілкування;
- уміння слухати. Саме слухання і вслухання забезпечує зворотній зв'язок, інформує про сприйняття співрозмовника. Показниками цього елементу комунікативної культури можуть бути спрямованість і стійкість уваги, наявність візуального контакту, уміння використовувати елементи невербального спілкування, репліки і заохочення, тобто рівень концентрації на співрозмовникові.

Ефективність процесу формування комунікативної компетенції зумовлена низкою психологічних та педагогічних факторів, які можна визначити як суттєві обставини, що впливають на успішність розвитку спілкування у майбутніх педагогів. Фактори успішності базуються на структурі навчальної діяльності, яка дозволяє ідентифікувати їх із її структурними елементами: створення умов для розвитку внутрішньої мотивації до спілкування; удосконалення навчально-виховного процесу за рахунок залучення студентів у процес активного обговорення конкретних ситуацій із практики педагогічної діяльності; залучення вчителів-початківців до пошуку, відбору і формуванню банку навчальних ситуацій, які припускають вибір стилів спілкування у повсякденній професійно-педагогічній діяльності та екстремальних (конфліктних) ситуаціях; активізація самооцінки якості комунікативної діяльності через порівняльний аналіз зростання власних досягнень тощо. Тому умовою успішного формування комунікативної компетенції у вчителів-

початківців є застосування і використання у процесі навчання практичних занять з формування комунікативності та навичок професійного спілкування. Ефективними засобами формування комунікативної компетентності повинні також стати технології інтерактивного навчання та метод проектів. Проектна діяльність формує у вчителів-початківців уміння і навички роботи у співпраці (колективне планування; взаємодія з будь-яким партнером; ділове партнерське спілкування); освітнього менеджменту (проектування процесу; ухвалення рішень і прогнозування їх наслідків; аналіз власної діяльності); комунікативної діяльності (ведення діалогу, дискусії; постановка запитань; відстоювання власної точки зору, знаходження компромісу); презентаційної роботи (навички монологічного мовлення; уміння впевнено тримати себе під час виступу, відповідати на незаплановані питання).

З огляду на це рівень компетентності педагога визначається нами як показник того, наскільки успішно він виконує ті чи інші види діяльності, включаючи і здатність до досягнення ефективних результатів у навчально-виховному процесі, тому на сучасному етапі розвитку освіти важливим є сформованість мовної культурної компетентності майбутнього вчителя початкової школи як необхідної умови формування комунікативної компетентності учнів молодшого шкільного віку. Адже педагог-початківець долучається до формування громадянина, сприяє розвитку морально-етичних, естетичних цінностей, допомагає пізнати навколишній світ, формує національно-мовну особистість молодшого школяра.

М.О. Жила,
*Державний вищий навчальний заклад
«Бердичівський коледж промисловості,
економіки та права», м. Бердичів*

ІНДИВІДУАЛЬНА РОБОТА ЯК ОДИН ІЗ МЕТОДІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ ЗА СПЕЦІАЛЬНОСТЯМИ ЕКОНОМІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ

Модернізація та гармонізація освітньої діяльності в Україні відбуваються під впливом європейських ініціатив, закріплених Болонською декларацією.

Доведено, що тільки ті знання, які студент здобув самостійно, завдяки власному досвіду, думці і дії, будуть насправді міцні. У процесі викладання навчального матеріалу засвоюється 15 відсотків інформації, що сприймається на слух, 65 відсотків - слух і зір. Якщо навчальний матеріал опрацьовується власноручно, самостійно (індивідуально) виконується завдання від його постановки до аналізу отриманих результатів, то засвоюється не менше 90 відсотків інформації. Мета самостійної роботи студентів двоєдина: формування самостійності як риси особистості і засвоєння знань, умінь, навиків. До того ж студент, працюючи самостійно, вчиться аналізувати, аргументувати, відстоювати власну точку зору. Жила

Окремим видом самостійної роботи студентів виступає індивідуальна робота, яка передбачає спілкування викладача та студента у формі індивідуально-консультативної роботи. Індивідуально-консультативна робота здійснюється з метою посилення мотивації студентів до пізнавальної діяльності та спрямування її в необхідне русло.

Над розв'язком проблеми, що пов'язані із самостійною роботою студента, підвищення якості знань студентів працюють не одне десятиліття. Вважаю, що саме особистісно-орієнтований підхід у цій праці є найбільш доцільним, бо він враховує індивідуальні особливості студентів і спрямований на інтелектуальний розвиток кожного студента.

Згідно з положенням про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, самостійна робота студентів є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студентів, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 та не більше 2/3 загального обсягу навчального часу студентів, відведеного для вивчення конкретних дисциплін.

Організація самостійної роботи студентів потребує методичного і матеріального забезпечення. Не слід недооцінювати роль викладача. Адже не всі студенти можуть сконцентрувати свою увагу на заняттях, не вміють працювати самостійно, вибрати з великої кількості матеріалу необхідні знання, згрупувати і узагальнювати їх. Індивідуальний підхід до них з боку викладачів потребує систематичної роботи.

Виділимо напрями організації самостійної роботи студентів.

I. Методично-консультативна робота викладачів ів циклових комісій:

- проведення тематичних та поточних консультацій;
- інформаційна робота з роз'яснення особливостей модульно-рейтингової системи навчання.

II. Організаційно-наставницька діяльність викладачів комісій:

- робота предметних гуртків та проблемних груп;
- підготовка найбільш здібних студентів до участі в олімпіадах, конкурсах творчих робіт, конференціях;
- наукове керівництво психолого-педагогічними дослідженнями, виконанням кваліфікаційних робіт.

У вищій школі самостійну, індивідуальну та самоосвітню роботу можна будувати у двох основних напрямках:

1. Інтенсифікація самостійної роботи в процесі аудиторних занять. Реалізація цього напрямку вимагає від викладача розроблення нових методик і форм організації аудиторних занять, які забезпечуватимуть формування високого рівня самостійності студентів і поліпшення якості підготовки.

2. Самостійна робота в позааудиторний час. Організація цього виду діяльності ускладнюється певними перепонами: психологічною і професійною неготовністю до неї більшості студентів і викладачів, недостатнім інформаційним забезпеченням навчального процесу загалом і самостійної роботи зокрема; відсутністю інтелектуальної ініціативи та пізнавальної активності суб'єктів процесу навчання.

Основні положення по виконанню індивідуальної роботи студентів повинні бути відображені у робочій програмі курсу та «Методичних вказівках для самостійної та індивідуальної роботи студентів» з кожної дисципліни. Вони формуються відповідно до вимог ТДАТУ та вимог спеціальності економічного спрямування, конкретизованих у «Положенні про самостійну роботу студентів економічного факультету» та «Методичних вказівках по формуванню навчально-методичного комплексу дисципліни за вимогами КМСОНП».

Як правило, для виконання курсової роботи, звітів по практиці, а також науково-дослідної роботи студентів розробляються окремі методичні вказівки.

Слід зауважити, що при виконанні індивідуальної та самостійної роботи слід приділяти увагу їх електронним версіям. Методика використання електронних засобів для написання рефератів, есе, курсових, дипломних та магістерських робіт залежить головним чином від технічних навичок, ресурсів і уяви як викладача, так і студентів. Студенти повинні вміти:

- використовувати кілька засобів доповнення інформації під час презентації (захисту): підкріплювати усний виступ графіками, таблицями, звуковими та графічними образами та ін.;

Уникнути багатьох проблем студентам допоможуть такі поради:

1. Заохочуйте студентів відступати від традиційних форм індивідуальної та самостійної роботи. Пояснюйте, що новаторство покращить знання, навички і досвід.
2. Ставте завдання, які студенти в змозі виконати.
3. Привчайте студентів рецензувати роботи однокурсників.
4. Забезпечуйте студентам доступ до різноманітних наукових джерел.
5. Розташуйте студентські роботи на перших сторінках курсового сайту.

О. В. Коваленко,

кандидат педагогічних наук,

Д. І. Анісов,

Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка,

м. Суми

ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ ЕКСКУРСІЙНО- ДІЯЛЬНІСНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ

На основі освітніх і професійних стандартів, а також стандартів екскурсійної діяльності, нами були розроблені стандартизована і компетентнісна моделі підготовки бакалаврів туризму, що послужили підставою для створення моделі формування екскурсійно-діяльнійної компетентності.

Модель формування екскурсійно-діяльнійної компетентності у суб'єктів освітнього процесу складається з цільового, методологічного, організаційно-педагогічного, процесуального та результативно-оціночного блоків.

Цільовий блок охоплює мету і завдання формування екскурсійно-діяльнійної компетентності.

Мета – формування екскурсійно-діяльнійної компетентності у суб'єктів освітнього процесу.

До завдань входить формування знань і умінь в області екскурсійної діяльності, формування самостійності в рішенні професійних питань і формування потреби до самовдосконалення екскурсовода.

До складу методологічного блоку входять використовувані в ході дослідження підходи: компетентнісний, діяльнійний, практикоорієнтовний; принципи: міждисциплінарної інтеграції, професійної рефлексії.

У процесі створення моделі формування екскурсійно-діяльнійної компетентності ми спиралися, в першу чергу, на принципи міждисциплінарної інтеграції та професійної рефлексії.

Практична реалізація виділених в процесі нашого дослідження принципів здійснюється на основі певних педагогічних умов, які забезпечують досягнення результату моделі. Педагогічні умови – це необхідна і достатня сукупність заходів процесу, що розглядається нами, дотримання яких забезпечує досягнення студентами більш високого рівня сформованості у них екскурсійно-діяльнійної компетентності.

Аналіз психолого-педагогічної та спеціальної літератури показав, що для досягнення мети нашого дослідження важливими є наступні умови, що стали основою організаційно-педагогічного блоку:

- поетапне формування екскурсійно-діяльнісної компетентності через систему знань, умінь і навичок;
- організація єдиного освітнього простору навчальної та екскурсійної діяльності суб'єктів освітнього процесу;
- включення суб'єктів освітнього процесу в технологічний процес надання екскурсійних послуг, надання їм свободи вибору ідеї, способів і засобів проектування, створенню та реалізації екскурсійних продуктів.

Вказані умови взаємно доповнюють одна одну, утворюючи тим самим тісно пов'язаний з моделлю комплекс.

Процесуальний блок можна розділити на три розділи: організаційно-технологічний, змістовно-функціональний і блок дидактичного забезпечення.

До складу організаційно-технологічного розділу входять технології, що застосовуються в процесі навчання (тренінгова, проектна), етапи (мотиваційний, активно-дієвий і рефлексивний), методи (частково-пошукові, діагностичні, рефлексивні, проблемні) і форми навчання (лекції, тестові завдання, інтерактивні заняття та екскурсії, конкурси професійної майстерності, практикуми).

До складу змістовно-функціонального блоку увійшли види та функції екскурсійної діяльності згідно з чинними професійними стандартами.

До складу дидактичного забезпечення увійшли: освітня програма, комплекси практичних завдань, нормативно-правова документація екскурсійної діяльності, методика розробки екскурсійних текстів і положення про конкурс екскурсоводів та інформаційні технології, як основа сучасної освіти.

Результативно-оціночний блок містить рівні та критерії відстеження результатів.

В ході проведеного дослідження нами були виділені три рівні сформованості екскурсійно-діяльнісної компетентності: високий, середній (продуктивний) і низький (репродуктивний).

Рівень сформованості екскурсійно-діяльнісної компетентності оцінюється за такими критеріями, як сформованість екскурсійно-діяльнісних знань,

сформованість екскурсійно-діяльнісних умінь і сформованість екскурсійно-діяльнісних навичок.

Розроблену нами модель формування екскурсійно-діяльнісної компетентності можна використовувати як при підготовці бакалаврів туризму, так і в умовах додаткової освіти в форматі перепідготовки професійних кадрів за програмою «Туризм і екскурсійна справа», підвищення кваліфікації за допомогою короткострокових курсів. Модель може бути застосована при підготовці працівників туристичної галузі у вищій та середньо-спеціальній освіті, а також в якості основи при розробці факультативних дисциплін.

О.В. Мосієнко,
*Житомирський торговельно-економічний коледж,
м. Житомир*

РЕФЛЕКСІЯ ПЕДАГОГІЧНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ВИКЛАДАЧА І СТУДЕНТІВ

В роботі педагог стикається з різноманітними проблемами міжособистісного спілкування: не сприйняття інформації студентом, її не розуміння, не уважність, розмови про «особисте» під час пари, слухання музики та інші відволікаючі моменти, що заважають налагодити продуктивну комунікацію між викладачем і студентом в процесі навчання. Відсутність культури спілкування, або її низький рівень призводить до виникнення конфліктних ситуацій, напруженості між педагогом та студентами. Осмислене, психологічно грамотне сприйняття педагогом студентів, як партнерів у спілкуванні, допоможе встановити взаєморозуміння й ефективну взаємодію в процесі навчання.

Одним з методів досягнення плідної комунікації між викладачем і студентами на парах, є рефлексивне навчання. *Рефлексія* викладача означає реконструювання, програвання і критичний аналіз власних суджень, стилю та методів викладання і групування обдуманих пояснень в критерії, за якими вибудовується осмислений контакт зі студентами. *Рефлексія* студентів проявляється через інтелектуальну взаємодію з викладачем через інформаційну

комунікацію. Розуміння студентом інформації, її сприйняття є відображенням зусиль викладача в процесі професійного спілкування. А відображення цілого в його частині і є рефлексією, за теорією Дж. Сороса. При цьому студенти є не об'єктом педагогічного впливу викладача, а активними суб'єктом професійної комунікації.

Рефлексивне навчання має ознаки критичного навчання, яке пов'язане з розвитком здатності студента сформулювати свою думку в процесі пошуку відповідної інформації, з осмисленою і об'єктивною оцінкою якості цієї інформації, а також зі зміною своїх поглядів при виявленні нової достовірної інформації. Уміння добре мислити завжди розглядалося в числі найвищих інтелектуальних достоїнств людини. Але в процесі навчання важливим є не тільки розвиток інтелектуального мислення, а й вміння вибудовувати комунікації – обмінюватися інформацією, розмовляти та слухати, обговорювати проблемні питання та приймати особисті та колективні рішення.

Рефлексивна взаємодія викладача і студентів це своєрідна «Дельфійська бесіда». *Метод Дельфі* - багатоетапний метод, який передбачає початкове ізольоване винесення експертами своїх суджень і подальше багаторазове їх коригування на базі ознайомлення кожного експерта з судженнями інших експертів. Тобто в процесі співробітництва зі студентами важливо не лише вміти цікаво розповідати, а й вміти слухати: що цікаво почути студентам по темі заняття, що хотілось обговорити, що студенти думають з приводу певного питання, яке їх бачення представленого питання у суспільстві, чи стикаються вони з цим у житті. Викладачу потрібно давати студентам говорити в процесі пари, постійно спілкуватися та слухати. Таким чином викладач стає в процесі навчання модератором динаміки та структури пізнавальної активності студентів. Студенти мають бути весь час комунікативно задіяні у темі лекції чи практичної роботи, тоді і не з'явиться часу на слухання музики та розмови «про особисте».

Важливим інструментом рефлексивного навчання є рефлексивне слухання - вид слухання, коли на першому плані виступає віддзеркалення

отриманої інформації. Рефлексивне слухання студента відбувається з обов'язковим втручанням та аналізом з боку викладача. До інструментів такого педагогічного втручання відносяться постійний контроль реакції студентів на отриману від викладача інформації, шляхом постановки уточнюючих питань: чи вам зрозуміла інформація, чи щось потребує уточнення, повторення, обговорення, чи потрібно привести приклади і т.д. Рефлексивне слухання нерідко називають активною рефлексією, бо у ньому використовується як словесна форма комунікації так і не вербальна.

Рефлексивне слухання може бути з такими видами втручання:

- невербальне втручання викладача (емпатія) - погляд, пози, жести, мова міжособистісного простору, зміна висоти голосу та інтонації, посмішка;
- вербальне втручання викладача - спрямованість і стійкість уваги може забезпечити візуальний контакт, особиста розмова, діалог зі студентом.
- парафраз - репліки і запитання від студентів, коментарі та власні судження про проблеми, іноді вигуки та фрази;
- уточнення - редагування, вербалізація, резюмування, формування колективних висновків;
- особистісні утворення - розуміння, симпатії, схвалення, підбадьорювання, що мають забезпечити мотивацію до навчання.

Для оволодіння мистецтвом рефлексивного – осмисленого навчання, викладачу варто формувати відповідні педагогічні та психологічні навички і прийоми, постійно розвиватися в ногу з часом, підлаштовувати отримані знання до вимог сучасних поколінь.

Таким чином, можна зробити висновок, що для розвитку критичного мислення необхідно залучення учасників освітнього процесу (як студента, так і викладача) в різні види діяльності, в яких вони могли б критично оцінювати перш за все власне мислення, а також аналізувати, розвивати, застосовувати отриману один від одного та і з інших джерел інформацію, перевіряючи її на стереотипи і забобони, припущення та упередженості, розрізняти значиму і несуттєву інформацію, виконуючи при цьому основну триєдину мету навчання

– *е*дукацію, як найактуальніший аспект сучасної педагогіки, що забезпечує розвиток та виховання студентів в процесі навчання.

*Л. М. Нагорна,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНЕУ,
м.Житомир*

КЛЮЧОВІ ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Модернізація вищої освіти передбачає підвищення якості підготовки висококваліфікованих фахівців, мобільних, готових до вирішення нових проблем в умовах, що постійно змінюються, та безперервного особистісно професійного зростання. У цих умовах на перше місце виходить формування у майбутнього фахівця інформаційної культури.

Інформаційна культура – частина базисної культури особистості, що характеризує інформаційну сферу життєдіяльності людини і включає сукупність знань, умінь і навичок роботи з інформаційними джерелами, наявність творчого підходу в сфері інформаційної діяльності, що дозволяє ефективно працювати при пошуку, передачі, отриманні інформації, вмінні на цій базі генерувати якісно нову інформацію.

Освіта відіграє велику роль у формуванні інформаційної культури, вона повинна формувати нового фахівця інформаційного суспільства. У цього фахівця необхідно виробляти такі навички та вміння: диференціація інформації, виділення значущої інформації, вироблення критеріїв оцінки інформації, виробництво інформації та її використання.

Проаналізувавши психолого-педагогічну літературу зі становлення і розвитку інформаційної культури, ми розробили модель її формування.

При моделюванні процесу формування інформаційної культури враховується його складність, багатоаспектність і безперервність. Зону формування інформаційної культури фахівця можна позначити, з одного боку, освітнім процесом у ВНЗ, з іншого – процесом самовиховання особистості.

Педагогічний зміст моделі полягає в тому, що вона дозволяє виділити актуальні перспективні завдання формування інформаційної культури: формування інформаційного світогляду; формування інформаційного тезаріуса; розвиток інформаційного стилю мислення; оволодіння ефективними методами, формами і засобами роботи з інформацією.

Зміст інформаційної культури фахівця включає в себе наступні компоненти, які відображають складну структуру розвитку особистості на різних рівнях її становлення:

Світоглядний компонент. В рамках цього компонента важливо сформувати інформаційний світогляд, який дозволить гармонізувати внутрішній світ людини, пізнати закони і закономірності поширення інформації в суспільстві, її впливу на людину, теоретично осмислити роль інформації в контексті освіти і культури.

Формування інформаційного світогляду тісно пов'язане з формуванням *етичного компонента*, який означає виховання особистої відповідальності за поширення інформації, принципів і переконань, що перешкоджають створенню соціально-деструктивної інформації та дезінформації. Він реалізується в інформаційній поведінці та творчій активності фахівця, в умінні вирішувати технічні, організаційні, управлінські завдання, прогнозуючи можливі наслідки своєї професійної діяльності в інтересах суспільства.

Психологічний компонент. Інформаційний стиль мислення, що входить в психологічний компонент, передбачає вироблення оптимальної реакції на інформацію, що надходить, формування вміння діяти в умовах надлишкової інформації. Інформаційний стиль мислення в умовах бурхливо зростаючих потоків інформації допоможе виробити навички психогігієни сприйняття інформації.

В рамках *соціального компонента* становлення особистості формується інформаційний тезаріус майбутнього фахівця. Тезаріус особистості являє собою соціально необхідний рівень інформованості, який служить обов'язковою умовою соціалізації особистості.

Технологічний компонент інформаційної культури реалізується в інформаційній діяльності. Інформаційна діяльність безпосередньо пов'язана з умінням особистості використовувати інформаційні ресурси суспільства. Формування технологічного компонента включає навчання основним видам інформаційної діяльності, серед яких знайомство з інформаційними ресурсами суспільства і алгоритмами пошуку інформації, використання традиційних і комп'ютерних джерел інформації, переосмислення і практичне використання.

Емоційний компонент являє собою систему почуттів. Ці почуття супроводжують процес задоволення потреби особистості в інформації і її поведінці в інфосередовищі. Яскравість і різноманітність почуттів, що супроводжують процес задоволення потреби в інформації вкарбовуються в пам'яті і штовхають до подальших пошуків інформації для того, щоб пережити це відчуття ще раз.

Таким чином, народжується звичка до споживання інформації. Формування такої звички, виникнення почуття задоволення в процесі її пошуку, переробки, інтерпретації – важливий крок на шляху формування потреби в безперервній освіті.

Розроблена модель лягла в основу технології формування інформаційної культури фахівця, що складається з трьох *етанів*: початково-мотиваційного, когнітивно-діяльнісного і діяльнісно-рефлексивного.

В рамках *початково-мотиваційного етапу*, передбачається, що викладач буде здійснювати заходи щодо стимулювання у студентів інтересу, потреби у формуванні їх інформаційної культури за умови, коли студент бачить особистісний сенс в скоєних діях, сприймає їх як значущі, важливі, необхідні для себе. При цьому до спонукання в оволодінні інформаційною культурою повинен підводити не один, а ряд мотивів, кожен з яких виступає не ізольовано, а у взаємодії з іншими і базується на пізнавальному інтересі. До таких мотивів належать: розуміння значущості володіння особистістю інформаційною культурою; усвідомлення важливості знань і умінь в області нових інформаційних технологій; переконлива демонстрація необхідності оволодіння

інформаційною культурою для майбутньої навчальної та професійної діяльності; розуміння того, що сучасний роботодавець вимагає професійно підготовлених фахівців, що міцно володіють інформаційними та комунікаційними технологіями, відповідним програмним забезпеченням у своїй професійній діяльності в умовах інформаційного суспільства. На цьому етапі формуються інформаційні потреби особистості, розуміння інформаційних явищ і процесів, що відбуваються в соціумі. Таким чином, в основі цього етапу лежить зв'язок з майбутньою професійною діяльністю, першорядне значення набуває актуалізація професійних інтересів студентів, включення важливості формування всіх аспектів інформаційної культури в контекст майбутньої професійної діяльності.

На *когнітивно-діяльнісному етапі* викладачем організовується діяльність, що перетворює студента у знавця певних знань, вмінь, навичок. Цей етап може бути представлений у вигляді системи окремих завдань, вирішення яких веде до поставленої мети – формування інформаційної культури. Удосконалюється комп'ютерна грамотність, вміння аналізувати можливості програмних продуктів з метою виявлення доцільності їх використання в навчальній і майбутній професійної діяльності; закріплюється термінологія, яка відноситься до використання інформаційних технологій. Продуктом реалізації даного етапу буде внутрішнє новоутворення психіки і діяльності в мотиваційному, ціннісному та смисловому планах, формування знань і вмінь застосовувати його для вирішення різноманітних практичних завдань.

Мета *діялісно-рефлексивного етапу* – надати студентам можливість реалізувати в рамках самостійної роботи отримані на попередніх етапах знання і вміння, накопичений досвід в самостійній діяльності. Даний етап роботи передбачає здатність студента самому організувати свою діяльність, що йде паралельно з основним освітнім процесом, відповідно до поставлених завдань викладачем. Для організації самостійної роботи студентів в рамках формування інформаційної культури визначені умови і розроблена програма дій включають

в себе: стимулювання усвідомлення студентами доцільності, важливості самостійної роботи; використання нових інформаційних технологій.

Таким чином, формування інформаційної культури має бути спеціально організованим, цілеспрямованим процесом, який передбачає отримання студентами спеціальних знань і умінь. Інструментами формування інформаційної культури є бібліотека з сучасною пошуковою системою, персональний комп'ютер з програмами та пристроями отримання, передачі, обробки та зберігання інформації, локальна і глобальна інформаційні мережі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гуревич Р. С. Інформаційна культура – важлива складова загальної культури особистості //Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання в підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми /Зб. наук. пр. у 2-х част. – Ч.1. – Київ-Вінниця: ДОВ Вінниця, 2011. – С. 42-47.

2. Джинчарадзе Н. Г. Інформаційна культура особи: формування та тенденції розвитку (соціально-філософський аналіз): Дис... д-ра філос. наук: 09.00.03. – К.: Київський ун-т ім. Т. Шевченка, 2007. – 452 с.

3. Хмельницький О. О. Інформаційна культура сучасного фахівця //Творча особистість у системі неперервної професійної освіти: Матеріали Міжнар. наук. конф. – Харків: ХДПУ, 2009. – С. 390-393.

Л.Г.Ольшєвська,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м.Житомир

ПРЕВЕНТИВНЕ ВИХОВАННЯ ЯК ПЕРЕДУМОВА ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

*Неможливо виростити повноцінну людину
без виховання в ній почуття прекрасного.
Р. Тагор*

Одним із пріоритетних напрямів реформування виховного процесу є необхідність забезпечення в кожному навчальному закладі відповідних умов для розвитку фізично та психічно здорової особистості, запобігання шкідливим звичкам та іншим асоціальним явищам, що негативно впливають на здоров'я студента, дотримання академічної доброчесності педагогічними працівниками. Це означає, що в навчальному закладі має бути побудований такий навчально-виховний процес, який би забезпечував тривалий і цілісний виховний вплив на студентську молодь.

Сукупність навчально-пізнавальних занять, стосунки між викладачами, кураторами і студентами є найраціональнішою системою, сприятливою не

тільки для формування гармонійно розвиненої особистості, більш повного розвитку індивідуальності студента, але й для набуття ним досвіду громадської діяльності, виховання в нього найважливіших соціальних якостей, запобігання девіантній (тобто, з відхиленнями від прийнятих у суспільстві соціально-психологічних і моральних норм) поведінці.

Для успішної боротьби з асоціальними проявами необхідні грамотна й послідовна робота з корекції відхилень у поведінці, глибокий аналіз чинників, причин і обставин, що їх зумовлюють.

Сьогодні особливо важливою є проблема зайнятості студентів у позааудиторний час та педагогічного управління їхньою діяльністю під час дозвілля, оскільки вона пов'язана із виконанням завдань всебічного розвитку особистості в період демократизації та гуманізації студентського життя.

Вагомою складовою успішного формування взаємовідносин між куратором та студентами групи є дотримання принципів академічної доброчесності, а саме дотримання правил поведінки учасників освітнього процесу, спрямованих на формування самостійної і відповідальної особистості, спроможної вирішувати завдання відповідно до освітнього рівня з дотриманням норм права та суспільної моралі.

Дотримання академічної доброчесності педагогічними працівниками передбачає дотримання загальноприйнятих принципів моралі, демонстрацію поваги до Конституції і законів України і дотримання їхніх норм, повагу до осіб, які здобувають освіту, до їхніх батьків, незалежно від їхнього світогляду, соціального стану.

Тому, питання підвищення професійної майстерності педагогів, які організовують заходи превентивного виховання, є на сьогодні дуже актуальним.

Превентивне виховання – це цілісна система підготовчих, профілактичних дій педагога з метою запобігання формуванню негативних звичок, рис характеру та проявам асоціальної поведінки своїх вихованців, а також організація належного догляду за їхньою навчальною діяльністю.

Зрозуміло, що підвищення ефективності превентивного виховання можливе за умови забезпечення цілісної системи виховних впливів на неповнолітніх та молодь, підвищення теоретичного та методичного рівня знань педагогів і батьків з питань запобігання девіантній поведінці, налагодження гуманістичного управління діяльністю педагогічного колективу, пов'язаною з превентивним вихованням студентської молоді.

До завдань, які є актуальними в превентивному вихованні, передусім належить формування моральної свідомості студентів, яка є головним чинником впливу на вибір способів поведінки на основі морально-правових знань, уявлень, поглядів, переконань, почуттів, що має вирішальний вплив на формування індивідуальної свідомості, самосвідомості молоді.

Вплив суспільної свідомості на індивідуальну здійснюється через реалізацію виховних можливостей навчальних дисциплін і, безумовно, виховної роботи.

Найефективніші із методів превентивного виховання, на думку автора, є тестування, анкетування, індивідуальні бесіди зі студентами та батьками, правильно підібрана тематика та проведення в різноманітних формах тематичних класних годин (в т.ч., співпрацюючи із студентами), диспутів, рольових ігор, круглих столів, дискусій на теми, які цікавлять студентів групи. На випускному курсі доцільно впроваджувати моделювання - метод превентивного виховання, специфічний вид порівняння, що дає змогу створити образ, спрогнозувати майбутнього спеціаліста, сферу його професійної діяльності.

Життя доводить, що щирість у стосунках є запорукою успіху виховної роботи. Коли студенти відчують піклування, розуміння з боку куратора, бачать, що є до кого звернутися за допомогою, порадою, усвідомлюють, що їхня діяльність приносить користь собі та іншим, то вони понад усе намагаються не підвести свого вихователя, не розчарувати його. І саме ці студенти будуть скеровувати у правильне русло тих, які не можуть чи не хочуть зрозуміти, що таке група, колектив і яке його власне місце та роль в цьому маленькому колективі.

Студенти з готовністю розкриваються назустріч усьому доброму. Вони серцем линути до того, в кому відчують справжнього друга, людину, яка по-справжньому переймається їх проблемами, живе їх радощами, вболіває за кожен життєвий крок. Тільки потрібно їх зацікавити, захопити корисними справами на благо миру, злагоди, добра, що допоможе їм стати по-справжньому милосердними, миролюбними, гуманними, толерантними людьми та висококваліфікованими спеціалістами.

*Ю.І. Паламарчук, студентка,
ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж ім. І.Я. Франка»
Житомирської обласної ради, м.Житомир*

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО ОЦІНЮВАННЯ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ УЧНІВ НА РІЗНИХ ЕТАПАХ НАВЧАННЯ

Оцінювання навчальних досягнень учнів є невід'ємною складовою освітнього процесу. Тому концептуальні зміни у вітчизняній освітній системі неможливі без перегляду й реалізації принципово нових підходів до оцінювання поступу навчання учнів. В Україні проголошено курс на компетентнісну освіту, в умовах якої затребуваним стає такий підхід до оцінювання досягнень учнів, який дає можливість виключити негативні моменти в навчанні, сприяє індивідуалізації навчального процесу, підвищенню навчальної мотивації й самостійності учнів.

У Політичній пропозиції до проекту Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року, схваленій рішенням Колегії Міністерства освіти і науки України від 08 грудня 2016 року № 11/1-15 серед першочергових кроків входу української системи початкової і загальної середньої освіти до європейського освітнього простору зазначено такий: «Запровадження об'єктивного оцінювання навчальних досягнень учнів...» [1 с.11].

Чи означає це, що оцінювання, здійснюване педагогами донині, позбавлене об'єктивності?

Аналіз освітньої практики та її нормативного забезпечення підводить до висновку про традиційну нерозривність понять «оцінювання» та «перевірка» і «контроль». Так, у рекомендаціях Міністерства освіти і науки України щодо контролю й оцінювання навчальних досягнень учнів (2014 рік) зазначено: «...Перевірка й оцінювання передбачає систематичне й об'єктивне визначення рівня навчальних досягнень учнів відповідно до програмових вимог. ...Результати контрольної діяльності мають виховне значення. Об'єктивно і методично правильно організований контроль розкриває невикористані резерви, можливості дитини, стимулює учнів до систематичної наполегливої праці, зумовлює формування важливих якостей особистості: відповідальності, здатності до подолання труднощів, самостійності» [2 с.18].

Оновлене трактування процедури оцінювання в щорічних рекомендаціях МОН України передбачає суб'єкт-об'єктний характер взаємодії: «Структурними компонентами контролю навчальних досягнень учнів є перевірка та оцінювання результатів навчальної діяльності... Оцінювання – процес встановлення рівня навчальних досягнень учня/учениці в оволодінні змістом предмета відповідно до вимог чинних навчальних програм. Його результатом є педагогічна оцінка, яка відображається в оцінювальних судженнях і висновках учителя/вчительки вербально, або в балах. Виставлення балів обов'язково супроводжується оцінювальними судженнями» [3 с.25].

Отже, маємо суперечність між усталеною формою контролю навчальних досягнень учнів, що зводиться до накопичення оцінок у журналі та фіксації рівня знання-незнання, уміння-невміння, та прагненням побудувати процес навчання в загальній середній освіті на компетентнісних засадах, педагогіці партнерства. Вирішення проблеми полягає в імплементації сучасної світової практики проведення формуального оцінювання у вітчизняне освітнє середовище: «Визначальною тенденцією у шкільній освіті країн ЄС є підвищення значення формуального оцінювання, яке сприяє встановленню повноцінного зворотного зв'язку між вчителями й учнями, формуванню в учнів вміння вчитися та загальної культури оцінювання вчителів» [1, с. 3].

Успіх реформування полягає, насамперед, у психологічній, теоретичній, фаховій підготовці його учасників. Для розробників освітньої політики та педагогів-практиків важливими є дослідження європейського досвіду оцінювання навчальних досягнень, проведені О.Локшиною, І. Булах . На сьогодні маємо публікації із прикладних досліджень щодо організації формувального оцінювання.

Для науково-педагогічних працівників вищих навчальних закладів, методистів і педагогів-практиків, зацікавлених у розробленні нових підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів, інтерес складають науково-методичні праці зарубіжних колег М. Пінської, І. Фішман і Г. Голуб, Р. Шакірова, А. Буркітової та ін. , Н.Гронлунда та ін.

Більшість публікацій із педагогічного оцінювання зводиться до розгляду методів сумативного (підсумкового) оцінювання, зокрема, тестового. Автори надають рекомендації щодо підготовки, проведення й аналізу результатів тестового вимірювання навчальних досягнень.

Водночас питання формувального оцінювання у школі залишається малодослідженим. Педагогічна практика потребує методичного супроводу й ресурсної підтримки, тобто учителів шкіл потрібно забезпечити належними ресурсами й технологіями для застосування формувального оцінювання в освітньому процесі.

Метою статті є розкриття сучасних методичних підходів до оцінювання навчальних досягнень учнів на різних етапах навчання.

Класичним у наукових колах зарубіжжя вважається визначення, запропоноване К. Бібі, який трактує оцінювання як «систематичне збирання і тлумачення фактів, за якими йде наступний етап – судження про їх цінність і відповідне планування подальших дій» [9, с. 221].

Вирізняють оцінювання результатів навчання й оцінювання для навчання. У першому варіанті це сумативне оцінювання, у другому – формувальне оцінювання. Формувальне або формативне, формуюче, формаційне оцінювання називають ще оцінюванням для поліпшення навчання [6, с.54].

О. Локшина на основі аналізу тлумачень поняття «формувальне оцінювання» зарубіжними вченими Ф. Перрену, Б. Коуві та Б. Беллом, П. Блеком сформулювала концепт: «Формувальне оцінювання розуміється як інтерактивне оцінювання учнівського прогресу, що дає змогу вчителям визначати потреби учнів, адаптуючи до них процес навчання» [7, с.46-48]

Отже, формувальне оцінювання дає можливість учням усвідомлювати й відслідковувати особистий прогрес і планувати подальші кроки з допомогою учителя. Для педагога формувальне оцінювання означає бути поруч з учнем і вести його до успіху. Учителі використовують інформацію з оцінювання для корегування навчання та забезпечення правильного виконання учнями завдань. Коли наставники регулярно залучають учнів до збирання та перевірки інформації про своє навчання, вони допомагають їм ставати відповідальними та самостійними.

У 1998 році П. Блек і Д. Уільям проаналізували 21 дослідження і близько 580 статей та розділів книг про вплив формувального оцінювання на досягнення учнів. Вони з'ясували, що «інновації, спрямовані на впровадження практики формативного оцінювання, ведуть до істотних результатів навчання» [7, с. 1]. Результати дослідження були представлені у праці «Чорний ящик: що там усередині? Оцінювання знань учнів як засіб підвищення ефективності навчально-виховного процесу» [8, с.13]

Учені виокремили такі компоненти успішного застосування формувального оцінювання: забезпечення вчителем ефективного зворотного зв'язку з учнями; активна участь учнів/учениць у процесі власного навчання; корегування процесу навчання з урахуванням результату оцінювання; визнання вагомого впливу оцінювання на мотивацію та самоутвердження учнів, які, своєю чергою, впливають на навчання; уміння учнів оцінювати свої знання самостійно.

Розглянемо докладніше зазначені етапи.

Навчальні цілі. У процесі навчання об'єктом оцінювання є діяльність учня для досягнення цілей навчання. Отже, розроблення навчальної цілі є

основою всіх видів оцінювання. На початковому етапі вчитель розробляє, доводить до відома й обговорює зі школярами цілі уроку. Регулярні обговорення в майбутньому мають перерости у традиційну спільну роботу вчителя з учнями.

Знання – перша категорія цілей навчання, адже запам'ятовування є частиною й базою для більш складних процесів порівняння, співвіднесення, реорганізації, оцінювання тощо. Розуміння як категорія таксономії, на думку Б. Блума, відображається у трьох типах поведінки: трансляції (від конкретного до абстрактного) – тобто використанні інших термінів, символів у перекладі, переказуванні тощо; інтерпретації (реорганізація ідей, виокремлення серед відомих ідей значимих, тлумачення зв'язків, узагальнення, пояснення, стислий переказ тощо); перенесенні знань (прогнозування, засноване на розумінні напрямів, тенденцій, правил). Засвоєння навчального матеріалу на рівні застосування означає, що учень буде правильно застосовувати знання в ситуації, що є відмінною від тієї, у якій він отримував це знання. Аналіз спрямовано на виявлення окремих частин матеріалу, визначення зв'язків між ними і принципів організації, з'ясування передумов, висновків, концепцій, яких автор тексту дотримується, проте не висловлює. Категорія синтезу означає вміння комбінувати елементи так, щоб отримати нове ціле, що характеризується новизною й оригінальністю. Оцінювання як категорія таксономії передбачає вміння оцінювати значення певного матеріалу (твердження, художнього твору, дослідницьких даних тощо) із застосуванням чітко визначених критеріїв.

Ефективний зворотний зв'язок. Він має бути чітким, зрозумілим, своєчасним, відбуватися в атмосфері доброзичливості і взаємоповаги. Зворотний зв'язок є позитивним. Позитивно налаштований учитель пропонує учневі допомогу у виконанні завдання. Чим більше інформації отримує вчитель про те, що учні знають, як міркують, що вчать і як, тим більше має можливостей для корегування процесу. Розглядають ще групові форми оцінювання та вимірювання навчальних результатів за допомогою портфоліо.

Наступна дія алгоритму організації формувального оцінювання – забезпечення активної участі учнів у процесі пізнання. Щоб знання ставало інструментом, учень має з ним працювати: застосовувати, шукати умови й межі застосування, перетворювати, розширювати, доповнювати, знаходити нові зв'язки і співвідношення тощо.

Знання й розуміння учнями критеріїв оцінювання. Практика показує, що розроблення критеріїв робить процес оцінювання прозорим і зрозумілим для всіх суб'єктів. Укладання критеріїв спільно з учнями сприяє позитивному ставленню до процесу оцінювання. Критерії, розроблені для поточного, або формувального, оцінювання мають описувати те, що заявлено в навчальних цілях. Важливим є ознайомлення учнів із критеріями до початку виконання завдання, а також представлення критеріїв у вигляді градації – опису різних рівнів досягнення очікуваного результату. Чим конкретніше сформульовані критерії, тим зрозумілішою для учнів є діяльність щодо успішного виконання завдання.

Можливість і вміння учнів аналізувати власну діяльність (рефлексія). Учні мають учитися самооцінюванню для того, щоб бачити мету навчання й досягати успіху. Самооцінювання передуює оцінюванню роботи вчителем. Водночас самооцінювання передбачає не лише оцінювання учнем власної роботи, але й визначення проблем і способів їх вирішення. Доцільно також використовувати взаємооцінювання, однак без надмірного захоплення цією формою.

Останнім етапом організації формувального оцінювання є корегування спільно з учнями підходів до навчання з урахуванням результатів оцінювання. Формувальне оцінювання уможливорює відстеження вчителем процесу просування учня до навчальних цілей, корегування навчального процесу на ранніх етапах, а учневі – усвідомлення більш високої відповідальності за самоосвіту.

Отже, навчання й оцінювання – нероздільні процеси. Від правильної організації оцінювання більшою мірою залежить ефективність управління

навчальним процесом. Формувальне оцінювання – це цілеспрямований неперервний процес спостереження за навчанням учнів; воно є необхідною умовою інтерактивного навчання, у процесі якого формується культура спільного обговорення у класі, розвиваються навички критичного і творчого мислення, а також формується середовище, що заохочує учнів запитувати. Формувальне оцінювання підтримує впевненість учнів у тому, що кожен із них здатен покращити свої результати, оскільки учням наводяться приклади того, що від них очікують.

Активне застосування сучасними педагогами методики формувального оцінювання є одним із ключових чинників якісної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти // Освіта України. - № 40. - 5 жовтня 2000 року.
2. Амонашвили Ш.А. Воспитательная и образовательная функции оценки учения школьников. - М., 1984.
3. Гузик Н.П. Учить учиться. - М., 1981.
4. Ингенкамп К. Педагогическая диагностика: Пер. с нем. - Мм 1991.
5. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. М., 1989.
6. Полонский В.М. Оценка знаний школьников. - М, 1982.
7. Ротенберг Н.М. Измерения в дидактике. - К., 1985.
8. Фридман Л.М., Волков К.Н. Психологическая наука - учителю. - М., 1985.
9. Цетлин В.С. Предупреждения неуспеваемости учащихся. - М., 1989.

В.С. Панченко,
кандидат історичних наук,
Житомирського
торгівельно-економічного коледжу КНТЕУ,
м. Житомир

ГУРТКОВА РОБОТА ЯК НЕОБХІДНА СКЛАДОВА ПОВНОЦІННОГО НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Демократичні перетворення в суспільстві зруйнували традиційні засади вітчизняного виховання, зумовили переосмислення змісту виховної роботи. Сучасний освітній заклад повинен створювати сприятливі умови для самореалізації і розвитку кожної дитини, враховувати індивідуальні запити й інтереси у формуванні її духовного світу. Та установа, що не живе після занять, не може гарантувати правильного морального розвитку підростаючого

покоління [1]. Саме гурткова робота, вільна від жорсткої регламентації, обов'язковості, позашкільна діяльність розкриває широкі можливості для вияву самостійності, самоактивності, що вельми імponує молоді.

Головною метою гурткової роботи є: створення умов для творчого, інтелектуального, духовного та фізичного розвитку дітей у вільний від навчання час, підготовка до майбутнього життя в умовах переходу до ринкової економіки, задоволення їх освітніх потреб. Активізуючи пізнавальну діяльність, вона в той же час створює умови для практичного застосування одержаних ними знань. Позакласна робота в значній мірі бере свій початок на занятті і в цьому випадку є логічним продовженням. При чому добре спланована діяльність не перевантажує студентів, а навпаки – полегшує сприйняття та засвоєння матеріалу, допомагає молоді працювати за покликанням. Характерною її особливістю є нерегламентованість обов'язковими програмами, що надає діяльності вчителя гнучкості і дозволяє краще враховувати прагнення кожної дитини.

Головною діючою особою у гуртковій роботі є дитина, як індивідуальність, як потенційний творець власних цінностей. Саме творча діяльність молоді сприяє формуванню у них активного відношення до навколишньої дійсності. При чому ефективність становлення і розвитку здібностей у більшості залежить від вміння керівника організувати діяльність студентів, якщо завдання будуть доступними, то їм буде працювати легко і цікаво. Складність їх повинна бути узгоджено з кожним „кроком” творчого розвитку юнака [3].

Гурток дає можливість організувати систематичні заняття за певною програмою і з постійним складом. Робота перетворює студентів на активних помічників вчителя як в проведенні позакласних заходів, так і уроків. Для виховання національно зорієнтованої особистості, носія національних традицій доцільно створювати історико-краєзнавчі гуртки. Метою подібних позакласних організацій є вивчення регіональної історії, побутової та мікроісторії, усної

народної творчості, локальних традицій культури; розширення та поглиблення знань з фольклору рідного краю, пропаганда етнографічних знань.

Робота історико-краєзнавчих гуртків здійснюється за двома напрямками:

1) теоретичному (стаціонарні форми): бесіди, лекції, доповіді, конференції, вікторини, пошукова робота в архівах, бібліотеках, збирання спогадів очевидців; уявні подорожі країною, олімпіади та естафети, конкурси науково-дослідницьких робіт, виставки, оформлення стінгазет, листування і обмін краєзнавчою літературою, публікація краєзнавчих статей і тез; інші заходи, що проводяться на місці, в умовах освітнього закладу, населеного пункту;

2) практичному (туристичні форми): екскурсії, походи, прогулянки, одноденні і багатоденні походи, подорожі на різних видах транспорту, експедиції [2, с. 47].

В основу шкільного краєзнавства покладені наступні принципи:

- духовно-культурної спрямованості (діяльність краєзнавців відповідно до завдань відродження духовності і національної свідомості, формування високої громадськості);

- науковості (глибоке вивчення науково-методичної літератури, широких зв'язків із спеціалістами, консультування);

- комплексності і систематичності (організація краєзнавчого виховання вивчення одночасно по різних напрямкам і впродовж певних проміжків часу);

- плановості і наступності (розгортання краєзнавчо-туристської роботи на основі продуманої програми досліджень, встановленням зв'язку між різновіковими групами або об'єднаннями школярів і дорослих);

- зв'язку краєзнавчо-народознавчої роботи з навчально-виховними завданнями освітньої установи;

- оптимального поєднання краєзнавчо-туристичної роботи із суспільно-корисною діяльністю;

- поєднання дитячого самоуправління з педагогічним керівником краєзнавчо-народознавчою роботою;

– популяризації краєзнавчо-народознавчої діяльності (результати краєзнавчо-народознавчої роботи обов'язково повинні бути відповідним чином оформлені та представлені для широкої громадськості) [4].

Під час гурткової роботи студенти залучаються до поглибленого вивчення духової спадщини народу, займаються пошуково-дослідницькою роботою, розвивають самостійність й ініціативність, отримують практичні вміння та навички, вчаться систематизувати і паспортизувати зібраний матеріал. Для успішної реалізації поставлених практичних завдань здійснюється підготовка молоді через бесіди, доповіді, створення і захист проектів, оформлення і виставку наукових публікацій для детальнішого ознайомлення, зустрічі з місцевими краєзнавцями, фольклористами, проведення тематичних вечорів, виховних заходів, родинно обрядових свят.

У роботі з організації краєзнавчого гуртка необхідно виходити з того, що для досягнення мети, необхідно: постійно розширювати науково-методичну базу викладання; стимулювати науково-пошукову, пізнавальну активність студентів; велику увагу приділяти якості добору та систематизації архівного краєзнавчого матеріалу; використовувати гурткову роботу для розвитку пізнавального інтересу в учнів та розширення їх знань із краєзнавства; постійно розвиваючи (підтримуючи) інтерес студентів до занять, необхідно не тільки різноманітнити методи і прийоми роботи, поєднувати теоретичні і практичні заняття, але уміло їх чергувати.

Таким чином, історичне краєзнавство є важливим засобом підвищення ефективності занять з історії і позаурочних заходів, а головне, – воно сприяє формуванню у молоді соціальної компетентності. Залучення студентів до пошукової роботи вносить у навчально-виховну систему доступність, конкретність, емоційне забарвлення, з'являються елементи допитливості, пошуку і забезпечує одержання за допомогою учителя і різноманітних джерел відповідей на запитання, що виникають у процесі навчання. Сама ж по собі гурткова робота за всіма ознаками виступає однією із яскравих форм педагогіки

співробітництва, оскільки керівник та студент є рівноправними партнерами, які працюють як єдина дослідницька група.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про позакласне навчання» // Освіта України.– 2000. - № 31.
2. Кострица М. Ю. Школьная краеведческо-туристическая работа / М. Ю. Кострица, В. В. Обозный. – К.: Высшая школа, 1995. – 223 с.
3. Руднева С.М. Гурткова робота – шлях до пізнання: [Електронний ресурс] / С. М. Руднева. – Режим доступу: <http://nauka.zinet.info/15/rudneva.php>
4. Шрамко О.О. Гурток як форма соціалізації особистості: [Електронний ресурс] / О.О. Шрамко. – Режим доступу: http://kyivobl.man.gov.ua/zakhody/Naukovij_svitogljad/GURTOK_JAK_FORMA_SOTSIALIZATSII_OSOBISTOSTI

О.В. Старовойт, студентка

*ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж ім. І.Я. Франка»
Житомирської обласної ради, м.Коростишів*

АСПЕКТИ ВИХОВНОЇ СИСТЕМИ РОБОТИ У СПАДЩИНІ ВИДАТНИХ ПЕДАГОГІВ

Виховання на сучасному етапі свого існування має специфічні особливості. Всі ці особливості та заходи спрямовані на те, щоб забезпечити повноцінне демократичне виховання в стінах шкіл. Світогляд людини закладається саме в школі. У школі формується особистість, її громадянська позиція та професійні якості. Виховний процес має бути, як визначається у Концепції нової школи, невід'ємною складовою усього освітнього процесу і повинен орієнтуватися на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні та соціально-політичні.

Якщо сьогоднішня школа залишить на час формування цілісного стійкого світогляду дитину, вона просто зрадить її. Школа позбавилася сформованої мети й раціональної системи виховання, класне керівництво перетворилось на формальність. Спроба звести виховання до освіти суперечить усьому досвіду світової педагогіки.

Дуже важливо, щоб вихователі приділяли увагу своїм вихованцям. Допомогали їм у вирішенні проблемних ситуацій, були тими людьми, з якими можна було б поговорити про те, що їх хвилює.

Адже діти, це відкрита душа, і саме вчитель має наповнити цю душу такими якостями: добром, чесністю та справедливістю.

В основі якостей особистості завжди лежало ставлення людини до іншого, до суспільства. Але, щоб воно склалось і закріпилось, ставлення повинно довго функціонувати, і тоді воно закріпиться як якість особистості. Для цього потрібне спілкування, воно дає можливість одержати та пережити більш широкий досвід, засвоїти ціннісні відносини. Умовою спілкування повинні бути свобода, рівноправність, незалежність учасників спілкування.

Вихованням та методами виховання займалися багато видатних педагогів, зокрема А.С.Макаренко, О.В.Сухомлинський, Б.Грінченко, Сорока-Росинський, П.П.Блонський та багато інших. Хоча методи та прийоми виховання у них всіх були різні, але їх всіх об'єднувало виховання дітей. Єдність методів виховання та перевиховання потребує від педагога вміння використовувати їх у взаємозв'язку, з урахуванням конкретних можливостей і умов, і саме ці педагоги могли їх так використовувати.

Школа завжди частина суспільства, у школі народжується завтрашній день країни. Ось чому доля школи – справа не одного лише вузького кола фахівців з педагогіки. Родина закладає фундамент особистості, на школу перепадає головна праця з її будівництва, причому нерідко доводиться займатись і зміцненням, і перебудуванням самого фундаменту.

У переддень старту освітньої реформи «Нова українська школа» звернемося до педагогічної виховної спадщини вітчизняних педагогів.

Багато думок на рахунок виховання було в той час у А.С. Макаренка. Прочитавши та занутившись у зміст його вислову: «Наші діти — це наша старість. Правильне виховання — це наша щаслива старість, погане виховання — це наше майбутнє горе, це наші сльози, це наша провина перед іншими

людьми», можна зрозуміти, що виховання займає неабияке місце у житті людини, і все залежить насамперед від нас, майбутніх батьків та вчителів.

Перше, що викликає симпатію в діяльності керованих А.Макаренком колективах, це повноцінний, без будь-яких відтінків фальші, демократичний стиль відносин. Ніхто з педагогів, включаючи й самого Антона Семеновича, не мав ніяких привілеїв.

А.С.Макаренко помітив, що колектив не просто "живе" доти, доки він розвивається (закон руху колективу), але й потребує реалізації системи перспективних ліній, у які входять близька, середня і далека перспективи. Це означає, що колектив повинен мати перед собою не лише якусь найближчу за часом і за необхідними для її досягнення зусиллями перспективу (мету), а й більш віддалену і навіть дуже далеку.

А.Макаренко був неперевершеним майстром індивідуального впливу, він намагався здійснювати виховання кожного педагогічно насиченим середовищем первинного колективу, в якому всі його члени перебували у постійному діловому, товариському і навіть побутовому спілкуванні. Такий виховний вплив він назвав "педагогікою паралельної дії" [2, с.4].

Крім виховання, А.С.Макаренко надавав певного значення і перевихованню. Він здійснював перевиховання шляхом залучення вихованців не тільки до побутового самообслуговування, а й до рентабельної продуктивної праці. Це забезпечувало можливість не лише фізично вижити, а й формувати у вихованців оптимістичний погляд на свою подальшу долю.

Творча спадщина Василя Олександровича з кожним роком привертає все більшу увагу наукової і педагогічної спільноти як у нашій країні, так і за рубежом.

Педагогіку В.О. Сухомлинського ми по праву називаємо гуманістичною, оскільки вона є джерелом розвитку теорії і практики національного виховання, в якому чільне місце належить вихованню загальнолюдських духовних цінностей. В.О. Сухомлинський був твердо переконаний, що «в житті людини

не повинно бути жодної хвилини, коли б вона не набувала б духовних багатств» [7, с.142].

У творах В.О.Сухомлинського знаходимо блискучі, вичерпні, емоційні та яскраві характеристики кожного вікового періоду. Величезного значення В.О.Сухомлинський надавав моральному аспектові виховання дітей із зниженою здатністю до навчання. "Головне, — пише він у праці "Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості", — не допустити, щоб ці діти переживали свою "неповноцінність", ... не притупити у них почуття честі й гідності... Не їхня провина, що вони приходять у школу кволими, слабкими, з недостатньо розвиненою здатністю до розумової праці. Гуманну місію школи і педагога ми вбачаємо в тому, щоб врятовувати цих дітей, увести їх у світ суспільства, духовного життя, краси цілком повноцінними і щасливими" [2, с. 97].

"Мистецтво й майстерність навчання й виховання полягає в тому, — пише він у праці "Сто порад учителеві", — щоб розкривши сили й можливості кожної дитини, дати їй радість успіху в розумовій праці. А це означає, що в навчанні має бути індивідуалізація — і в змісті розумової праці (в характері завдань), і в часі. Досвідчений педагог дає одному учневі дві, три, а то й чотири задачі на урок, іншому ж — тільки одну. Один одержує складнішу задачу, інший — простішу" . Головне, що за такого підходу всі учні просуваються вперед — одні швидше, інші — повільніше. Звідси впливає четвертий принцип особистісно орієнтованого підходу до навчання й виховання — принцип індивідуалізації навчально-виховного процесу[3, с. 437-438].

Ще одним вітчизняним педагогом, який вивчав проблему виховання, був К.Д.Ушинський. Його вислів: «Якщо педагогіка хоче виховувати людину в усіх відношеннях, то вона повинна попереду пізнати її також в усіх відношеннях.»

К. Д. Ушинський доводив, що система виховання, побудована відповідно інтересам народу, розвиває і зміцнює в дітях найцінніші психологічні риси і моральні якості — патріотизм і національну гордість, любов до праці. Він вимагав, щоб діти, починаючи з раннього віку, засвоювали елементи народної

культури, опановували рідною мовою, знайомилися з творами усної народної творчості.

У своїй праці "Людина як предмет виховання" Ушинський висунув і обґрунтував найважливіше правило, яке повинен виконувати кожен педагог, – будувати виховано-освітню роботу з урахуванням вікових та психологічних особливостей дітей, систематично вивчати дітей в процесі виховання. "Якщо педагогіка хоче виховати людину в усіх відношеннях, то вона повинна перш за все вивчити її в усіх відношеннях ..." [2] "Вихователь повинен прагнути пізнати людину, якою вона є насправді, з усіма її слабкостями і в усій її величчі, з усіма її буденними, дрібними потребами і з усіма її великими духовними вимогами" [3, с.60]

Отже, виховати чесного, справедливого та працьовитого громадянина України – завдання кожного вчителя, і сам вчитель вирішує, якими методами способами та прийомами він здійснюватиме це виховання чи в якійсь мірі перевиховання!

ЛІТЕРАТУРА

1. Антонець М. Погляди В. О. Сухомлинського на процес шкільного навчання / М. Антонець // Рідна школа. – 2002. – №5. – С. 16–18.
2. В.О.Сухомлинський [Текст] : біобібліографія : 1987–2000 рр. / уклад. : Г. І. Сухомлинська, О. В. Сухомлинська; за ред. : Н. О. Гажаман, Л. І. Ніколюк. – К. : КНЕУ, 2001. – 128 с.
3. Василь Олександрович Сухомлинський – наукова біографія / О. В. Сухомлинська // Укр. пед. в персоналіях : у 2-х т. – К. : Либідь, 2005 – Т. 2. – С. 38–386.
4. В. О. Сухомлинський. – К. : Рад. школа, 1977. – Т. 1. – С. 55 – 209.
5. Дічек Н. Універсальність педагогічного новаторства В. О.Сухомлинського / Н. Дічек // Рідна школа. – 2010. – №3. – С. 8–11.
6. Макаренко А. С. Лекції про виховання дітей / А. С. Макаренко // Книга для батьків. – К. : Радянська школа, 1972. – С. 260–326.
7. Сухомлинський В. О. Сто порад учителям \ В.О.Сухомлинський. – К. : Рад. шк., 1988. – 304 с.
8. Ушинський К.Д. Людина як предмет виховання. – Т.8. – С. 11-61, 267-281.

МЕТОД ПРОЕКТІВ – ЕФЕКТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ

Проектні технології, спрямовані на стимулювання інтересу студентів до нових знань, на розвиток через вирішення проблем і використання цих знань у конкретній практичній діяльності. Особливо актуальним є застосування методу проектів сьогодні, коли сучасна освіта ставить перед собою завдання: виховання молодшої людини, яка здатна самостійно знаходити відповіді на складні питання, бути в постійному пошуку.

Метод проектів був запропонований і розроблений американським філософом Джоном Дьюї у першій половині ХХ ст. Він запропонував будувати навчальний процес на активній основі, спираючись на цілеспрямовану діяльність учнів з урахуванням їх особистої зацікавленості в цих знаннях. Американці змогли конструктивно підійти до суті методології й усвідомити величезні переваги нових підходів. Саме тому з часу появи технології на арені педагогічної думки і дотепер вона активно використовується у практиці американської школи [1, с.210].

Нині, коли в українській педагогіці виникла необхідність у якісно нових характеристиках освітніх систем, метод проектів користується попитом і популярністю.

В основі методу проектів лежать:

- розвиток пізнавальних умінь і навичок учнів;
- уміння орієнтуватися в інформаційному просторі;
- уміння самостійно конструювати свої знання;
- уміння інтегрувати свої знання з різних галузей науки;
- уміння критично мислити [2, с. 120].

Метод проектів орієнтований на самостійну діяльність студентів (індивідуальну, парну, групову) у відведений для неї час (від декількох хвилин

уроку до декількох тижнів, а іноді й місяців). Це завдання особисто орієнтованої педагогіки.

Проект (у буквальному значенні слова — «кинутий вперед») спеціально організований викладачем і самостійно виконуваний студентом комплекс дій, що завершується створенням продукту, який складається з об'єкта праці, виготовленого в процесі проектування, і його представлення у вигляді усної чи письмової презентації.

Залучення до проектної діяльності відбувається поступово. Практика роботи підтверджує, що починати треба з простого:

- авторський кросворд на певну тему з української мови (не менше 15 слів);
- повідомлення (на 5—7 хвилин). Це і є домашній міні-проект, що вимагає індивідуальної творчої роботи, створюючи тим самим умови для самореалізації студентів з різним рівнем підготовки, формуючи позитивну динаміку мотивації, створюючи ситуацію успіху і творчої атмосфери.

Поступово студенти стають активними діячами вже групових проектів, проектів з систематизації і узагальненню знань, розробці тестових завдань. Комп'ютерна презентація стає справжнім захистом наукового дослідження чи глибокої роботи.

Робота над груповим проектом сприяє формуванню комунікативної компетентності — здатності встановлювати і підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, досягнення партнерами взаєморозуміння, краще усвідомлення ситуації і предмета спілкування. Для студентів, що навчаються базі неповної середньої школи, характерна недостатня сформованість навичок спілкування (замкнутість), нездатність одержувати інформацію в спілкуванні, використовувати зворотний зв'язок (труднощі при формулюванні запитання для одержання додаткової інформації), нездатність звернутися по допомогу і прийняти її. Тобто є певні проблеми у комунікативній сфері. Проектна діяльність дає можливості усунути багато проблем спілкування.

Неодмінним складником проектної діяльності є презентація матеріалів перед широкою аудиторією. Вона має свій строгий регламент — 7—10 хвилин

на виступ і 3—5 хвилин відповіді на питання. Презентація призначена для демонстрації отриманого продукту: відеофільму, відеоряду, тестів, збірки творчих робіт, словника, розробці інтелектуальних ігор або сценарію позакласного заходу. За своїм педагогічним ефектом це один із найбільш важливих етапів проекту, коли студент одержує можливість презентувати результати своєї праці [3, с.122].

Починаючи працювати із студентами за методом проектів, використовується найчастіше мультимедійні презентації як наочність, поступово навчаючи їх застосовувати презентацію як вид оформлення самостійної дослідницької діяльності. При цьому пояснюється необхідність обов'язкової постановки проблемного запитання і знаходження відповіді на нього впродовж дослідження, доборі незаперечних аргументів, використанні додаткової літератури під час дослідження.

Проектна технологія дає можливість педагогові, застосувавши розмаїття інтерактивних вправ, змінити роль авторитарного транслятора інформації на координатора навчального процесу. Крім того, студенти здобувають знання, порівнюючи, зіставляючи, даючи оцінку вчинкам, стосункам людей, суспільним і культурним явищам та процесам, спостерігають і роблять власні висновки. Адже нинішньому суспільству потрібна вільна, мисляча й активна особистість.

Отже, слід по можливості більше впроваджувати проектну технологію на заняттях, що забезпечить цілісність сприйняття, мотивацію навчальної діяльності, практичне спрямування роботи на конкретний результат, створить умови для подальшого якісного навчання.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Ліговицький А.О. Теоретичні основи проектування сучасних освітніх систем. - К.: Техніка, 1997 - 210 с.
2. Логвин В.Л. Метод проектів у контексті сучасної середньої освіти // У збірнику: Проекти, реалії, перспективи. — К., 2003. — 120 с.
3. Проектне навчання на уроках української мови та літератури. Учитель року/ Уклад. Є.І. Науменко, О.М. Чхайло. — Х.: Вид. група «Основа», 2008. — 122 с. — (Б-ка журн. «Вивчаємо українську мову та літературу»; Вип.2).
4. <http://ru.wikipedia.org>

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ ІСТОРІЇ

Процес навчання – не автоматичне вкладання навчального матеріалу в голову студента. Він потребує напруженої роботи юнаків і дівчат та їх власної активної участі в цьому процесі. Пояснення й демонстрація, самі по собі, ніколи не дадуть справжніх, стійких знань. Цього можна досягти тільки за допомогою активного (інтерактивного) навчання.

Саме характеристики технологій інтерактивного навчання та використання їх на заняттях з історії присвячена ця публікація.

Перш, ніж перейти до ґрунтовного розгляду інтерактивних технологій навчання історії, варто зазначити, що вищевказана методологія є яскравим прикладом саме педагогіки співробітництва.

Слово «інтерактив» прийшло до нас з англійської від слова «interact», де inter – взаємний і act – діяти, інтерактивний- здатний до взаємодії, діалогу. Суть інтерактивного навчання у тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної, активної взаємодії всіх студентів. Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове, навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, уміють і здійснюють.

Організація інтерактивного навчання передбачає моделювання життєвих ситуацій, використання рольових ігор, спільне вирішення проблеми на основі аналізу обставин та відповідної ситуації. Воно ефективно сприяє формуванню навичок і вмінь, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, взаємодії, дозволяє педагогу стати справжнім лідером студентського колективу.

Такі підходи до навчання не є повністю новими для українських освітніх закладів (варто згадати, наприклад, бригадно-лабораторний метод навчання, який набув поширення в практиці роботи радянської школи в 20-ті роки ХХ

ст.) Розробку елементів інтерактивного навчання ми можемо знайти в працях В. Сухомлинського, творчості вчителів-новаторів 70-80-х рр. XX ст. Ш. Амонашвілі, В. Шаталова, Є. Ільїна, С. Лисенкової та інших.

В Західній Європі та США групові форми навчальної діяльності активно розвивались та вдосконалювались. Наприкінці ХХст. інтерактивні технології набули поширення в теорії та практиці американської школи, де їх використовують при викладанні різноманітних дисциплін. Дослідження, проведені Національним тренінговим центром (США, штат Меріленд) у 80-х рр., показують, що інтерактивне навчання дозволяє різко збільшити процент засвоєння матеріалу, оскільки впливає не лише на свідомість студента, але й на його почуття, волю (дії, практику). Результати цих досліджень були виражені в схемі, що отримала назву «Піраміда навчання». З піраміди видно, що найменших результатів можна досягти за умов пасивного навчання (лекція-5%, читання-10%), а найбільших- інтерактивного (дискусійні групи- 50%, практика через дію -75%, навчання інших чи негайне застосування набутого-90%).

Розглянемо приклади застосування технології інтерактивного навчання на заняттях з історії.

Робота в парах. На семінарському занятті з всесвітньої історії з теми «Світова економічна криза 1929- 1933рр. та подолання її наслідків», розглядаючи основні підсумки політики президента Ф. Рузвельта, студенти об'єднуються в групи або пари і працюють над матеріалом підручника та джерел в мережі Інтернет. Один студент із пари знаходить приклади позитивних, а другий, відповідно, негативних змін в економіці США в результаті запровадження в 1933р. політики «нового курсу» Ф. Рузвельта. Потім студенти розповідають одне одному підготовлену інформацію і роблять висновки про результати роботи адміністрації президента Ф. Рузвельта.

Робота в малих групах. Під час опрацювання теми «Західноукраїнські землі в 20-30-х рр. ХХст.» викладач об'єднує студентів у дві малі групи, кожна з яких опрацьовує своє завдання. Перша група дає характеристику економічного становища Польщі, Румунії, Чехословаччини в «міжвоєнне двадцятиліття». Друга група аналізує політику правлячих кіл Польщі, Румунії, Чехословаччини щодо українського населення.

Займи позицію. Під час вивчення теми «Українська революція» студентам пропонується зайняти позицію щодо оцінки жовтневих подій 1917р. в Петрограді. Викладач пропонує зіставити дві точки зору на вищевказану подію.

О. Мороз (лідер Соціалістичної партії України): «Жовтень сімнадцятого – все-таки революція, а не більшовицький(як дехто вважає) переворот. Тим, хто засуджує Жовтневу революцію з позицій сучасної української державності, варто було б згадати, що ні імператор, ні Тимчасовий уряд і думки не припускали про суверенні права України, її мову, культуру і державність. Жовтень - частина нашого життя...»

М. Попович (член-кореспондент НАН України): «Жовтневий переворот – джерело великого нещастя для України, трагічні дні, що поклали початок безконтрольній аморальній диктатурі».

Яка з думок видається вам більш об'єктивною? Дайте власну оцінку подій Жовтня 1917р., аргументувавши її.

Дискусія. Під час вивчення теми «Радянська модернізація України(1928-1939рр.) студентам пропонується таке питання для дискусії. Припустіть, яким міг бути СРСР перед початком Другої світової війни вразі збереження непу. За яких умов могла реалізуватися непівська альтернатива?

*І.О. Шумовська,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м.Житомир*

ШЛЯХИ ФОРМУВАННЯ ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ

Одним із важливих напрямів сучасної вітчизняної освіти є гуманітарний, який забезпечує духовний розвиток студентів. Серед навчальних дисциплін гуманітарного циклу особливе місце посідає література як мистецтво слова і спосіб формування загальної культури людини, її моральних орієнтацій і цінностей. Літературна освіта є важливим чинником створення оптимальних передумов розвитку всебічно освіченої особистості.

Вивчення в загальноосвітній школі української літератури (у ВНЗ I –II р.а. викладається на I – II курсах) забезпечує реалізацію ключових компетентностей, які сприяють розвитку особистості та її повноцінній самореалізації в сучасному житті, у таких напрямках:

- соціальні компетентності (активна участь у суспільному житті; здатність знайти, зберегти і розвинути себе як особистість; розвиток комунікативних якостей; здатність розв'язувати проблеми; формування загальнолюдських ціннісних орієнтирів);

- мотиваційні компетентності (розвиток творчих здібностей, здатності до навчання, самостійності мислення);

- функціональні компетентності: естетичні, культурологічні, мовні, комунікативні (вміння оперувати набутими знаннями, сформованими навичками, використовувати їх у практичному житті) [1].

Формування літературознавчої компетентності студентів – одне із найбільш актуальних завдань сучасної школи, адже сучасний етап розвитку шкільної освіти характеризується пошуком нових технологій навчання, способів покращення його ефективності, підвищенням компетентнісної спрямованості.

Формування літературної компетентності сприяє реалізації творчих можливостей студентів, доступу до джерел української літератури, культури, мистецтва, традицій, розвитку національної самосвідомості, вихованню української ментальності. Тому формувати літературну компетентність потрібно систематично та послідовно, поєднувати різні види й типи уроків, урізноманітнювати методи й прийоми, застосовувати систему знань, що забезпечить розвиток компетентнісних умінь і навичок, цілеспрямовано добирати дидактичний матеріал, який містить можливості для творчої роботи над текстом і його структурними елементами [2].

У структурі читацької компетентності виділяють такі складові і їх функції:

- мовленнєва – передбачає формування і розвиток будувати усні й письмові діалогічні і монологічні висловлювання; уміння відповідати на запитання і самим їх ставити; здатність переказувати зміст твору з використанням засобів художньої виразності тощо;

- літературознавча – передбачає формування основ теоретико-літературних знань і вмінь: сюжет, тема, основна думка твору, структура тексту, жанрові ознаки художнього твору, автор твору, засоби художньої виразності; встановлювати причинно-наслідкові зв'язки; характеризувати персонажів за їхніми вчинками та висловлювати своє ставлення до них;

- літературно-творча – передбачає створювати свої варіанти розвитку сюжету твору; складати твори-мініатюри, художні описи; інсценізувати художні твори чи життєві ситуації;

- емоційно-ціннісна – сприяє висловлювати оцінні судження про вчинок героя, обґрунтовувати свої судження, розвивати емоційну і почуттєву сфери учнів.

Пріоритетним завданням у викладанні літератури є визначення методики проведення заняття. Для студентів рекомендовані такі типи уроків: лекція-нарис про життя і творчість письменника, лекція-дослідження творчості митця слова, урок-презентація, спарений інтегрований урок, урок-дискусія, урок-імпровізація, урок-екскурсія з позакласного читання, нестандартні уроки із запрошенням діячів мистецтва та літератури тощо. Цікавими формами уроків літератури в плані реалізації навчально-виховної мети є уроки-роздуми, інтегровані уроки (до проведення таких занять можна залучати викладачів історії, культурології), уроки-диспути, уроки-конкурси тощо.

До проведення уроку варто залучати студентів, запропонувавши їм певну дослідницьку роботу, підготовку рефератів та повідомлень, з якими вони виступатимуть на занятті. Зважаючи на те, що молодь активно працює з комп'ютерною технікою, можна запропонувати підготовку слайд-презентацій, буктрейлерів. Робота викладача в такому випадку буде спрямована на консультування, допомогу у підборі необхідної інформації. На уроках літератури доречно застосувати метод ділової гри (прес-конференції), де учням пропонується виконувати роль письменника, журналіста, героя літературного твору. Їхнє завдання полягає в тому, щоб увійти в роль цих людей, спробувати пояснити психологію вчинків персонажів.

Вибір форм та методів роботи на занятті може варіюватися в залежності від складності тексту, рівня підготовленості групи та зацікавленості студентами навчальним матеріалом. Але беззаперечним залишається те, що кожне заняття повинно сприяти формуванню читацької компетентності здобувачів освітніх послуг, бути сучасним та змістовним, враховувати виховну, естетичну складову.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів з української літератури. 10 – 11 класи. Затверджено Міністерством освіти і науки України (наказ № 1021 від 28.10.2010 р.).
2. Башманівська Л.А. Формування мовно-літературної компетентності учнів на уроках літератури рідного краю // Методичний пошук. Викладацько-студентські наукові роботи з питань методики викладання мови і літератури. – Житомир, 2013. - № 11.

РОЗДІЛ IV. Новітні інтеграційні процеси в системі освіти

*Н.О. Андрущенко,
кандидат педагогічних наук,
Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ,
м. Вінниця*

СУЧАСНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ У ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ

Стратегічним завданням вищої освіти в Україні є необхідність оновлення змісту освіти, якості викладання, пошук та застосування новітніх дієвих форм і методів навчання з метою забезпечення високої якості знань сучасного фахівця. Цілком очевидно, що процес інтеграції повинен відбуватись з урахуванням особливостей національної освітньої і культурної ідентичності, не повинен супроводжуватись нівелюванням власне національної освітньої системи, яка акумулювала вагомі досягнення вітчизняної та зарубіжної науки. Вітчизняна система освіти також зазнає великі зміни. Державна освітня політика спрямована на модернізацію української освіти. Освіта, наразі, розглядається пріоритетною сферою в суспільному житті, що сприяє соціально-економічному та соціально-культурному розвитку країни. Це обумовлює облік загальних тенденцій розвитку освіти в країнах світу.

Інтеграція України у світовий освітній простір, модернізація національної освіти у контексті Болонського процесу, реалізація завдань Державної національної програми «Освіта» («Україна XXI століття»), Національної

доктрини розвитку освіти України, Болонської декларації «Про Європейський простір вищої освіти», рекомендацій ЮНЕСКО неможливі без фахівця – суб'єкта особистісного й професійного зростання, який постійно розширює й оновлює предметні галузі фахового спрямування. Звичайно, система інтегративного навчання ще недостатньо опрацьовано, а тому неоднозначно сприймається багатьма педагогами, її повне теоретичне обґрунтування та запровадження у практику навчання – справа прийдешнього.

Інтеграція – від латинської «*integratio*» – доповнення, відбудова цілого (*integer* – ціле), з'єднання до купи деяких частин чи елементів. В даному випадку поняття «ціле» розглядається нами як структурно упорядкована система, що виконує визначені функції.

Інтеграція української вищої школи у європейський та світовий освітній простір можлива лише за умови реформування та модернізації підготовки спеціалістів у вищих навчальних закладах країни. Це актуалізує проблему освітніх інновацій як дієвого чинника інтенсифікації та підвищення якості освітніх послуг, зростання творчого потенціалу учасників навчального процесу. Інтенсифікація інноваційно-освітньої діяльності зумовлена багатьма факторами розвитку сучасної цивілізації, які впливають на характер і зміст усіх ланок освіти, визначають основні напрями і перспективи її розвитку, форми і методи навчання [1].

Варто об'єктивно визнати, що на шляху інтегрування у світовий і європейський простір існує чимало стримуючих факторів і викликів. Поодинокі з них, на наш погляд, такі:

1. Можливе «вихолощення» в процесі інтеграції існуючих традицій і потужних можливостей української вищої освіти, яку слід вдосконалювати та розвивати на підмурі національної концепції вищої освіти.

2. Посилення імміграції висококваліфікованих спеціалістів і загалом «мізків», якщо не створювати їм належних умов праці і відповідної її оплати.

3. Гіпертрофована регламентація та недостатня гнучкість адаптування навчальних програм з багатьох дисциплін і неготовність, а іноді небажання

вишів формувати нові компетенції випускників, з урахуванням мобільності сучасного ринку праці.

4. Гострою, на сьогодні, залишається проблема використання іноземних мов, незважаючи на те, що у прикордонних регіонах України більшість населення спілкується двома-трьома мовами сусідніх країн.

Наука завжди була глобалізованою і неможливо уявити європейського викладача, дослідника, який би не співпрацював з іноземними колегами, адже наука – це спільний здобуток, універсальна та цивілізаційна цінність.

Українська система вищої освіти за останні роки суттєво змінилась. Намітились нові тенденції її розвитку, серед яких найважливіші – зростання темпів і масштабів підготовки спеціалістів, кардинальна зміна орієнтирів в організації та плануванні навчального процесу у вищих навчальних закладах України [2].

Отже, основними складовими загального інтеграційного процесу розвитку вищої освіти і професійної підготовки у XXI столітті є: посилення діяльності освітніх установ на міжнародному рівні, визнання знань та інформації основою соціальної інтеграції, а їх взаємодію – основою глобальної конкурентоспроможності; реалізація глобальних соціальних та економічних цілей міжнародними організаціями, урядами і парламентами, діловими колами, громадянським суспільством; налагодження діалогу, партнерських відносин як демократичних інструментів формування справедливого світопорядку, інвестування в розвиток вищої освіти з метою забезпечення ефективності підготовки майбутніх фахівців.

Список використаних джерел:

1. Дубасенюк О. А. Розвиток вищої освіти: тенденції та перспективи / О. А. Дубасенюк // Людиноцентризм як основа гуманітарної політики України: освіта, політика, економіка, культура : матеріали Всеукраїнської конференції. – К. : ІОД НАПН України. – 2016. – С. 135–142.
2. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012 – 2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://uonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/4455.pdf>.

ВИКОРИСТАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ МЕТОДІВ ПІДГОТОВКИ ЮРИСТІВ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

Вища юридична освіта в Україні на сьогодні набуває нового змісту і змінюється відповідно до нових суспільних потреб (державно-правових, політичних, економічних, культурно-освітніх тощо). З'являються нові вимоги до рівня підготовки майбутніх юристів у вищих навчальних закладах, що обумовлено необхідністю створення ефективної системи правового забезпечення в різних сферах суспільного життя, підвищення якості нормотворчої, правоохоронної та правозастосовчої діяльності. Покращення якості підготовки фахівців стає першочерговим завданням вищої школи, для розв'язання якого необхідно вдосконалення форм, методів і технологій організації навчального процесу, зокрема, впровадження інноваційних технологій навчання.

Юристу доводиться не тільки оперувати законом, але й роз'яснювати, доводити, переконувати. Чим вищий рівень міжособистісного спілкування юриста, тим ефективніше він розв'язує професійні завдання спілкування. Важливе значення в системі підготовки фахівців-юристів для формування комунікативної компетенції мають інноваційні технології навчання, зокрема ігрові, діалогові, тренінгові тощо.

Юридична освіта, в умовах сьогодення, спрямована на формування у випускників не лише теоретичних - абстрактних знань, а й умінь на практиці застосовувати ці знання. Як, відомо, в педагогічній та, зокрема, юридичній літературі визначають різні засоби професійно спрямованого навчання, які дозволяють моделювати елементи професійної діяльності юриста. А саме, виділяють традиційні (лекції, дискусії, різноманітні практики тощо) та інноваційні методики (активні та інтерактивні), до яких належать навчальні судові процеси, ділові ігри, участь у роботі клінік та інтернатур, де студенти

отримують професійні навички захисту інтересів клієнта у суді першої інстанції або в апеляційному суді, розв'язання спорів, консультування, ведення інтерв'ю та переговорів, розв'язання задач, дослідження фактів, організації правової роботи, керування нею при розробці законопроектів. Активні методики полягають у вирішенні творчих чи проблемних питань у живому діалозі студент - викладач, простежується передача інформації, але вже не тільки викладачем студентові, а й студентом – викладачеві. Таким чином, через обмін інформацією між ними розвивається творче мислення студента. Інтерактивне навчання становить концептуально новий тип організації праці. Інтерактивне навчання – це така форма організації пізнавальної діяльності, у процесі якої створюються умови для всебічного розвитку особистості студента. Роль викладача ґрунтується на тому, що він не просто здійснює контроль, а перш за все, виступає координатором і консультантом, виявляє труднощі, які виникають у студентів, прогалини у їхніх знаннях, реалізуючи індивідуальний та диференційований підходи до їхнього навчання. Робота на занятті має бути спрямована на взаємодію та залучення всіх студентів до активної діяльності. Для цього використовуються технології колективно-групового навчання.

Хотілося б зупинитися на деяких інноваційних методиках, які використовуються викладачами нашого навчального закладу. Для вдосконалення процесу підготовки майбутніх юристів створено – юридичну клініку, яка дозволяє підготувати висококваліфікованого юриста зі знаннями не лише теорії, але й практики. Юридична клініка – це навчально-практичний центр, що створюється і функціонує на базі вищого навчального закладу, до складу якого входять викладачі та студенти старших курсів. Вивчення навчальних дисциплін ґрунтується тут на вирішенні практичних ситуацій, а також проведенні студентами під контролем досвідчених викладачів та практикуючих юристів консультацій для громадян з метою надання їм юридичної допомоги. Саме в юридичній клініці студенти отримують певні навички юридичної практики та уявлення про те, що саме необхідно людям і як можна захистити їхні права, спираючись на закон.

Крім того, студенти відвідують семінарські заняття, на яких вони вивчають законодавство і процедури, необхідні при роботі в юридичній фірмі та представництва в суді. Для розв'язання суперечливих питань проводяться семінари-дискусії, що являють собою процес діалогічного спілкування учасників, у ході якого відбувається формування практичного досвіду спільної участі в обговоренні й розв'язанні теоретичних і практичних проблем. Водночас дискусія надає можливість кожному учаснику визначити й відстояти власну позицію, формує вміння слухати й аргументувати свою точку зору.

У сучасних умовах значно зростає роль ігрових технологій, що включають у себе будь-яку взаємодію викладача та студентів через реалізацію певного сюжету. Поширеним методом (і треба зазначити, найулюбленішим методом студентів) інтерактивних занять виступає рольова юридична гра (імітація, ділова гра, моделювання). Рольові ігри дозволяють відтворити і змодельовати професійну діяльність юриста та спілкування у ній, вони активізують навчальну діяльність і спілкування, досить сильно стимулюють навчальну діяльність, дають змогу випробувати себе у різних типах рольової поведінки, скорочують відстань між навчанням і реальними життєвими ситуаціями.

Також важливе місце посідає перегляд юридичних пізнавальних фільмів інших відеоматеріалів та дискусія щодо вирішення проблемних питань, які привертати увагу студентів під час перегляду.

Отже, сучасний викладач, не лише правових дисциплін, має використовувати та впроваджувати інноваційні методи навчання. На нашу думку, такі методи більше сприймаються сьогодишніми студентом та дають змогу професійно розвиватися викладачеві та бути конкурентоспроможним вищому навчальному.

О.Л. Богашко,
*кандидат економічних наук, доцент,
Навчально-науковий інститут економіки та бізнес-освіти,
Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,
м. Умань*

СУЧАСНІ ІНТЕГРАЦІЙНІ ПРОЦЕСИ В СВІТОВІЙ СИСТЕМІ ОСВІТИ ТА ЕКОНОМІЦІ

В умовах глобалізації та зростання конкуренції проблема якості освіти стала особливо актуальною. Адже виняткове місце у розвитку економіки займають професіонали, що володіють спеціальними знаннями, навичками та

досвідом. На світовому ринку праці все більш затребуваними стають фахівці, які мають сучасну підготовку з менеджменту, маркетингу, фінансів, планування та прогнозування.

Помітна активізація виробництва у високотехнологічних секторах економіки всіх розвинених країн суттєво збільшила попит на фахівців технічного профілю, основу підготовки яких формують точні науки, перш за все – математика. Внаслідок цього з'явилася ще одна тенденція – формування попиту на ринку праці на інтелектуалів з математичною підготовкою, здатних ставити і практично вирішувати складні завдання з безліччю заздалегідь прорахованих цілей.

При еволюційному розвитку економіки, зміни на ринку праці теж відбуваються плавно: як правило, прогнозовані зміни в техніці і технології реалізуються протягом декількох років, і за цей період суспільна система встигає підготувати необхідних для обслуговування цих нововведень фахівців (загальновідома практика попереднього замовлення навчальним закладам різного типу на підготовку нових робітничих професій, інженерів, менеджерів). Однак нові виклики в економіці багатьох країн різко скоротили час підготовки затребуваних у великій кількості фахівців, що мають сучасну освіту.

Сферою наукового переосмислення і критичного аналізу став весь ланцюжок формування майбутнього фахівця – від загальноосвітньої школи до університету. Причиною трансформації суспільних поглядів на проблему стало розуміння особливої ролі технічних фахівців (інженерів) і фахівців інших категорій, які володіють методологією точного кількісного аналізу. Потреба в них різко збільшилася в виробничих компаніях, а також у фінансовому секторі і в державному управлінні.

У більшості європейських країн і в деяких країнах Азії (Японія, Індія, Китай, Сінгапур і ін.) шкільна система відрізняється особливим акцентом на вивченні природничо-наукових дисциплін, серед яких традиційно сильне місце займають точні науки. Країни, які мають явну перевагу в природничій підготовці молодого покоління громадян, набагато швидше і ефективніше

реалізують нову тенденцію попиту на ринку праці, зможуть раніше інших зробити ривок в глобальному конкурентному суперництві. Іншим будуть необхідні надзвичайні зусилля і чималі фінансові витрати для того, щоб подолати відставання.

Дослідники проблем вищої школи та системи загальної освіти зазначають, що внаслідок неякісної підготовки школярів з математичного циклу багато з них, закінчуючи школу, вибирають переважно гуманітарні спеціальності в коледжах і університетах. В результаті за останні 20 років конкурси на ці спеціальності значно зросли, а попит на технічні та інші спеціальності ще більш істотно знизився.

Відзначається також, що величезної шкоди завдає американська політика *outsourcing* – винесення великими корпораціями своїх виробничих підприємств за кордон. В зв'язку з цим, в розвинутих країнах потреба в інженерно-технічному персоналі різко скоротилася, набори на інженерні спеціальності у ВНЗ відповідно зменшилися, мотивації до серйозної підготовки з точних наук у школярів зникли [1, с. 20].

Істеблішмент США почав розуміти, що в глобальному суперництві значно зміцнилися сили протистояння в особі провідних країн Західної Європи, Японії, Китаю, які не прийняли американську політику *outsourcing*, зберегли цілісність своїх галузевих і науково виробничих комплексів та не мають таких серйозних проблем в загальноосвітній школі, а тому можуть направляти ресурси на подальше якісне поліпшення освітньої сфери.

Відтак, на світовому ринку праці позначилися тенденції досить значного зростання попиту на робочу силу, підготовленої для вирішення широкого кола інтелектуально набагато складніших завдань управління і відтворення науково-технологічних інновацій. Розвинені країни не в однаковій мірі виявилися готовими забезпечити цей попит своєчасною і якісною пропозицією, в зв'язку з чим в кожній ведеться робота з реформування та якісного вдосконалення систем підготовки національних кадрів. Дефіцит часу у вирішенні цих завдань

змусить деякі з розвинених країн активізувати процеси науково-технічної імміграції [2].

Нові технології можуть позитивно впливати на економіку країн, незалежно від рівня їх розвитку, про що свідчить досвід Китаю, Індії, Бразилії, Ірландії, які за допомогою ефективно діючих систем освіти успішно знайшли свої сегменти в економіці, що дозволяють їм бути конкурентоспроможними на світовому ринку. З цих позицій успіх України у досягненні конкурентоспроможності залежить від її здатності якомога швидше адаптувати свій потенціал у сфері створення, використання та розповсюдження знань до потреб світової економіки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Антошкина Л. И. Новые тенденции на мировом рынке интеллектуального труда / Л. И. Антошкина // Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу. – 2011. – №4 (16). – С. 12 – 21
2. Bogashko, O. L. (2017). Formation of the human capital of nation in the conditions of anti-crisis development of economy. International Scientific Conference Anti-Crisis Management : State, Region, Enterprise : Conference Proceedings, Part II, November 17th, 2017. Le Mans, France : Baltija Publishing. – pp. 107 – 110.

*І.В.Бредіхіна,
аспірант кафедри педагогіки
Житомирського державного університету імені Івана Франка,
м. Житомир*

ПЕДАГОГІКА ПАРТНЕРСТВА ЯК ОДИН З АСПЕКТІВ ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ КОМАНДИ

В умовах розвитку та інтеграції українського суспільства актуальним є дослідження проблем управління освітніми закладами та ефективності їх діяльності. Важливим аспектом якісного управління коледжами є забезпечення командного рішення завдань педагогічними колективами, що вимагає розробки організаційних умов та створення моделі формування педагогічних команд в структурі педагогічного колективу

Формування педагогічної команди у вищому навчальному закладі – це процес цілеспрямованого створення взаємодії педагогів, яка дозволяє втілювати

професійні і творчі можливості відповідно до мети і завдань команди. Це організаційна структура, в яку включені всі зацікавлені в спільну справу особи - відібрані члени педагогічного колективу вищого навчального закладу. Завданням команди є виконання необхідних організаційно-управлінських функцій і всіх дій, необхідних для досягнення результатів.

З іншої сторони, проаналізувавши термін "педагогічна команда", можна зробити висновок, що група педагогів для того, щоб бути командою, має володіти такими характеристиками:

- ✓ єдина мета, мотивація на результат;
- ✓ розподіл функцій та ролей, обсягу роботи;
- ✓ спільна діяльність; загальноприйняті правила;
- ✓ командна та особиста відповідальність за результати діяльності;
- ✓ стосунки побудовані на розумінні та взаємодопомозі.

Створення педагогічної команди неможливе без партнерської взаємодії, що являє собою форму безпосереднього впливу автономних, рівноправних суб'єктів, орієнтованих на спільне задоволення загального інтересу, що характеризується добровільністю, взаємним визнанням і довірою, взаємною відповідальністю і орієнтованістю на досягнення певних цілей [1, с. 148]

У Концепції "*Нова українська школа*" (2017 рік) утверджується *педагогіка партнерства*, яка вміщує такі принципи, як повага до особистості, доброзичливість і позитивне ставлення один до одного всіх учасників освітнього процесу, діалог, взаємодія, взаємна повага, довіра у відносинах, розподілене лідерство, проактивність, право вибору і відповідальність за нього; рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей. [2, с. 4]

Для створення атмосфери доброзичливості і позитивного ставлення один до одного між членами педагогічної команди, а також для налагодження взаємодії, поваги та довіри у відносинах можна застосовувати таку форму роботи як тренінг.

Тренінг (від англ. „to train” – вчити, тренувати) – це форма спеціально організованого спілкування, психологічний та педагогічний вплив якого ґрунтується на активних методах групової роботи [3, с. 43-47]

Тренінг визначається і як засіб перепрограмування моделі управління поведінкою та діяльністю, що вже існує в людини. Сьогодні існує декілька видів тренінгу: *тренінг партнерського спілкування, тренінг сенситивності та тренінг креативності*, що пов'язані з психогімнастичними вправами, які націлені на формування та розвиток умінь, навичок і настанов ефективного спілкування [4, с. 10-15].

Тренінг для формування педагогічної має складатися зі вступної, основної і заключної частин. Вступна частина включає у себе знайомство, інформування учасників тренінгу про мету, зміст і кінцевий результат тренінгу; оголошення правил роботи; вивчення очікування учасників. Основна частина тренінгу містить у собі основні теоретичні поняття (міні-лекції), які стосуються теми тренінгу, самодіагностику та поглиблений самоаналіз, з'ясування напрямів особистісного або групового розвитку, проведення тестування, вправ. Заключна частина має містити підбиття підсумків тренінгу, оцінку досягнення цілей тренінгу, зняття напруги шляхом використання релаксаційних вправ та відповіді на запитання.[5, с 284-285]

Широке використання тренінгу дає можливість для обміну думками, виявлення розбіжностей в інтерпретації тих чи інших теоретичних ідей та передбачає формування партнерських стосунків між членами педагогічної команди.

ЛІТЕРАТУРА

1. Татаринцева Г. Методологічні підходи до визначення поняття “партнерство” / Г. Татаринцева // Наука молода. – 2007. – № 8. – С. 145-150.
2. Вознюк О. В. Співробітництво vs партнерство: нові орієнтири розвитку педагогіки й освіти у світлі цивілізаційних підходів // «Академия Тринитаризма», М., Эл № 77-6567, публ.24064, 14.12.2017
3. Махоніна І. Тренінг як засіб формування готовності майбутнього соціального педагога до роботи з дітьми-сиротами та дітьми, позбавленими батьківського спілкування / І. Махоніна // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – №1 (Ч1.). – 2011. – С. 43-47.

4. Основні положення щодо проведення тренінгів [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ru.osvita.ua/school/method/technol/598/>
5. Кравчук О. С. (2015) Тренінг як ефективний метод формування управлінської культури майбутнього керівника навчального закладу. Актуальні проблеми професійної орієнтації та професійного навчання населення у контексті подолання кризи ринку праці : матеріали VIII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ) / уклад. : Л. М. Капченко та ін.. pp. 282-287.

Н.В. Васількова,
*Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир*

РОЛЬ ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРИ

Однією з найважливіших проблем сучасної освіти, на наш погляд, являється помітне зниження зацікавленості студентів до навчання. Оновлення змісту освіти у 21 столітті вимагає розв'язання складної проблеми, як перетворити гігантський масив знань в індивідуальне надбання та знаряддя кожної особистості. Адже світ “інформаційного вибуху”, який формує нові взаємовідносини між дитиною і знаннями, стає все складнішим, тому молодь потребує вміння розв'язувати складні проблеми, критично ставитися до обставин, порівнювати альтернативні точки зору та приймати зважені рішення.

Отже, головним завданням освіти є підготовка молоді до сучасного життя, тобто формування в неї необхідних компетентностей, а одним із засобів їх формування є інтеграція навчальних дисциплін. Інтеграція може вирішити основні суперечності освіти – протиріччя між безмежністю знань і обмеженими людськими ресурсами.

Я. А. Коменський [2] акцентував увагу на необхідності «завжди і всюди брати разом те, що пов'язано одне з одним». Необхідність інтегрованого підходу до організації навчально-виховного процесу великий дидакт пояснював таким чином: «Всі знання виростають з одного коріння- навколишньої дійсності, мають між собою зв'язки, а тому повинні вивчатися у зв'язках».

Інтеграція здатна вирішити чисельні проблеми освітянської системи. Звичайно, система інтегрованого навчання ще недостатньо опрацьована, а тому

неоднозначно сприймається багатьма педагогами. Її повне теоретичне обґрунтування та запровадження у практику навчання – справа майбутнього[2]. Але вже сьогодні є очевидним, що інтегроване навчання, як ніяке інше закладає нові умови діяльності викладачів та студентів, є діючою моделлю активізації інтелектуальної діяльності та розвиваючих прийомів навчання. Сучасна педагогічна наука вважає інтеграцію одним з головних дидактичних принципів.

Через інтеграцію здійснюється особистісно зорієнтований підхід до навчання, тому що студент сам у змозі обирати «опорні» знання з різних предметів з максимальною орієнтацією на суб'єктивний досвід, що склався в нього під впливом як попереднього навчання, так і більш широкої взаємодії з навколишньою дійсністю.

Впровадження інтеграції в навчальний процес актуальне, тому що дає змогу:

- “спресувати” споріднений матеріал кількох дисциплін навколо однієї теми, усувати дублювання у вивченні ряду питань;
- ущільнити знання, тобто реконструювати фрагмент знань таким чином, засвоєння якого вимагає менше часу, проте породжує еквівалентні загальнонавчальні та технологічні уміння;
- залучати у студентів до процесу здобуття знань;
- формувати творчу особистість студентів, його здібності;
- дати можливість студентам застосовувати набуті знання з різних навчальних предметів у професійній діяльності[1].

Проблема інтеграції навчання і виховання важлива і сучасна як для теорії, так і для практики. Її актуальність зумовлена змінами у сфері науки, виробництва, новими соціальними запитами.

В чому полягає інтегративний підхід до навчання? Як сказано в «Енциклопедії освіти», «інтегративний підхід в освіті веде до інтеграції її змісту, тобто доцільного об'єднання його елементів у цілісність»[1].

Слід пам'ятати, що інтеграція – це не поєднання, а взаємопроникнення двох або більше предметів. Це не просто поєднання частин, а об'єднання їх у єдине ціле на основі спільного підходу. Інтегроване заняття (від лат. integer -

повний, цілісний), тобто органічне поєднання в занятті відомостей інших навчальних дисциплін навколо однієї теми, що сприяє інформаційному збагаченню сприйняття, мислення і почуттів студентів за рахунок залучення цікавого матеріалу, що також дає змогу з різних сторін пізнати якесь явище, поняття, досягти цілісності знань.

Метою інтегрованого навчання є:

- формування в студентів цілісного уявлення про навколишній світ, системи знань і вмінь;
- створення оптимальних умов для розвитку мислення студентів в процесі вивчення загальноосвітніх предметів і предметів професійно - теоретичного циклу;
- активізація пізнавальної діяльності студентів на заняттях;
- ефективна реалізація розвивально-виховних функцій навчання.

Інтегровані заняття більш цікаві, тому що не кожний день на занятті присутні два викладачі одночасно, вони допомагають вирішувати більшу кількість задач, використати різні методи і форми навчання, інформаційно-комунікаційні технології, педагогічні програмні засоби навчання. Застосування в навчальному процесі інтегрованих технологій та інтерактивних форм і методів навчання сприяє формуванню навичок і вмінь студентів, виробленню цінностей, створенню атмосфери співробітництва, активної взаємодії студентів[1].

У вищому навчальному закладі I-II рівня акредитації ми використовуємо такі форми інтегрованого навчання:

- заняття та його різновиди;
- семінари, лекції, лабораторні заняття, заліки, конференції, екскурсії, практичні заняття та ін.

Інтегровані заняття можна здійснювати між різними навчальними дисциплінами, навіть такими, які, на перший погляд, здаються несумісними. На інтегрованих уроках формуються наступні компетенції:

- *ціннісно-сміслові* (розуміння мети заняття, важливості вивчення теми);

- *інформаційні* (робота з комп'ютером, вміння самостійно підбирати необхідний матеріал);
- *комунікативні* (вміння працювати в групах, вислуховувати, спілкуватися, лояльно відноситися до людей з іншою точкою зору).

Ініціативу інтеграції ми продовжуємо і в позаурочній роботі і вважаємо, що вона не тільки відкриває широкі перспективи для оновлення змісту освіти, але й спонукає формуванню духовно багатой особистості, вихованню учнівської молоді у дусі найкращих людських цінностей.

Практика нашої роботи показала плідність інтеграції, виявила перспективи подальшого розвитку та удосконалення такого підходу до навчання. Застосування інтеграційних форм навчання сприяє налагоджуванню взаєморозуміння і поліпшенню співпраці викладачів та студентів у процесі навчання, дає можливість ширше використати потенційні можливості змісту навчального матеріалу та розвинути здібності студента.

Інтеграційні процеси в освіті тривають, і вони різноманітні, але мета їх одна – розвинена, креативна особистість, здібна до творчого пошуку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гломозда В. Г. Вивчення тем інтегративного характеру як спосіб здійснення міжпредметних зв'язків // Педагогіка. Респ. наук.-мет. зб. Вип. 30. – Київ, 1991. – С. 17- 20.
2. Я.А. Коменського Педагогічні погляди
StudFiles <https://studfiles.net/preview/5458011/page:61/>
3. Я. А. Коменського Дидактичні погляди - Історія педагогіки: курс
www.infolibrary.com.ua/books-text-490.html

В.Р. Водянка,
кандидат технічних наук,
Чернівецьке вище комерційне училище КНТЕУ,
м. Чернівці

ДУАЛЬНА ФОРМА НАВЧАННЯ – ЗАПОРУКА ЯКІСНОЇ ПІДГОТОВКИ КВАЛІФІКОВАНИХ РОБІТНИКІВ

Одним із напрямків удосконалення змісту професійного навчання, що забезпечує конкурентоспроможність випускника на ринку праці, є впровадження нових методик навчання, інноваційних технологій, нових форм і

методів професійної підготовки учнів, поширення ідей передового виробничого досвіду, зміцнення і вдосконалення навчальної бази, відповідного законодавчого та нормативно-правового забезпечення.

Адже, конкурентоздатність випускника професійного навчального закладу – це його здатність відповідати вимогам роботодавців на даний період, яка розглядається як конкурентна перевага фахівця відносно інших працівників в конкретній сфері, тобто наявність ознак професіоналізму, які у свою чергу демонструють відповідність або невідповідність його трудового потенціалу вимогам, що висуваються роботодавцями, але й ступінь власної відповідності [1, с. 11].

Одним із таких підходів є впровадження в навчальний процес професійно-технічної освіти елементів Дуальної системи, яка вперше була запроваджена в системі професійної освіти Німеччини в 1969 році.

Багато українських та зарубіжних дослідників вивчають проблематику дуальної системи професійного навчання, зокрема, Н. Абашкіна, І. Акімова, С. Романов, Д. Торопов, Г. Федотова, К. Хюфнер, Д. Бауд, Дж. Бреннан, Дж. Гарнетт, І. Каннінгем, К. Костлі, Б. Літл, І. Ніксон та ін.

Дуальність як методологічна характеристика професійної освіти передбачає побудовану на єдиних основах узгоджену взаємодію освітньої та виробничої сфер з підготовки спеціалістів певного профілю, іншими словами – учні поєднують теоретичне навчання у професійному закладі та практичне – на підприємстві. У кінці 60-х на початку 70-х років ця система була перенесена і на вищі спеціалізовані навчальні заклади. В межах дуальної підготовки держава контролює шкільну частину професійного навчання у професійній школі, а торгово-промислові й ремесленні палати – навчання на виробництві [2, С. 78]. Проте основну роль у підготовці робітників повинна відігравати не держава, а приватний капітал. Дуальна система передбачає звернення випускників шкіл до місцевих відомств з праці або ж встановлення контактів з підприємствами. Відбір учнів здійснюється підприємцями. Прийом учнів відбувається після іспиту й відповідного тестування щодо обраної професії, вивчення атестату,

бесіди з психологом. Велике значення надається перевірці на «соціальне співробітництво». Навчання в дуальній системі починається з укладення «Договору про виробниче навчання» між майбутнім учнем та власником підприємства. Вищезгаданий договір визначає: мету навчання, вид трудової діяльності після закінчення навчання, спосіб, зміст, початок та тривалість навчання, навчальні заходи поза підприємством, тривалість робочого дня, тривалість випробувального терміна, розмір та терміни виплати зарплати, тривалість відпустки, умови, за яких договір може бути розірваним. Договір повинен гарантувати планомірне та раціональне навчання за обраною професією та захищати учня від незаконних дій з боку власника підприємства [2, інтернет ресурс]. Нагляд за виробничим навчанням, проведення іспиту та присвоєння кваліфікації робітничої професії повинні здійснювати торгово-промислові палати, які реєструватимуть договори про виробниче навчання і встановлюватимуть умови повноцінного навчання учня на підприємстві. Під час здобування професійної освіти на підприємстві молоді люди набувають практичні навички: проходять перевірку й навчаються підтримувати свою позицію у виробничих умовах, а також в реальних життєвих ситуаціях. Підприємства виграють від системи дуальної підготовки ще й тим, що після закінчення навчання майбутніх робітників можна відразу залучати до виробництва, тобто відпадає необхідність тривалого введення у справу.

Дуальна освіта надасть найкращі можливості для отримання кваліфікації, так як є основним джерелом формування молодого покоління кваліфікованих робітників й завдяки тісному зв'язку зі сферою праці забезпечує оптимальний старт до трудового життя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Л.М. Сергеева Професіоналізм як основа конкурентоздатності / М.Л.Сергеевої. – Методичний Вісник: Спецвипуск, Кривий Ріг. – С. 11-13 (стаття).
2. Яковенко О. Практична підготовка у вищих навчальних закладах Німеччини: особливості дуальної системи. / О. Яковенко. – DeGruyterOpen (Німеччина) «Comparative Professional Pedagogy», 2012, №1. – С. 76-81. (стаття).
3. https://drive.google.com/drive/folders/0B_BZL_uJ0L3ZREFhOWhnQmNlOTQ.

О.В. Вознюк,
доктор педагогічних наук, доцент,
Житомирський державний університет імені Івана Франка,
м. Житомир

НОВІ РУБЕЖІ РОЗВИТКУ ОСВІТИ І ПЕДАГОГІКИ

Сучасна освіта входить у якісно новий етап розвитку. У цьому зв'язку пошлемося на ювілейну доповідь *Римського клубу* (2017 р.), в якій можна знайти висновок про неминучість корінної зміни парадигми розвитку нашої цивілізації. Жорстка критика капіталізму, неприйняття фінансових спекуляцій, відмова від матеріалізму і спрощеного розуміння світу, заклик до альтернативної економіки, до "нового Просвітництва", духовно-морального світогляду, єдиної планетарної гармонійної цивілізації – така нині домінанта розвитку людства, запропонована Римським клубом, який залишається основним майданчиком, що формулює порядок денний "відповідального глобалізму" і стійкого розвитку, і є орієнтиром для значної частини світової еліти.

Клуб вбачає одним із завдань сучасної освіти формування у молоді "грамотності щодо майбутнього" (futures literacy). Освіта, що здатна це реалізувати, має орієнтуватися на певні освітні цінності. Відтак, освіта має:

- ґрунтуватися на "пов'язаності" – відносини були і будуть суттю навчання; використання інформаційних технологій є "цінним і ефективним тільки тоді, коли вони сприяють зв'язку між людьми"; відтак, освіта повинна "викликати інтерес, звільняти енергію і активно задіювати здібності кожного студента вчитися для самого себе і допомагати вчитися іншим";
- носити ціннісний характер, коріниться в універсальних цінностях і повазі до культурних відмінностей; "цінності – це квінтесенція людської мудрості, яка накопичується століттями" – на нинішньому етапі вони втілюються у благополуччі всіх живих істот і світу в цілому;
- фокусуватися на стійкості – велика частина знань, що стосується екології, взаємозв'язку систем та сталого розвитку, з'явилася нещодавно і ще не стала частиною загального культурного багажу; тому навчання нових поколінь

відповідних дисциплін і формування відповідних навичок має принципове значення;

- культивувати інтегральне мислення, а не обмежуватися аналітичним мисленням, коли навчання системного мислення недостатньо, оскільки "в системному мисленні зберігається тенденція розглядати реальність в досить механістичних категоріях, не здатних охопити її органічну інтегральність"; інтегральне ж мислення здатне "сприймати, організовувати, узгоджувати і з'єднувати окремі фрагменти і досягати справжнього розуміння фундаментальної реальності"; воно відрізняється від системного мислення таким же чином, як інтеграція відрізняється від агрегації.

- виходити з плюралізму змісту, оскільки багато університетів реалізують конкретні школи думки, замість того, щоб "давати молодим умам увесь спектр суперечливих і комплементарних перспектив"; сьогоднішні студенти потребують інклюзивну освіту, в якій одні форми знання мають доповнювати інші, а не виключали і відкидали їх; культурне розмаїття також є необхідним для соціальної еволюції, подібно до того, як генетичне потрібне для біологічного;

За таких умов висновки Клубу актуалізують наріжний аспект освіти – ідею "нової Просвіти" як фундаментальної трансформації мислення, результатом якої має стати **цілісний світогляд** – гуманістичний, але вільний від антропоцентризму, відкритий розвитку, але такий, що поціновує стійкий розвиток і піклується про майбутнє. За таких умов можна говорити про такі **сучасні цивілізаційні освітні трансформації та тенденції**, які ми концептуалізуємо. 1. **Зміна парадигми навчання**: від репродуктивної "школи пам'яті" (знання, орієнтовані на минуле) – до творчо-продуктивної "школи мислення" (знання, орієнтовані на майбутнє). 2. **Зміна парадигми пізнання**: від орієнтації на зовнішню соціально-педагогічну реальність та дисциплінарну модель освіти – до спрямованості у глибини свого "Я" через рефлексію, критичне мислення, самосвідомість як умов реалізації транс- та міждисциплінарної моделі. 3. **Зміна місії освіти**: від підготовки підростаючого покоління до життя – до забезпечення умов формування особистості, що перебуває у процесі самовдосконалення та формує соціальні умови свого життя. 4. **Зміна мети освіти**: від навчання як знансєцентрированої мети освіти –

до виховання як гуманістично-людиноцентрованої мети освіти. 5. ***Зміна парадигми педагогічного впливу***: від формувальної парадигми педагогічного впливу – до розвивальної парадигми. 6. ***Зміна парадигми предмету впливу***: від вихованця як об'єкта педагогічного впливу – до вихованця як суб'єкта, що трансформує зовнішній вплив та здійснює самовплив. 7. ***Зміна парадигми освітнього процесу***: від навчання, що мотивується зовнішніми обставинами, до самонавчання, що реалізується завдяки внутрішній мотивації учасників освітнього процесу. 8. ***Зміна моделі існування людини***: від адаптивної до неадаптивної моделі, від регуляції зовнішнім середовищем до саморегуляції, самоактуалізації, самореалізації, самоздійснення, саморефлексії, саморозвитку, самовдосконалення, самопереконавання. 9. ***Зміна погляду на людину***: від розуміння людини як біосоціальної істоти – до розуміння її як істоти ноосферної, космопланетарної, божественної. 10. ***Зміна освітнього маршруту*** – від дискретного до континуального, тобто від освіти "на все життя" до неперервної освіти й життєтворчості протягом всього життя. 11. ***Зміна взаємин учасників освітнього процесу***: від суб'єкт-об'єктних стосунків як механізму передачі знання – до суб'єкт-суб'єктних взаємин як механізму сумісного здобування (генерації) знання шляхом творчості. 12. ***Зміна мотивів педагогічної діяльності***: від актуальної прагматичної установки педпраці як засобу забезпечення життя до потенційної духовної установки педпраці як сенсу життя, спрямованого у вічність.

О. М. Вознюк,

*кандидат психологічних наук,
КЗ «Житомирський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти» ЖОР*

КОМФОРТНИЙ ОСВІТНІЙ ПРОСТІР ЯК УМОВА ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ ЇЇ СУБ'ЄКТІВ

У сучасній соціально-економічній ситуації в педагогічній, психологічній та соціологічній науках все частіше звертають увагу на вплив соціуму на

становлення особистості. У даних дослідженнях відзначається особлива значимість створення та організації сприятливого психологічного мікроклімату і комфортного для особистості простору.

Розглянемо сутність поняття «комфортний освітній простір» в контексті його впливу на партнерську взаємодію в системах «учень – учень» і «учень – педагог». Партнерська взаємодія пов'язана, з одного боку, з поняттям «взаємодія», а з іншого – з уявленнями про партнерство системи, розвиток якої проявляється через внутрішній рух її елементів, формування єдиного стилю взаємодії, що забезпечує цілісність життєдіяльності та особистісного розвитку всіх суб'єктів системи.

В цілому партнерську взаємодію можна розглядати як інтегративну характеристику, а саме [10]: вид ділового спілкування, пов'язаний з обміном інформацією, необхідною для вирішення тих чи інших завдань; особливу спільну діяльність, що включає розподіл дій та операцій, обмін діями, а також комунікацію, планування і рефлексію; освітній процес, результатом якого є досягнення певної єдності цілей і реалізація творчого розвитку суб'єктів.

Термін «партнерство» підкреслює специфічну характеристику результату взаємодії, єдиним критерієм якого є наявність самостійного творчого продукту, а не відповідність цього результату тому чи іншому «стандарту».

У контексті нашого дослідження ми розглядаємо поняття «партнерська взаємодія» як спільну діяльність, засновану на діловому спілкуванні, що в результаті дає можливість отримати творчий продукт, в основні якого лежить розвиток самого колективного суб'єкта цієї діяльності.

Розуміння партнерської взаємодії в процесі застосування ігрових технологій дозволяє розглядати партнерство не як властивість конкретного етапу організації освітнього процесу, а як ознаку тривалого перетворення.

Для визначення умов партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу в школі може бути використаний середовищний підхід. Нам близькі погляди вчених К. К. Платонова, Л. І. Новікова, В. М. Сагатовського та ін., які

розкривають поняття середовища через категорії «умови» та «розвиток» [6, 7, 9].

Наприклад, К. К. Платонов, вважає, що середовище – це сукупність умов, які оточують людину і, взаємодіючих з ним як з організмом і особистістю, соціально-побутових умов, а також сукупність людей, пов'язаних спільністю цих умов. У визначенні середовища Л. І. Новікова акцентує увагу на умови, які забезпечують взаємодію людей. З точки зору автора, середовище – це сукупність умов, що впливають на формування і функціонування людини в суспільстві; «предметний» і «людський» стан особистості, її здібностей, потреб, інтересів, свідомості, що дозволяє розглядати особистість в рівній мірі і як представника середовища. Філософ В. М. Сагатовський особливу роль відводить аксіологічній оцінці взаємодії людини та середовища. У понятті «середовище», на його думку, інтегровано все, в чому і щодо чого може бути проявлена активність суб'єктів педагогічного процесу.

У філософських і педагогічних теоріях розкриваються два підходи до визначення сутності взаємодії освітнього середовища і особистості: в одному з них пріоритети віддаються особистості, сім'ї, найближчому оточенню; в іншому – соціальним умовам. Будь-який елемент середовища може по-різному впливати на дитину, а може бути і нейтральним. Таке розуміння ролі середовища в психічному розвитку дитини привело Л. С. Виготського до введення поняття «соціальна ситуація розвитку». Цим терміном він позначав те особливе поєднання внутрішніх процесів розвитку і зовнішніх умов, яке є типовим для кожного вікового етапу і обумовлює динаміку психічного розвитку протягом відповідного вікового періоду, і нові якісно своєрідні психологічні утворення, що виникають по завершенню певного періоду [3].

У ряді досліджень (С. Л. Братченко, В. Г. Воронцова та ін.) в якості сутнісної характеристики освітнього середовища виділяється її гуманітарність. С. Л. Братченко, визначаючи особливості гуманітарного підходу щодо характеристики середовища, зазначає, що оточення людини при гуманітарному підході розглядається як частина його (людини) світу, «оскільки цей світ стає

Людським Світом, він наділяється людськими рисами, з ними вступають в «людські відносини ...» [1, с. 78]. В.Г.Воронцова в якості ключової характеристики освітнього середовища визначає взаємодію наступних полів: поле сенсу (культура – особистість – професіоналізм); поле змісту (гуманітарність – креативність – інтеграція); поле організації (різноманітність – індивідуалізація – самореалізація); поле реалізації (освітня програма – педагогічний моніторинг – освітній маршрут); поле результату (універсалізм – цілісність – автономність) [2, с. 284-285].

Таким чином, гуманітарне освітнє середовище – це культурно-освітній простір з пріоритетом гуманістично-моральних цінностей, що забезпечує ціннісно-сміслову узгодженість позицій всіх суб'єктів освітнього процесу і організоване на основі наступних принципів: міждисциплінарність; варіативність освітніх програм і свобода вибору освітнього маршруту; «відкритість» освітньої системи як факт самореалізації науково-методичного потенціалу, самоврядування та саморегуляції.

Освітнє середовище включається в сукупність умов життєдіяльності педагога та учнів, тому його розвиток впливає на розвиток кожного з них.

Теорія формування розвиваючого середовища досить повно розкрита в дослідженнях В. В. Рубцова, в яких автор зазначає, що в такому середовищі «... розвиток дитини розглядається як процес засвоєння ним багатовимірного і різнобічного інструментарію, властивого різним формам свідомості і діяльності. Ця обставина дозволяє розглядати простір такого типу школи як простір можливостей для освоєння соціальних норм як норм культурно-історичних» [8, с. 284].

Дуже важливо відзначити, що головним принципом розвиваючого середовища стає співпраця дітей та дорослих, що створює умови партнерського сприяння при освоєнні дитиною нових зразків дії, що виключає авторитарний стиль управління. Значущим чинником формування поведінки педагога, спрямованого на розвиток особистості учня, є моделювання розвивального середовища. В процесі реалізації даної моделі у школі необхідно створити

«зони підвищеної уваги» і «зони упорядкованої поведінки». У зазначених зонах процес навчання так організований, що він орієнтує дітей на самовдосконалення, на досягнення ними індивідуального успіху [4].

Процес навчання в школі є реальним умовою формування комфортного освітнього простору, якщо він виступає як: життєдіяльність учнів, що включає в себе гру, працю, творчість, спілкування тощо; спосіб оволодіння знаннями, при якому педагог виступає не як джерело інформації, а як посередник між знаннями і дитиною; джерело придбання різноманітного реального (життєвого) досвіду.

Таким чином, узагальнивши вищезазначене щодо формування різних освітніх середовищ в контексті партнерської взаємодії суб'єктів освітнього процесу в школі дозволимо виділити специфіку комфортного освітнього середовища. До якої віднесемо:

1. Учасників освітнього процесу як «освітнього співтовариства», для якого характерні: повага до різноманітності і цінності індивідуума (повагу до ідей, здібностей, точок зору, віку, стилю навчання, культурним традиціям; цінується різноманітність і характерні для кожного індивідуальні цінності; турбота і етика взаємної поваги розглядаються як істотні складові партнерського середовища самоосвіти); інтеграція ідей (акцент робиться на ідеях, які або пояснюють реальність, або допомагають вирішувати актуальні проблеми); спільність зусиль (пізнання і навчання розглядаються як спільна діяльність, а члени співтовариства заохочуються в їх взаємодопомозі; існує установка включати всіх членів співтовариства в конструювання знань, що дуже значимо як для самої діяльності, так і для кожного персонально; в цьому процесі народжується узгодженість, яка стимулює почуття персональної відповідальності і зобов'язання перед іншими учасниками та їх цілями).

2. Створення сприятливого психологічного клімату в школі. Зазначимо, діяльність завжди емоційно забарвлена і характеризується переживаннями, тобто передбачає внутрішню оцінку з позицій «подобається – не подобається». Відносини регулюються організаторами освітнього процесу, які розуміють

важливість хорошого психологічного клімату в колективі, емоційного настрою педагогів та учнів. Звичайно, це багато в чому залежить від ціннісних орієнтацій членів колективу, їх моральних норм та інтересів. Оціночні характеристики психологічного клімату – розуміння, повага, відкритість, взаємодопомога, згуртованість, цінність думки кожного, підтримка, право вибору своєї позиції, поведінки при відповідальності за них [5].

3. Використання ігрових технологій. Навчання на основі гри впливає на атмосферу та взаємодію педагогів і учнів, підвищує мотивацію, виникає почуття успіху в подоланні труднощів, поліпшуються когнітивні, емоційні, поведінкові та соціальні навички; групові дискусії сприяють поліпшенню комунікації та взаємодії всіх суб'єктів освітнього процесу.

4. Свобода вибору освітніх маршрутів як результат свободи викладання і дослідження, викладання і навчання.

5. Самоорганізація в освітньому процесі, що має на увазі самореалізацію освітнього потенціалу і саморегуляцію.

Узагальнюючи розгляд середовищного підходу в освіті, дозволимо ввести поняття «комфортний освітній простір», характерною особливістю якого є створення умов для: конструювання освітнього простору, що забезпечує формування партнерської спільноти суб'єктів освітнього процесу на основі їх співпраці, співтворчості та співробітництва; особистісного зростання учнів і педагогів як суб'єктів ціннісного і професійного спілкування конкретної освітньої системи одночасно зі змінами в її організаційному оточенні; побудови маршруту спільної діяльності, орієнтованого на отримання продукту в ситуації реального життя за допомогою колективного освітнього досвіду.

ЛІТЕРАТУРА

1. Братченко С. Л. Введение в гуманитарную экспертизу образования (психологические аспекты). [Текст] / С. Л. Братченко. – М., 1999. – 137 с.
2. Воронцова В. Г. Гуманитарно-аксиологические основы постдипломного образования педагога: монография. [Текст] / В. Г. Воронцова. – Псков : ПОИПКРО, 1997. – 421 с.
3. Выготский Л. С. Педагогическая психология. [Текст] / Л. С. Выготский. – М., 1996. – 536 с.

4. Кісіль М. В. Простір освіти з точки зору її основного суб'єкта [Текст] / М. В. Кісіль // Вісник Черкаського університету. – 2006. – Серія «Педагогічні науки», Вип. 88. – С. 138-141.
5. Лукьянова М. И., Калинина Н. В. Удовлетворенность образовательным процессом как критерий деятельности школы [Текст] / М. И. Лукьянова, Н. В. Калинина // Народное образование. 2003. № 8. – С. 177-186.
6. Новикова Л. И., Куликов И. В. Воспитательное пространство: опыт и размышления [Текст] / Л. И. Новикова, И. В. Куликов // Методология, теория и практика воспитательных систем: поиск продолжается. – М. : Прогресс, 1996. – 236 с.
7. Платонов К. К. Краткий словарь системы психологических понятий. [Текст] / К. К. Платонов. – М. : Высшая школа, 1984. – 174 с.
8. Рубцов В. В., Ермакова И. В., Поливанова Н. И. Образовательная среда школы и интеллектуальное развитие детей [Текст] / В. В. Рубцов, И. В. Ермакова, Н. И. Поливанова // Экспериментальные площадки в московском образовании. – М. : МИПКРО, 1998. Вып. 2. – 320 с.
9. Сагатовский В. Н. Антропологическая целостность: статус и структура [Текст] / В. Н. Сагатовский // Очерки социальной антропологии. СПб., 1998. – С. 27-31.
10. Ткач Т. В. Освітній простір особистості: психологічний аспект : монографія [Текст] / Т. В. Ткач ; Інститут ім. Г. С. Костюка АПН України. – К. ; Запоріжжя, 2008. – 272 с.

*К.М. Гавриленко,
кандидат педагогічних наук,
Національний технічний університет України
«Київський політехнічний інститут ім. І.Сікорського», м. Київ*

ПЕРЕВАГИ СУЧАСНОЇ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ

Оновлення сучасної системи освіти передбачає одним з найважливіших завдань створення перспективної системи навчання, здатної підготувати людину до життя в умовах інформаційного суспільства і кардинальних змін в усіх сферах професійної діяльності. В усьому світі спостерігається тенденція до збільшення числа осіб, бажаючих здобути вищу професійну освіту. Однак разом з тим зростає і число тих, хто в силу тих чи інших причин не може реалізувати свої потреби в освіті через очну форму навчання з використанням традиційних технологій.

Однією з успішних сучасних технологій навчання в системі вищої освіти, здатної вирішити проблеми, пов'язані з різними обмеженнями, і збільшити

кількість споживачів освітніх послуг, є дистанційне навчання. Сьогодні дистанційну форму навчання називають освітньою системою XXI століття, і в усьому світі на неї робиться величезна ставка. В системі освіти великого значення набувають інформаційні технології навчання, які сприяють розкриттю творчого потенціалу особистості.

Дистанційне навчання є одним з нових і перспективних напрямків навчання з використанням інформаційних технологій в освіті, що дозволяє здійснювати навчання незалежно від відстані і реалізовувати наступні навчальні принципи: право кожного вчитися і здобувати освіту; навчання при мінімальному контакті з викладачем, акцент на самостійну роботу.

За кордоном технології дистанційного навчання стали активно застосовуватися приблизно 20–25 років тому, а з появою потужних комп'ютерів, швидкісного зв'язку і нових видів комунікації почали реалізовуватися на базі мережевих технологій. Саме вони зробили дистанційну освіту відносно дешевою і загальнодоступною, відкриваючи можливості спілкування на великих відстанях.

У наш час дистанційне навчання базується на активному використанні нових інформаційних технологій, мультимедійних засобів, що дозволяє передавати освітню інформацію на необмежені відстані і забезпечує інтерактивність обміну інформацією, припускаючи двосторонній зв'язок у різноманітному вигляді (текст, графіка, аудіо, відео) в синхронному або асинхронному режимі, а також в комбінованому. Основною ідеєю методик дистанційної освіти є створення особливого навчального інформаційного середовища, яке надає унікальні можливості для отримання знань у формі, зручній для студента.

Зростаюча популярність дистанційної освіти має наступні причини: 1) навчання не потребує залишати сім'ю, роботу, місце проживання і витратити кошти на дорогу, проживання, абітурієнт не обмежений у виборі навчального закладу; 2) зручна форма навчання для віддалених від центральних районів місцевостей, де інші можливості навчання практично відсутні; 3) має яскраво

виражену практичність завдяки можливості вибору послідовності вивчення предметів, гнучкості темпу навчання, прямому спілкуванню з конкретним викладачем, якому можна задавати питання саме про те, що цікавить студента найбільше; 4) можливість використовувати в процесі навчання сучасні технології.

Дистанційна освіта має ряд очевидних переваг перед традиційними видами навчання. Застосування дистанційної освіти в навчальному процесі забезпечує індивідуально-особистісний підхід до навчання студентів, орієнтує на творчий пошук до досягнення нових знань. Також дистанційна освіта сприяє вирішенню психологічних проблем абітурієнта, знімає часові та просторові обмеження, вирішує проблеми віддаленості від кваліфікованих навчальних центрів, допомагає вчитися людям з фізичними вадами, які мають індивідуальні риси і неординарні особливості, розширює комунікативну сферу учнів і педагогів.

Мобільна освіта є одним з методів дистанційної освіти. Мобільне навчання найбільш повно відображає сучасні тенденції в освіті, надає постійний доступ до інформації в будь-який момент; є новим інструментарієм у формуванні нової людини в інформаційному суспільстві, в якому формується нове середовище навчання, незалежне від місця і часу. Мобільне навчання є складовою частиною відкритої дистанційної освіти з програмним, інформаційним, методичним, організаційним, нормативно-правовим та лінгвістичним забезпеченням. Мобільне навчання дозволяє організувати високу ступінь інтерактивності між викладачем і студентом, забезпечити ефективний зворотний зв'язок за допомогою мобільних пристроїв, збільшити частку партнерського навчання.

Проте дистанційне навчання має і свої недоліки, основними з яких є недостатність очного спілкування між студентами і викладачем, відсутність практичних занять; необхідність постійного доступу до джерел інформації; відсутність постійного контролю, що вимагає від студентів сильної особистої мотивації, вміння вчитися самостійно; навчальні програми і курси часто

недостатньо добре розроблені; навчання здійснюється переважно у письмовій формі.

Одним із найбільш суттєвих недоліків дистанційного навчання є, на наш погляд, певна штучність спілкування. Електронні ресурси не можуть замінити живого спілкування. Справжня взаємодія передбачає вербальні і невербальні форми, емоційну забарвленість мовлення, застосування психологічних особливостей сприйняття. Комунікаційні технології допомагають оптимізувати процес навчання, звільняючи викладачів від рутинних операцій по розробці і супроводу навчальних матеріалів, спрощуючи процедуру контролю та інші процеси, які можна автоматизувати.

На наш погляд, система дистанційної освіти – це хороший, актуальний і високоефективний інструмент в руках досвідченого викладача. Але даний метод навчання розумніше використовувати як додатковий, особливо у напрямках підготовки, які потребують практичних навичок роботи.

Підводячи підсумок, хочеться сказати, що дистанційна освіта – це одна з актуальних тем в нашому суспільстві. І напевно, в майбутньому наша освіта буде переважно дистанційною, хоча і традиційну освіту не можна відкидати. Дистанційна освіта – це особлива форма навчання, яка поєднує елементи очного і заочного навчання в їх унікальних комбінаціях на основі сучасних інформаційних технологій. Сучасні інформаційні засоби навчання дозволяють обійти недоліки традиційного навчання, зберігаючи при цьому всі його переваги.

ЛІТЕРАТУРА

1. Москаль Ю. Світові тенденції розвитку заочної та дистанційної вищої освіти / Ю. Москаль // Психологія і суспільство. – 2008. – № 3. – С. 116–122.
2. Рулиене Л.Н. Образовательные возможности социальных сетей. // Дистанционное и виртуальное обучение. – 2010. – №5. – С. 43–46
3. Толочко В. М. Проблемні аспекти дистанційної форми освіти та можливості її використання в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.provisor.com.ua/archive/2009/N11/padfo_119.php.
4. Шуневич Б. І. Тенденції розвитку дистанційного навчання у зарубіжній вищій школі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/ITZN/em7/content/08sbishf.htm>.

*К.Ю. Гашинова,
доктор медичних наук, доцент,
В.В. Дмитриченко,
кандидат медичних наук,
Є.М. Дитятковська,
доктор медичних наук, доцент,
Державний заклад «Дніпропетровська медична академія
Міністерства охорони здоров'я України»,
м. Дніпро*

РІВЕНЬ ЗНАНЬ БАЗОВОЇ СПІРОМЕТРІЇ У СТУДЕНТІВ-МЕДИКІВ СТАРШИХ КУРСІВ

Мета. Визначити рівень знань по оцінці комп'ютерної спірографії у студентів старшокурсників.

Матеріали та методи. Анонімне анкетування було вибрано за основу, спеціально для цього було розроблено оригінальну анкету для опитування. Було проанкетовано 24 студента 5 курсу, які навчаються в ДЗ «Дніпропетровська медична академія Міністерства охорони здоров'я України» по спеціальності «Педіатрія», з них чоловіків – 6 (25,0%), середній вік – $21 \pm 0,8$ лет.

Результати. Анонімна анкета включала в себе 11 питань по базовій спірометрії: з 1 по 8 питання носили теоретичний характер, з 9 по 11 – практичне застосування раніше отриманих знань. На питання «Які показники спірограми характеризують обструкцію?» [4, с. 40] правильно відповів 21 (87,5%) студент. Правильна відповідь на питання «Які показники характеризують рестрикцію?» [4, с. 40] дали 20 (83,3%) студентів. Всі студенти обрали правильний варіант відповіді на питання «Що таке індекс Тиффно?» [1, с. 13]. Тільки 14 (58,3%) студентів змогли дати правильну відповідь на запитання «За яким показником оцінюють зворотність обструкції?» [1, с. 48; 2, с. 43], але в той же час всі студенти обрали правильний варіант відповіді на питання «Який приріст ОФВ_1 вказує на зворотну обструкцію?» [1, с. 50; 2, с. 54; 4 с. 43]. На питання «Скільки правильних спроб потрібно виконати для того, щоб спірограма вважалася відтворюється?» [3, с. 41; 5, с. 35] відповіли

правильно 14 (58,3%). Правильне трактування всіх спірограм змогли зробити тільки 10 (41,7%) студентів.

Висновки: 1. Рівень знань старшокурсників по спірометрії задовільний, але не високий.

2. Критерії відтворюваності проб і зворотності обструкції дихальних шляхів повинні бути більш ретельно вивчені зі студентами-медиками старших курсів.

3. Тільки 48% студентів можуть застосувати отримані знання на практиці, тому час для практичних занять по спірометрії має бути збільшено та оптимізовано.

ЛІТЕРАТУРА

1. Давыдченко С. В. Исследование вентиляционной функции лёгких в клинической практике : метод. рекомендации / С. В. Давыдченко, А. А. Бова. – Минск: БГМУ, 2007. – 112 с. (С. 50)
2. Перцева Т. А. Основы изучения вентиляционной функции легких: клинко-диагностическое значение. Методич. пособ. для врачей и студентов медицинских вузов / Т. А. Перцева, Л. И. Конопкина. – Днепропетровск, АРТ-ПРЕСС, 2008. – С. 51-58.
3. Полянская М. А. Проведение спирометрии в клинической практике. Функциональные проявления бронхообструктивных заболеваний (клинические примеры) / М. А. Полянская // Астма та алергія. – 2013. – № 4. – С. 40-48.
4. Практичні навички з внутрішніх хвороб: алгоритми діагностики та лікування. Навчально-методичний посібник для студентів вищих медичних навчальних закладів МОЗ України./ Н. О. Перцева, О. В. Мироненко, В. В. Дмитриченко, О. В. Фесенко. – Дніпропетровськ, ДЗ «ДМА МОЗ України», 2016. –С. 38-43.15
5. Пульмонология в вопросах и ответах / Под ред. Ю. И. Фещенко // «Справочник врача. Пульмонолог.». – К.: ООО «Доктор-Медиа», 2010. – С. 31-37. – (Серия «Бібліотека «Здоров'я України»).

Н.П. Герасимчук,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир

ЗАСТОСУВАННЯ SMART-ТЕХНОЛОГІЙ ЯК ЗАСОБУ ІНТЕГРУВАННЯ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИКЛАДАННІ ПРИРОДНИЧИХ ДИСЦИПЛІН

Згідно з національною стратегією розвитку освіти в Україні пріоритетом розвитку освіти є впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних

технологій, що забезпечують удосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві.

Сучасний світ – це світ науково-технічного прогресу, який вимагає від сучасної молоді вміння володіти знаннями новітніх інформаційних технологій і застосовувати їх у різних сферах життєдіяльності. Впровадження нових технологій у освітній процес є засобом інтегрування знань, сприяє всебічному розвитку особистості, активізує навчальну діяльність студентів, сприяє творчому зросту майбутнього фахівця. Саме тому

необхідність використання smart-технологій у навчанні з кожним роком стає очевидною і незаперечною. Разом з тим модернізацію навчального процесу не можна уявити без поєднання традиційних педагогічних форм та методів із досягненнями сучасного інформаційного світу. Метою поєднання цих технологій в освіті є посилення інтелектуальних можливостей студентів в інформаційному суспільстві, а також інтеграція, гуманізація, індивідуалізація, інтенсифікація процесу навчання та підвищення якості навчання на всіх рівнях освітньої системи [1, с. 71]. Під час вивчення природничих дисциплін можливості впровадження Smart-технологій різноманітні: створення електронного контенту для дистанційного навчання, авторські мультимедійні відеолекції, тематичні слайд-презентації, віртуальні інтерактивні лабораторії, комп'ютерне тестування, електронні навчальні посібники, опорні конспекти лекцій, лабораторні практикуми, прикладні навчальні програми тощо. Разом з тим інтеграційний характер навчання забезпечує взаємозв'язок між дисциплінами одного циклу, сприяє розкриттю основних понять нових тем, спираючись на зміст інших базових предметів та знання, які отримують студенти із різних інформаційних джерел. Саме такому комплексному вирішенню проблеми впровадження smart-технологій на основі інтегрованого навчання сприяє створення та використання навчальних веб-сайтів в освітньому процесі. Сайт слугує для інтерактивної і самостійної роботи студентів із різноманітним навчальним матеріалом у процесі здобуття освіти,

використовується для розміщення, систематизації, збереження і використання різного навчального матеріалу, є частиною навчально-методичного і матеріально-технічного забезпечення навчального процесу. Це може бути ілюстративний текстовий матеріал, відеоматеріали, слайди, онлайн-тести, різні посилання і гіперпосилання, які значно розширюють можливості сайту. Тип сайтів, сконструйованих за допомогою готових модулів, створюється за допомогою вибору необхідних функціональних компонентів, розміщення їх на сторінках сайту і їх заповнення. Тобто сайт, який створюється шляхом функціонально-модульної побудови, простий у керуванні, і, незважаючи на обмежені функціональні можливості, може широко використовуватись у навчальному процесі [2, с. 182]. Вирішивши створити сайт, педагог, перш за все, повинен оцінити свою компетентність у володінні інформаційними технологіями, окреслити коло передбачуваних користувачів сайту і той інформаційний ресурс, який він хоче розмістити на сайті. Разом з тим, важливо визначити можливості інтегрування навчально-інформаційних матеріалів з метою міждисциплінарної інтеграції та уникнення дублювання.

Такий навчальний комплекс може функціонувати в будь-якому місці, де є комп'ютер, ноутбук або навіть мобільний телефон, що має вихід в Інтернет і можливість завантажувати стандартні програми, які дозволяють переглядати слайди та інші мультимедійні продукти. Прикладом створення та використання такого навчального веб-сайту є сайт викладачів хімії та біології Житомирського торговельно-економічного коледжу “ЖТЕК кабінет 50” (<https://sites.google.com/view/ztekkabinet50/>), що базується на платформі безкоштовного сервісу Google Сайти (sites.google). Структура цього сайту включає не тільки розміщення навчально-методичного забезпечення дисциплін хіміко-біологічного циклу на принципах міждисциплінарної інтеграції, але й інтерактивні програми: “Періодична система Д.І.Менделєєва”, віртуальні лабораторії з хімії та біології “ВіртуЛаб”, “Аналізатор калорійності раціону”. Сайт дає можливість контролю знань з окремих тем та дисципліни в цілому, використовувати гіперпосилання на відеоматеріали з YouTube та інші джерела.

Користуючись сайтом, студенти можуть працювати самостійно на заняттях, при виконання практичних та лабораторних робіт, самостійному вивченні та дистанційному навчанні. Створення та редагування сайту є процес безперервний, вимагає постійного оновлення, поповнення змісту та корекції. Ступінь доступу студентів може бути загальним або обмеженим посиланнями на електронну адресу. У цьому випадку зростає рівень індивідуалізації навчання. Таким чином, створення та використання навчального сайту дає змогу реалізувати принципи інтеграції та індивідуалізації навчального процесу, формувати інформаційну компетентність студентів, створювати модель педагогічного співробітництва учасників освітнього процесу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Колін К. К. Інноваційний розвиток в інформаційному суспільстві і якість освіти. // Відкрита освіта, № 3 (74), 2009. - с. 63-72.
2. Осадчий В. В. Освітні можливості мережі Інтернет / В. В. Осадчий // Педагогічний процес: теорія і практика: зб. наук. пр. – К., 2004. – Вип. 2.

А.В.Долгору́к, Л.І.Самборська

*Чернівецьке вище комерційне училище Київського національного торговельно-економічного університету
м. Чернівці*

ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРИ ВИВЧЕННІ БІОЛОГІЇ ТА ХІМІЇ

На сьогоднішній день зацікавленість учнів до навчання помітно знижується, оскільки спостерігається великий обсяг знань, який потрібно перетворити і направити на розв'язання складних сучасних задач. Тому головним завданням освіти є підготовка нинішньої молоді до життя, формування їхнього світогляду, прийняття нестандартних рішень, здатність відповідати за свої дії і прогнозувати їх наслідки. Одним із головних засобів є інтеграція навчальних дисциплін. Інтеграція може допомогти вирішити проблеми освітньої системи, а саме вибрати учню опорні знання із великого неосяжного багажу знань та застосувати їх у житті.

Можливість об'єднати навчальний матеріал у вигляді логічної системи знань, творчо підійти до розв'язання задач, які потребують знання з багатьох предметів, глибше розкрити зв'язки між природничо-математичними дисциплінами забезпечується використання на уроках міжпредметних зв'язків.

Провідною ідеєю А.Ейнштейна, Д.Менделєєва, Ч.Дарвіна був пошук єдності і взаємозв'язку в природі.

В нашому училищі ми використовуємо такі форми інтегрованого навчання: бінарні уроки, конференції, екскурсії, практичні заняття, засідання гуртка. Можна виділити основні переваги інтегрованого навчання, а саме, раціональне використання навчального часу, уроки більш цікаві, діти не перевтомлюються.

На своїх уроках, біології та хімії, в нестандартній формі розкриваємо взаємозв'язок наших предметів, що дає можливість формувати в учнів екологічно свідому особистість. Специфіка таких уроків полягає в тому, що їх проводять спільно викладачі двох предметів, які напередодні визначають обсяг розкриття навчального матеріалу і послідовність його вивчення.

Без навиків поєднувати знання з різних дисциплін, інтегрувати свої набуті знання не можна розв'язати більшість проблемних ситуацій.

Вимоги до сучасного уроку передбачають використання інформаційних технологій та мультимедійних засобів навчання, тому ми на своїх уроках, хімії та біології, використовуємо мультимедійні презентації, відеоматеріали Інтернету, віртуальну лабораторію з хімії та біології. [3, с. 12]

На різних етапах уроку для зацікавлення та кращого сприйняття матеріалу застосовуємо такі інтерактивні методи, як «Мозковий штурм», «Прес», «Коло ідей», «Групування», «Мікрофон», «Закінчити речення», «Вставити пропущене», «Так чи ні», «Цікаві квадрати», «Третій зайвий», «Асоціативний кущ». [4, с.27] Це дає стимул учням ретельно готуватися до уроків, сприяє ефективному засвоєнню матеріалу, виробленню навичок написання хімічних формул речовин, засвоєння біологічної термінології.

Великий інтерес в наших учнів викликають інтегровані уроки хімії та біології при вивченні вуглеводів, білків, жирів, нуклеїнових кислот, біологічної ролі та застосування органічних речовин. Ми особливу увагу звертаємо при вивченні цих тем на вплив деяких речовин, особливо отруйних, на організм людини.

При вивченні біології на I курсі з теми: «Хімічний склад клітини», зручно провести бінарний урок, де можна використати знання з хімії про неорганічні речовини, які входять до складу живих організмів, а також, органічні сполуки, які раніше вивчалися на уроках хімії.

При вивченні хімії на II курсі жоден урок не може обійтися без міжпредметних зв'язків, особливо з біологією, екологією. Наприклад, при вивченні теми: «Мінеральні добрива», дітям слід наголосити про негативний вплив надмірного використання добрив на живу природу, в тому числі і здоров'я людини. [2, с.51]

У позакласній роботі міжпредметні зв'язки реалізуємо шляхом проведення декади природничо – математичних дисциплін, інтелектуальних ігор та конкурсів, вікторин. Також в нашому училищі діє гурток «Хімія їжі та здоров'я людини», де учні мають можливість поглибити свої знання та побачити зв'язок хімії та біології. Так, при виконанні проєктів «Е-числа в продуктах харчування» діти дослідили, як впливають харчові добавки на здоров'я людини, оскільки ці знання необхідні для майбутнього кухаря.

Наша співпраця, як викладачів хімії та біології, показала результативність інтеграційного навчання, дала поштовх до подальшого використання такого підходу до навчального процесу.

Застосування інтегрованих форм навчання сприяє взаєморозумінню та співпраці викладачів та учнів, дає можливість поєднати значні резерви знань окремих предметів, розвинути творчі здібності дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Богданова О. К. Сучасні форми і методи викладання біології в школі/ О. К. Богданова - Харків, 2003.
2. Інтерактивні методи навчання у старшій школі / упоряд. О. М. Кондратюк. — К.: Шкільний світ, 2011. — 104 с. — (Бібліотека «Шкільного світу»)

3. Пометун О. І. Сучасний урок інтерактивні технології навчання/ О. І. Пометун — К. : А.С.К., 2004.— 192
4. Пометун О. Сучасний урок/ О. Пометун, Л. Пироженко – К., 2006. – 192с.
5. <http://osvita.ua>

С.В.Кондратюк,

*Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир*

ЗАСТОСУВАННЯ МІЖДИСЦИПЛІНАРНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ПІД ЧАС ВИКЛАДАННЯ СУСПІЛЬНИХ ДИСЦИПЛІН ТА ЇХ РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МОЛОДШОГО СПЕЦІАЛІСТА

Підготовка компетентних та висококваліфікованих молодших спеціалістів є метою освітнього процесу в коледжі. Освітній процес базується на таких принципах: відкритості (освітній процес в коледжі здійснюється відкрито для усіх зацікавлених сторін); доступності (відповідність змісту, характеру і обсягу матеріалу, який вивчається, можливостям і рівню підготовки здобувача освіти); науковості (інтеграція навчання з наукою і практикою, професійна спрямованість освітнього процесу); гуманізму, демократизму та пріоритетності загальнолюдських духовних цінностей (орієнтування на зміцнення єдності людини, народу і держави); національної спрямованості (забезпечення органічного зв'язку освіти з національною історією, культурою, традиціями); незалежності від втручання будь-яких політичних партій, громадських та релігійних організацій (забезпечується вимогою Конституції України про недопустимість втручання у освітній процес закладу освіти політичних партій, громадських і релігійних організацій).

Сучасний молодший спеціаліст, якого хочуть бачити роботодавці, повинен не тільки володіти значним запасом фахових знань та вмінь на старті своєї професійної діяльності, але й уміти використовувати їх, здійснювати пошук нової інформації, постійно підвищувати власну професійну компетентність. Тому перед навчальними закладами стоїть питання пошуку методів та технологій, які б стали інструментом якісної підготовки фахівця.

Однією з таких технологій є використання міжпредметних та міждисциплінарних зв'язків.

Проблема інтеграції навчального матеріалу в процесі підготовки молодших спеціалістів важлива і сучасна як для теорії, так і для практики. Її актуальність обумовлена новими вимогами щодо підготовки майбутніх фахівців, а також динамічними процесами в сфері науки, техніки та виробництва. Сучасна освіта спрямована на формування освіченої, інтелектуально розвинутої особистості майбутнього спеціаліста з розумінням глибини зв'язків явищ та процесів професійної діяльності.

«Міждисциплінарні знання краще, ніж знання, отримане з однієї дисципліни», переконані Дж. Джейкобс та С. Фрікел [3]. Деякі зарубіжні науковці, зокрема, Дж. Браунгер та С. Герт-Ландзберг, П. Д. Гард, М. Нільсен, Д. Теннер, взагалі критикують «ізолювані дисципліни» (тобто ті, де переважна більшість наукових досліджень проводяться в межах дисципліни) як «статичні та відірвані від реальності» [4, с. 4]. Проблемі міждисциплінарної інтеграції приділяли увагу багато вітчизняних і зарубіжних учених (М. Антонов, М. Данилов, І. Огородников, О. Шмідт, Г. Юрков та інші). Сучасний стан дослідження цієї проблеми висвітлений у працях І. Звєрева, Л. Кулагіна, В. Максимової, О. Савченко, М. Сорокіна, С. Тадіяна, В. Федорової та ін.

Викладання суспільних дисциплін здійснюється відповідно до структурно-логічної схеми кожної спеціальності та відіграє важливу роль у формуванні загальних компетентностей майбутнього фахівця. Викладачі застосовують різні форми та методи активізації пізнавальної діяльності, а особливо враховують міждисциплінарні зв'язки та проводять інтегровані заняття.

Дидактична мета інтегрованого заняття – дати глибокі різнобічні знання про об'єкт вивчення, залучаючи відомості різних навчальних дисциплін. Вона реалізується об'єднаними зусиллями різних викладачів.

Інтегроване заняття має такі особливі педагогічні можливості:

- дає більш повне осмислення студентами навчального матеріалу, різні аспекти якого не можуть бути повністю розкриті засобами однієї навчальної дисципліни; формує уміння переносити знання з однієї галузі науки в іншу;

- розкриває думки, настрої, враження, традиції, в контексті яких слід сприймати і розуміти тему заняття; посилює морально-естетичний вплив навчальних дисциплін на формування професійного іміджу майбутнього спеціаліста;

- виховує загальнолюдські, етичні, професійні норми поведінки.

Освітній, розвиваючий і виховний потенціал інтегрованого заняття реалізується за певних педагогічних та методичних умов: правильне визначення міждисциплінарних, багатоаспектних об'єктів для інтегрованого вивчення; раціональна організація спільної роботи обох викладачів-предметників, які проводять інтегроване заняття; узгодженість дій викладачів та студентів.

В ході підготовки до інтегрованого заняття викладачами вивчаються навчальні, періодичні, методичні джерела з теми заняття; спільно складається його план; обираються методи, форми і прийоми навчальної діяльності. Складність організації такого заняття полягає в тому, що проводиться воно одночасно двома викладачами, кожен з яких має свій стиль роботи і спілкування зі студентами. Навчальне заняття не повинно втратити цілісності, воно має стати результатом спільної творчості всіх ділових осіб цього педагогічного дійства.

На основному етапі заняття відбувається формування загальних компетентностей здобувачів освітніх послуг. Інтегроване заняття можливо проводити не тільки як підсумкове з питань тем, розділів, але і як бінарну лекцію, розпочинаючи нову тему; як семінар – конференцію; як заняття – практикум. Викладачі застосовують різні форми та методи роботи: елементи гри, роботу в групах, елементи коучингу та ін. Наприклад, під час проведення практичного заняття з історії України, студенти отримують завдання: підготувати відеофрагменти епохи, фотохроніку, дослідження або інтерв'ю.

Важливу роль у підвищенні ефективності інтегрованого заняття відіграє його навчально-матеріальне, технічне оснащення та візуальний супровід (демонстраційні матеріали; аудіовізуальні засоби, таблиці, графіки, схеми, інструкції, дисплеї тощо).

Таким чином, міждисциплінарна інтеграція – це посилення міждисциплінарних зв'язків за умов збереження цілісності навчальних дисциплін як окремих змістовних одиниць освітнього процесу. Саме від того, наскільки розвинені міждисциплінарні зв'язки при викладанні дисциплін, залежить міждисциплінарна інтеграція, а навчальний процес у коледжі - це система організаційних і дидактичних заходів, що спрямовані на реалізацію змісту освіти за освітньо-кваліфікаційним рівнем «молодший спеціаліст» згідно з освітньо-професійною програмою, освітньо-кваліфікаційною характеристикою та навчальним планом.

ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС

1. Закон України «Про освіту» <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. 2017р.
2. Закон України « Про вищу освіту» <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1556-18>. 2015р.
3. Jerry, A. Jacobs and Scott Frickel. Interdisciplinarity: A critical assessment // Annual Review of Sociology, 2009. № 356, pp. 43-65. Mathison, Sandra, Freeman, Melissa. The logic of interdisciplinary studies [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.albany.edu/cela/reports/mathisonlogic12004.pdf> 2.
4. Міждисциплінарний підхід як домінанта розвитку економічної науки та освітньої діяльності / А. М. Колот // Социальная экономика. – 2014. – № 1–2, С. 76-83. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/se_2014_1-2_15
5. Tuning Educational Structures in Europe [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.tuning.unideusto.org/tuningeu/index.php>.

ФУНДАМЕНТАЛІЗАЦІЯ ТА ПОЛІТЕХНІЗМ ЯК СПЕЦИФІЧНІ ДИДАКТИЧНІ ПРИНЦИПИ СУЧАСНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

Завданням вищої професійної освіти є забезпечення суспільства фундаментально підготовленими компетентними фахівцями, здатними творчо застосовувати на практиці найновіші досягнення сучасної науки і техніки, використовувати інноваційні технології, гнучко реагуючи на запити ринкової економіки. У зв'язку з цим в контексті сучасних модернізаційних процесів у змісті професійної освіти актуалізуються специфічні дидактичні принципи – фундаменталізації та політехнізму.

Вирішальну роль та широкі можливості у реалізації визначених принципів у процесі професійної підготовки спеціалістів з виробництва харчової продукції мають природничі дисципліни. Специфіка принципів під час вивчення природничих дисциплін полягає в тому, що саме хіміко-біологічні дисципліни формують уявлення про матеріальну будову світу, органічну єдність усіх живих систем, закономірності їх функціонування, направлені на гармонізацію відносин в системі суспільство – природа; розглядають фундаментальні теорії, положення, закони, які базою для осмислення більшості технологічних та інших процесів та мають вирішальне значення у процесі формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів. Доведемо це, характеризуючи їх.

Принцип фундаменталізації пов'язаний з поглибленням загальноосвітньої, загальнонаукової та загально професійної підготовки, яка сприяє формуванню професійної мобільності фахівця, його здатності не тільки до підвищення свого професійного рівня, а й до швидкої зміни професії, адаптації до умов, набуття нових знань та навичок, широту загального і професійного світогляду. У широкому сенсі фундаменталізація освіти передбачає перетворення освіти в справжній фундамент матеріальної і духовної, теоретичної і практичної діяльності людей [1, с. 254], у вузькому

сенсі – просякнення спеціальних дисциплін фундаментальними; запровадження нових методів фундаментальних дисциплін, необхідних для розв'язання актуальних проблем харчової галузі [2, с. 13].

Принцип фундаменталізації передбачає: 1) посилення професійного спрямування природничих дисциплін; 2) встановлення та реалізацію міжпредметних зв'язків між природничими фундаментальними та фаховими дисциплінами; 3) максимальне використання можливостей природничих дисциплін у процесі формування професійної компетентності майбутніх спеціалістів; 4) оптимальне поєднання загальноосвітньої, фундаментальної та професійної підготовки; 5) розробку та впровадження організаційно-педагогічних заходів, спрямованих на інтеграцію природничих та фахових дисциплін.

Принцип політехнізму є одним з важливих принципів професійної освіти, якій сприяє розширенню спектру професійних можливостей фахівця, загальної ерудиції і, таким чином, зростанню професійної компетентності, конкурентоспроможності. Цей принцип передбачає відповідність змісту освіти головним напрямам розвитку науки і техніки; організацію навчального матеріалу як цілісної системи взаємопов'язаних знань; тісний взаємозв'язок матеріалу, що вивчається, з майбутньою професійною діяльністю та практичною діяльністю в цілому; використання базових загальноосвітніх та фундаментальних знань і вмінь студентів у професійній підготовці; виокремлення і класифікацію загальних закономірностей будови та функціонування типового обладнання, пристроїв, механізмів, технологічних процесів; знання з основ технології та організації сучасного харчового виробництва і ресторанного господарства; наукові відомості та уявлення про перспективи розвитку різних галузей виробництва, особливо суміжних; формування умінь і навичок застосування найважливіших знарядь праці, засобів механізації й автоматизації, комп'ютерної техніки; розвиток технічних інтересів та здібностей, творчого ставлення до праці, набуття навичок і вмінь

соціальної комунікації, загальної трудової культури, творчої праці, організаторських умінь, самоконтролю та взаємодопомоги.

Принцип політехнізму під час вивчення природничих дисциплін реалізується завдяки: 1) встановленню міжпредметних зв'язків між навчальними дисциплінами шляхом вивчення одного й того ж самого об'єкта чи явища на заняттях із різних дисциплінах (фізичні явища дифузії та осмосу – на заняттях з фізичної та колоїдної хімії, процесах та апаратах, технології виробництва кулінарної продукції; будова, властивості, біологічна роль білків – на заняттях з біології, органічної хімії, біохімії, технології виробництва кулінарної продукції, товаровзнавстві харчових продуктів тощо); використання одного й того ж самого закону, теорії у різних навчальних дисциплінах (перший закон термодинаміки – фізика, фізична та колоїдна хімія, біохімія, біологія, процеси та апарати, мікробіологія та фізіологія, сучасні напрями в харчуванні); застосування спільних наукових методів дослідження на різних навчальних дисциплінах (лабораторного експерименту, фізико-хімічного аналізу, спостереження, аналізу та синтезу тощо); 2) професійному спрямуванню фундаментальних природничих дисциплін; 3) поглибленому вивченню тих законів, теорій, властивостей сполук, які є найбільш важливими в майбутніх професійній діяльності та суміжних галузях виробництва (властивості органічних і неорганічних сполук, властивості розчинів, сорбційні явища, способи визначення концентрації розчинів, закони збереження енергії та маси речовини, закон хімічної єдності живої речовини, атомно-молекулярне вчення, закономірності утворення та функціонування дисперсних систем).

Отже, принципи фундаменталізації та політехнізму забезпечують гарантовану якість навчання студентів у сучасній вищій професійній школі, професійну мобільність та компетентність фахівців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Шатковська Г.І.. Фундаменталізація як принцип сучасної освіти / Г.І. Шатковська // Збірник наукових праць Кам'янець-Подільського

національного університету ім. Івана Огієнка. Серія педагогічна. – 2010. – № 16 – С. 253-256.

2. Янчева Л.М, Л.М. Крайнюк, П.П. Пивоваров. Іноваційні підходи до формування фахівця нового покоління з напрямку підготовки «Харчові технології та інженерія» // матеріали VIII Всеукраїнської науково-методичної конференції ХДУ харчування та торгівлі «Модернізація вищої освіти та проблеми управління якістю підготовки фахівців. Теоретико-методологічні та практичні проблеми підготовки фахівців за ступеневою системою освіти»: Харків, Україна, 23 вересня 2010 р. – 432 с.

*Н.М.Онищук,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
..м. Житомир*

ФОРМУВАННЯ ІНТЕГРАТИВНОГО МИСЛЕННЯ У СТУДЕНТІВ ШЛЯХОМ ПРОВЕДЕННЯ ІНТЕГРОВАНИХ ЗАНЯТЬ

Пошуки ефективних шляхів підвищення навчального процесу зумовлюють застосування інноваційних методів навчання, які сприятимуть покращенню процесу засвоєння знань, умінь, розвитку інтегративного мислення. Під час навчання в коледжі студенти оволодівають значною кількістю навчальних дисциплін, які повинні сприйматися як єдиний взаємопов'язаний процес. Але не всі студенти можуть встановити чіткі взаємозв'язки з різних предметів. Тому для вирішення цієї проблеми під час відбору змісту заняття викладачами коледжу встановлюються внутрішньопредметні та зовнішньопредметні зв'язки, які реалізуються у процесі викладання навчальних дисциплін.

Мета – розкрити особливості інтегрованих занять як засобу формування інтегративного мислення у студентів. Для формування системи знань важливо послідовно встановлювати зв'язки між навчальними предметами зазначав Я. А. Коменський. Ефективною формою реалізації міжпредметних зв'язків є інтегровані заняття. Інтегровані заняття відповідають провідним тенденціям розвитку освіти, вносять новизну, оригінальність в педагогічний процес

навчання. Використання інтегрованих занять має переваги в тому, що дозволяє урізноманітнювати навчальну діяльність, позбавлятися шаблонів, сприяє підвищенню активності студентів, а отже – і ефективності заняття [2]. Для глибокого розуміння, аналізу, цілісного сприймання світу, формування сучасних знань, інтелектуального розвитку особистості необхідно розвивати і формувати мислення.

Мислення – це психічний процес відображення об'єктивної діяльності в уявленнях, судженнях, поняттях, що відбувається в ході її аналізу і синтезу з чуттєвого пізнання на основі практичної діяльності.

На думку Сігіди Т.В. під «інтегративним» мисленням розуміється мислення, яке характеризується сформованістю всіх видів, аспектів, властивостей мислення, здатне, з одного боку, до складних логічних операцій з поняттями та умовиводів, а з іншого – до знаходження оригінального творчого шляху вирішення проблеми завдяки наявності в людини системи взаємопов'язаних знань про світ.

Розвиток інтегративного мислення є невід'ємним складником розумового виховання, разом з тим – це активне ставлення до явищ навколишнього життя, прагнення пізнати і знати; цілеспрямований відбір об'єктів пізнання, понять, висновків; дисциплінованість, самостійність, критичність [1].

Одним із прикладів реалізації міжпредметних зв'язків є інтегроване заняття з дисциплін «Зарубіжна література» і «Астрономія» на тему: «Життєвий і творчий шлях Бертольда Брехта. Брехт як драматург-новатор. Неоднозначність образу Галілея». Методичною метою заняття визначено: 1) показати методику проведення драматургічного твору; 2) реалізація особистісно-орієнтованого навчання; 3) формування у студентів інтегративного мислення.

Особливістю такого заняття було органічне поєднання вивчення та аналізу художнього твору з фактичною інформацією про винаходи, світові відкриття, досягнення відомого науковця у сфері фізики та астрономії XVII ст. Галілео Галілея. Було досягнуто важливої складової мети: засвоєння та

усвідомлення студентами у доступній формі визначеного змісту обох навчальних дисциплін.

Найбільш ефективнішими на занятті виявилися такі методи як: «Мозкова атака», «Асоціативний куш», метод «Прес», розповідь, відео презентація.

Інтегровані заняття мають такі особливості:

- системність, чіткість, компактність, цілісність;
- логічна взаємообумовленість, взаємозв'язок навчальних дисциплін;
- сприяють розвитку уваги, мислення, мови, пам'яті;
- підсилюють пізнавальний інтерес студентів, роблять навчальний процес цікавим;
- виховують загальнолюдські, етичні, професійні норми поведінки.

Отже, такі заняття, створюють нові умови діяльності викладачів та студентів, активізують навчальний процес, сприяють підвищенню підготовки майбутніх спеціалістів.

ЕЛЕКТРОННИЙ РЕСУРС

1. eprints.zu.edu.ua/5744/1/252-253.pdf.
2. www.sworld.com.ua/konfer42/229.pdf.

*Н.П. Перішко,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м.Житомир*

ІНТЕГРОВАНІ ЗАНЯТТЯ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ З ЕКОНОМІКИ

В останні роки посилився вплив інтеграційних процесів в економічному, соціальному та культурному житті не тільки окремих країн, а й світу в цілому. Актуальною на сьогодні є інтеграція і в освітньому процесі. В Україні спостерігається тенденція до здобуття не однієї, а декілька освіт одночасно. Таким чином, потрібно формувати фахівця, який був би здатний застосовувати знання не тільки в своїй країні, а й в інших також. Для того, щоб сформувати такого фахівця, недостатньо просто відтворити вивчений матеріал, потрібно вміти аналізувати, робити висновки, пропонувати шляхи покращення певних економічних процесів та перетворень.

Інтеграція(від лат.integer – повний, цілісний) – об’єднання в ціле будь-яких окремих частин. Для того, щоб сформувати професійні компетентності майбутніх економістів, потрібно застосовувати інтегровані заняття та виховні заходи (вікторини, брейн-ринги, круглі столи тощо). Таким чином, викладач повинен навчити студентів об’єднувати, тобто інтегрувати свої знання з різних дисциплін.

Економічні дисципліни тісно пов’язані між собою міждисциплінарними зв’язками. Бінарний урок є відображенням інтеграції різних дисциплін і дозволяє більш широко зрозуміти економічні процеси та явища, які відбуваються в суспільстві. Крім того, відбиває творчий підхід двох викладачів, їх взаємну працю, що також має виховувати у студентів цікавість до колективної співпраці.

Особливістю бінарних уроків є робота не тільки викладачів, а й самостійна підготовка студентів. Перевагою таких занять є те, що студенти можуть застосовувати міждисциплінарні зв’язки при обговоренні, дискусії, а також поєднати їх з практичною діяльністю. Це є засобом підвищення мотивації майбутніх фахівців з економіки.

Міждисциплінарна інтеграція може бути повна або часткова. Повна – об’єднання в одному курсі різних навчальних дисциплін. Прикладом може бути дисципліна “Економічна теорія”, яка об’єднує в собі “Політичну економію”, “Макроекономіку” і “Мікроекономіку”. Часткова інтеграція – поєднання матеріалу різних дисциплін, підпорядкованого одній темі. Прикладом є тема: «Економічне зростання», яка розкривається в дисциплінах “Політична економія” та “Національна економіка”.

Основна мета інтегрованого навчання - створити умови практичного застосування знань, навичок та умінь. Доречним є застосування такої інтеграції на підсумкових семінарських заняттях, коли студенти вже мають достатньо знань з дисциплін і можуть самостійно їх поєднати, тобто інтегрувати.

Дисципліна “Політична економія” має зв’язок з більшістю економічних дисциплін. Поєднання підсумкових занять з дисциплін “Національна

економіка” та “Політична економія”, “Гроші і кредит” та “Національна економіка” дають змогу поглибити знання з декількох дисциплін, спрямовувати студентів на подальше вивчення інших дисциплін професійного спрямування.

Таким чином, дослідивши дане питання, можна зробити висновки, що інтегровані заняття сприяють формуванню професійних компетентностей майбутніх спеціалістів у сфері економіки. Бінарне заняття об’єднує в собі знання з декількох дисциплін, мотивує студентів на поглиблене вивчення матеріалу, на застосування здобутих знань на практиці, покращує розумову діяльність.

Інтеграція – необхідна умова не тільки в економічному житті, а й в навчальному процесі. Так як, на ринку праці необхідні сучасні компетентні фахівці, які вміють креативно мислити і бути гнучкими при зміні зовнішніх і внутрішніх чинників, які впливають на економічну ситуацію. Саме цьому сприяють інтегровані заняття: бінарні уроки, вікторини, круглі столи тощо.

*І.М. Плахотнюк,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир*

ІНТЕГРАЦІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ ТА ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У НАВЧАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Сучасний освітній процес з точки зору якості освіти покликаний активно відгукуватися на нові підходи в навчанні, що з’являються. Авторитарну модель навчання починає витісняти гуманістична концепція освіти, що базується на особистісно орієнтованому підході, обліку та розкритті особистісного потенціалу студента.

Викладачеві коледжу необхідно підвищувати свою кваліфікацію в контексті педагогічного спілкування та інформаційного супроводу навчального процесу. Нові грані навчального процесу стають можливими завдяки інформаційним технологіям і їх грамотному вкрапленням з педагогічних, методичних і дидактичних позицій в навчальний процес. Інноваційністю

роботи педагога є розробка інтелектуального освітнього продукту - веб-квесту на основі синтезу педагогічних технологій (підходів) і інформаційних технологій (ресурсів) та аналіз перспектив використання такого продукту. Розробка веб-квесту задовільняє формулювання переваг даного методу:

- нескладне освоєння педагогом;
- можливість нескладного доповнення новими науково-методичними розробками (наповнення, редагування змістовних компонентів);
- інноваційний підхід до навчання (інтерактивні елементи навчання);
- підвищений інтерес і мотивація у того, хто навчається до дисципліні;
- більш широке уявлення студентів про прикладне значення дисципліни;
- постановка проблемних завдань: аналіз теорії для вирішення практико-орієнтованих завдань.

Перспективність використовуваного веб-квесту можна проаналізувати, давши відповідні аналізуючі матеріали, (анкетування, опитування) після закінчення освоєння веб-квесту. Веб-квест і сам може слугувати контрольно-вимірjuвальним матеріалом. Все визначається закладеною структурою та інформаційною наповненістю веб-квесту. Головне, щоб педагог оцінював кордони методу. Фундаментальні, теоретичні знання краще спочатку детально дати студентам в класичній формі і потім закріпити веб-квестом (часткове вкраплення веб-квесту в навчальний процес). Викладач повинен пам'ятати про педагогічний контроль зі свого боку, керівництво при роботі з цими матеріалами, пам'ятати про аналіз та оцінку роботи студентів, створювати гнучкий зворотний зв'язок, розбирати інформацію, що надходить від слухачів і актуалізувати її в веб-квест (корективи, доповнення). У деяких випадках необхідна підготовка студентів перед рішенням веб-квесту.

Веб-квест може використовуватися в якості підкріплення пройденого матеріалу. У разі складного матеріалу (з вивченої теми) веб-квест може послужити сполучним містком між цією темою і майбутньої темою (можливо, що містить вже вивчений матеріал в тому чи іншому обсязі). В цьому випадку можна говорити про блокову структуру веб-квесту. Перевага подібного методу

полягає в тому, що веб-квест може бути включений в багато дисциплін: юриспруденцію (наприклад, ситуації правового регулювання взаємовідносин громадян), товарознавство непродовольчих товарів (наприклад, різні випадки по виявленню дефектності), і т.д. Звичайно, в гуманітарній сфері веб-квест знайде більше місця в педагогічному процесі, ніж в технічній галузі знань, хоча неосязність меж в інноваційних підходах у педагогіці відсутня.

М.П. Реус,
*Чернівецьке вище комерційне училище КНТЕУ,
м. Чернівці*

ДИСТАНЦІЙНЕ НАВЧАННЯ ЯК НОВІТНЯ ФОРМА ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

В наш час пошук нових форм і прийомів організації уроку – явище не тільки закономірне, але і необхідне. Інноваційні форми і методи – один зважливих засобів навчання, оскільки вони формують в учнів стійкий інтерес до навчання, знімають напругу, допомагають формувати навички професійної і навчальної діяльності, емоційно впливають на студентів, завдяки чому у них формуються більш міцні і глибокі знання.

Особливості сучасних уроків полягають в прагненні викладача урізноманітнити життя студентів, викликати інтерес до пізнавального спілкування, до уроку, до обраної професії; задовольнити потребу студентів в розвитку інтелектуальної, мотиваційної, емоційної і інших сфер. Проведення таких уроків свідчить і про спроби викладача вийти за межі шаблону в побудові методичної структури заняття. І в цьому полягає їх позитивна сторона.

При підготовці до уроку, викладач повинен ставити перед собою мету – добитися максимального вивчення та засвоєння учнями нового матеріалу, отримання міцних знань. Адже, в сучасних умовах розвитку нашого суспільства перед освітою ставляться нові вимоги. Одна з них – це позбавлення засад авторитарності, тому що в основі навчально-виховного процесу повинні лежати ідеї партнерства. Зокрема, навчання й виховання учнів можна здійснювати через введення оновлених державних стандартів щодо роботи

сучасного виробництва, розробці загальнодержавних концепцій виховання студентів, створенні авторських навчальних планів і програм, підручників, посібників, виховних систем, нової системи оцінювання навчальних досягнень студентів. Такі інноваційні підходи в сучасній освіті можна здійснювати з допомогою дистанційної форми навчання, яке характеризується пріоритетністю діалогових, діагностичних, активних та інтерактивних методів навчання і виховання студентів. Таке навчання відноситься до вищої освіти, є однією з його форм і способів організації навчання. З часом технології навчання вдосконалюються завдяки передачі інформації і формуванню нових мереж інформації.

До розвитку наукових досліджень проблем дистанційного навчання та їх упровадження у педагогічний процес прилучились такі вітчизняні та іноземні вчені, як А. А. Андрєєв, В. Ю. Биков, Є. В. Долинський, Н. О. Думанський, М. І. Жалдак, Р. П. Іващенко, О. В. Кареліна, В. Г. Кремень, В. Ю. Кухаренко, В. В. Осадчий, А. В. Петров, Е. С. Полат, Н. Г. Рибалко, О. В. Рибалко, Л. М. Романишина, В. М. Сиротенко, С. О. Сисоєва, П. В. Стефаненко, В. П. Тихомиров, А. В. Хуторський та ін.

Під дистанційним навчанням прийнято вважати комплекс послуг, що надаються шляхом створення особливого освітнього середовища, в котрому місце знаходження комп'ютера не відіграє ніякої ролі. Можливим є навчання вдома, на робочому місці, в аудиторії центру дистанційного навчання, скрізь, де є комп'ютерна техніка з підключенням до мережі Інтернет.

До ІТ-технологій, що найчастіше використовуються в процесі дистанційного навчання, можна віднести пересилку матеріалів для вивчення через мережу Інтернет, підручники в електронному вигляді, семінари, вебінари, голосова пошта, відео- і телеконференції, односторонні відеотрансляції (зворотний зв'язок – по телефону) та ін.

Такі науковці, як В. М. Толочко, Ю. П. Медведєва, М. В. Зарічкова, Я. І. Панкратова, виділяють три основні технології дистанційного навчання – кейс-технологію, телевізійно-супутникову технологію і мережеву технологію. Наразі

існує декілька технологій такого навчання, які відрізняються за: формою подання навчальних матеріалів; наявністю посередника в системі навчання або за централізованою формою навчання; за ступенем використання телекомунікацій та персональних комп'ютерів; за технологією організації контролю навчального процесу; за ступенем впровадження в технології навчання звичайних методів ведення освітнього процесу; за методами ідентифікації студентів при складанні іспитів.

Доцільно виділити переваги і недоліки дистанційного навчання. До переваг дистанційної форми навчання порівняно з іншими формами навчання слід віднести: неперевершену швидкість оновлення знань за підтримки інформаційних ресурсів, що обираються студентами з інформаційних мереж; її екстериторіальність (немає прив'язки до певної території); синхронний і асинхронний режими взаємодії учасників навчального процесу; рівний доступ до якісної освіти. Серед недоліків дистанційного навчання можна виділити: відсутність очного спілкування між викладачем та студентом, що, ускладнює організацію індивідуального підходу у навчанні й вихованні; нестачу практичних занять та відсутність постійного контролю (студенти не завжди самодисципліновані, свідомі і самостійні); проблеми методичного характеру (недостатня кількість якісних навчальних матеріалів, неможливість демонстрації виконання технічних процесів).

Н.В.Сачук,
Бердичівський коледж промисловості, економіки та права,
м.Бердичів

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА СТУДЕНТІВ ЕКОНОМІЧНОГО ПРОФІЛЮ З ВИКОРИСТАННЯМ ОНЛАЙН-ПРАКТИКИ

Одним з напрямків модернізації системи навчання є удосконалення методів і форм навчання. В цьому зв'язку в навчальній діяльності повинні використовуватись такі методи навчання, які будуть сприяти самореалізації тих, хто навчається. Впровадження інноваційних технологій інтенсифікує навчально-виховний процес, максимально активізує пізнавальну діяльність

студентів, забезпечує адекватність навчання та його результатів вимогам суспільства – підготовку компетентного фахівця – бухгалтера, економіста, фінансиста. Актуальність дослідження даної проблеми обумовлена модернізацією освіти, де одним з напрямків є якість знань, пов'язана з підвищенням ефективності навчання по спеціальних дисциплінах.

Навчальна дисципліна «Банківські операції» - одна із основних дисциплін з підготовки фахівців освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» за напрямом «Фінанси, банківська справа та страхування». Вивчення дисципліни «Банківські операції» здійснюється у формі лекцій, практичних та семінарських занять. Разом на дисципліну передбачено 198 годин, з них 104 аудиторних години та 94 години на самостійну роботу. Важливу роль при цьому відіграє самостійна робота студентів. Однією із форм самостійної роботи є онлайн-практика, яку проходять студенти спеціальності «Фінанси, банківська справа та страхування», яка сприяє покращенню практичного аспекту засвоєння дисципліни «Банківські операції». Онлайн – практика відбувається на базі Приватбанку.

Впровадження онлайн-практики в банку сприятиме підвищенню фінансової освіти студентів на основі використання сучасних інформаційних технологій, внаслідок цього відбувається зростання конкурентоспроможності випускників вищих навчальних закладів економічного профілю на ринку праці та поліпшить можливість їх працевлаштування в Приватбанку.

Основною перевагою онлайн-практики у Приватбанку є її доступність в будь-який час, до того ж для проходження практики достатньо комп'ютера з доступом в інтернет.

Для того, щоб зареєструватися на онлайн-практику, необхідно зайти на сторінку – practice.pb.ua.

Етапи проходження онлайн-практики:

1. Програма практики. Програма включає в себе теоретичну та практичну частину. Теоретична частина включає в себе 10 модулів, які направлені на поглиблене вивчення банківських продуктів та їх роботи.

В практичній частині необхідно виконати 5 завдань, які направлені на закріплення теорії:

1. Реєстрація в Приват 24.
2. Відкриття картки для оплати в інтернет через Приват 24.
3. Оформлення послуги «Скарбничка» .
4. Переказ на карту Приватбанку в Приват 24.
5. Поповнення мобільного телефону в Приват 24

2. Підведення підсумків онлайн-практики в Приватбанку. При проходженні практики студенти заробляють бали, які підсумовуються , і як підсумок, отримують загальний результат за практику. Максимально можна набрати 100 балів. Результати, набрані студентами в ході проходження практики, оцінюються на основі Болонської системи освіти.

Таблиця 1

Результати оцінювання онлайн-практики в Приватбанку

Бали (за Болонською системою)	Оцінка
90-100 - А	5 (відмінно)
89-83 - В	4 (добре)
82-75 – С	4 (добре)
74-68 - D	3 (задовільно)
67-60 - E	3 (задовільно)
59-35	з правом перездачі
Менше 35	без права перездачі

3.Рейтинг студентів. Система онлайн-практики за результатами набраних балів включає студента в загальний рейтинг, це дає змогу студенту бачити свій рівень виконання засвоєння.

4. Сертифікат з результатами практики. Кожен студент, який пройшов онлайн-практику, отримує електронний сертифікат, де зазначено результати і факт проходження практики.

Відділ кадрів Приватбанку слідкує за практикою студентів та заносить в кадровий резерв кожного студента, який тримав 90 балів і більше.

Результати проходження практики враховуються при виставленні семестрової оцінки з дисципліни «Банківські операції». Отже, дана практика допомагає студентам не лише покращити свою оцінку з «Банківські операції», а і краще зрозуміти операції, які здійснює банк та мати можливість працювати в банку.

А.В. Черниш,
*Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ МІЖПРЕДМЕТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА ЗАНЯТТЯХ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Сьогодення потребує від людини здатності вирішувати життєві ситуації з використанням знань та вмінь різних галузей, ціннісного досвіду. Тому, починаючи з молодого віку, студентам необхідно здобувати знання і вміти їх використовувати у майбутньому. Саме впровадження міжпредметної компетентності у сучасну освіту дає їм таку можливість.

Реалізація інтеграційних процесів здійснюється через різні види мовленнєвої діяльності (аудіювання, читання, говоріння, письмо), що, виконуючи інформаційну й прагматичну функції, сприяє взаємодії і взаєморозумінню між людьми в процесі спілкування.

В умовах компетентнісного підходу в зміст навчання мови найвагоміший внесок зробили видатні представники науки психолінгвістики (Виготський С., Зимня І, Леонтьєв О.О., Рядова В., Пасов Ю. та ін.), які розробили теорію мовленнєвої діяльності, що розглядається ними як один із багатьох видів людської діяльності.

Сучасна система освіти спрямована на формування високоосвіченої, інтелектуально розвиненої особистості з цілісним уявленням картини світу, з розумінням глибини зв'язків явищ та процесів, які складають цю картину. Предметна роз'єднаність стає однією з причин фрагментарності світогляду

особистості, у той час як у сучасному світі переважають тенденції до економічної, політичної, культурної, інформаційної інтеграції [2, с. 41].

Виникає потреба у формуванні особистості, яка володіє не лише іноземними мовами, а й готовністю до цілісного сприйняття світу, до його розуміння на основі культурного плюралізму та поваги до людської особистості. Реалізація міжпредметних зв'язків при викладанні іноземної мови нерозривно пов'язана з загальною мотивацією навчальної діяльності на заняттях іноземної мови. Даний підхід вартий уваги, так як він відповідає загальнодидактичному та загальнометодичному принципу доступності, що вимагає рівномірного розподілу матеріалу під час усього періоду навчання. Він сприяє швидкій адаптації у ситуації зміни професії чи сфери її діяльності в межах однієї спеціальності.

Взаємозв'язки іноземної мови з іншими навчальними предметами різноманітні і багатофункціональні. Найбільш плідні шляхи вдосконалення навчального процесу з іноземних мов за умови використання міжпредметних зв'язків можна вбачати у вдосконаленні як змістовного плану навчального предмета, так і навчально-виховного процесу. У зв'язку з цим виділено два напрямки в здійсненні міжпредметних зв'язків іноземної мови з іншими навчальними предметами. Перший напрямок пов'язаний з розширенням предметно-змістовного кола за рахунок збагачення екстралінгвістичної інформації з різних предметних областей. Другий напрямок характеризує процесуальну сторону цього навчального предмета. Воно передбачає вдосконалення загальнонавчальних умінь по роботі з текстом і формування на їх основі таких міжпредметних специфічних умінь, які дозволили б посилити ефективність навчання іноземної мови. [1, с.55]

Сукупність функцій міжпредметних зв'язків реалізується в процесі навчання тоді, коли викладач вдало здійснює поєднання різноманітних видів роботи. Розрізняють такі види зв'язків: внутрішньоцикловий (зв'язок іноземної мови з фізикою, хімією) і міжцикловий (зв'язок іноземної мови з історією, навчальними практиками). Види міжпредметних зв'язків діляться на групи,

виходячи з основних компонентів процесу навчання (змісту, методів, форм організації): змістовно-інформаційні та організаційно-методичні. Змістовно-інформаційні міжпредметні зв'язки діляться за складом наукових знань, відображених в програмах іноземних курсів, на фактичні, понятійні, теоретичні, філософські.

Отже, вивчення іноземної мови, яка пов'язана з типовим спілкуванням для багатьох сфер діяльності, підвищує мотивацію та пізнавальну активність студента. Іноземна мова, як ніяка інша дисципліна, відкрита для численних міжпредметних зв'язків, для використання інформації з інших галузей знань.

Найчастіше ці зв'язки використовуються для поповнення та поглиблення знань про мову, вдосконалення мовленнєвих умінь та навичок; порівняння і зіставлення споріднених або відмінних мовних фактів, явищ; для розширення ерудиції студентів, введення нових відомостей про мову чи інші галузі людських знань.

ЛІТЕРАТУРА

1. Леонтьев А.А. Коммуникативность: пришло или прошло ее время // ИЯШ. – 1991. – №5. С.22-23. Усова А.В. Міжпредметні зв'язки у викладанні основ наук у школі. Челябінськ, 1995 - 165 с. 5-10
2. Семешук, В. Альтернативні методи використання міжпредметних зв'язків на заняттях / В. Семешук // Освіта. Технікуми. Коледжі. – 2004. – № 1 (7). – С. 40–44.

РОЗДІЛ V. Виховний аспект у формуванні професійних компетенцій здобувачів вищої освіти

О.Л. Батеньков,
*Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м.Житомир*

ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ ПІД ЧАС ЗАНЯТЬ З ДИСЦИПЛІНИ «ЗАХИСТ ВІТЧИЗНИ» ТА ПОЗАКЛАСНИХ ЗАХОДІВ

У сучасних реаліях, враховуючи суспільне-політичне становище в Україні після Революції Гідності, обставини, що склалися внаслідок анексії Криму, російської агресії на Сході, постійних збройних провокацій, які відбуваються у нашій державі за участі російських спецслужб, заяви Путіна (не соромлячись порівняння з діями нацистської Німеччини, виставив мирний люд перед своїми вояками), усе більшої актуальності набуває виховання у молодого покоління почуття патріотизму, національної свідомості, відданості

загальнодержавній справі, зміцнення обороноздатності країни, активної громадянської позиції.

На цьому тлі проблеми соціально-економічного становища українського суспільства, його розшарування, зниження рівня життя більшості населення, знецінення традиційних моральних норм і цінностей, пропаганда жорстокості, бездуховності, насильства, невизначеність в оцінці подій історичного минулого українського народу негативно впливають на моральні цінності підростаючого покоління. Культ насилля і розпусти практично заповнив телевізійні екрани, де щодня можна побачити аморальні чи агресивні сцени. Зарубіжні фільми виховують у молоді культ споживання, прагнення до насолоди, вседозволеності. Сучасна молодь не уявляє свого життя без безперервного користування соціальними мережами, у тому числі контрольованими Російською Федерацією, через які отримує негативну інформацію щодо подій на Донбасі, у Криму, українському суспільстві, і навпаки, новини, соціальні програми національного телебачення не дивляться.

Таким чином, на наших очах виростає покоління молодих людей, позбавлених почуття національної гідності, гордості, якому насаджується безкультур'я, нівелюється совість, деградує мораль, честь, справедливість. Така ситуація стрімко перетворюється на загальнонаціональну трагедію.

Саме тому національно-патріотичне та військово-патріотичне виховання є одним з найголовніших пріоритетів молодіжної політики в Україні.

Патріотичне виховання – складова національного виховання, головною метою якого є становлення самодостатнього громадянина-патріота України, гуманіста і демократа, готового до виконання громадянських і конституційних обов'язків, до успадкування духовних і культурних надбань українського народу, досягнення високої культури взаємин. Патріотичне виховання сприяє єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

Важливим чинником національно-патріотичного виховання став феномен Майдану – яскраве свідчення жертвності заради беззаперечного

дотримання прав людини, поваги до людської гідності, відстоювання загальнонаціональних інтересів, відмовою його учасників від особистого заради досягнення спільної мети. Зміст виховних заходів повинен позиціонувати Майдан як форму небаченого дотепер у світовій історії мирного колективного протесту українців у відповідь на порушення базових прав людини і громадянина з боку недемократичного політичного режиму в країні.

З метою реалізації заходів національно-патріотичного виховання молоді України було прийнято і введено в дію наказ Міністерства освіти і науки України від 6. 06. 2015 р. № 641 "Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді".

Військово-патріотичне виховання повинно і має можливість базуватися на прикладах героїзму, патріотизму, самовідданості та самопожертви бійців, які перебувають на передньому краї протистояння нашої держави і маргіналів, сепаратистів, російських найманців у зоні проведення операції Об'єднаних сил.

Під час проведення занять із "Захисту Вітчизни" у розділі "Збройні Сили України на захисті Вітчизни" розглядаються основи законодавства про призначення, структуру Збройних Сил України та військову службу, розкриваються історія військового мистецтва українського народу, реформування і перспективи розвитку національних Збройних Сил. Вивчення розділу спрямоване на формування у молоді ідеалу людини-патріота, захисника Вітчизни на прикладах героїчної боротьби українського народу за незалежність. Розкриваються намагання істориків Російської Федерації переписати історію і видати Московію за витік Київської Русі, київських князів - за засновників Росії, княгиню Анну Ярославну – королеву Франції за дочку "руського князя" Ярослава Мудрого.

Часи Української народної республіки та II світової війни розкриваються з точки зору становлення національної свідомості та протистояння більшовицькому червоному терору. Розвінчується намагання російської пропаганди покласти звільнення світу від коричневої чуми суто на російських

воїнів, забуваючи при цьому, що більшість радянської армії складали українці і більшість окупованих фашистами земель були українські.

Зважаючи на сучасні реалії, особливо на події, що відбуваються на Сході, у Криму, особливе значення має мій особистий бойовий досвід, набутий під час участі у бойових діях у складі сил Антитерористичної операції.

Однією з основних проблем, які підіймаються під час проведення занять є взаємовідносини між цивільним населенням і військовими. Дуже важливе значення має розуміння важливості нашої місії. Українські військові прийшли на Донбас для захисту. І на кожному кроці ми намагалися це довести, коли місцеві зверталися до нас за допомогою або потребували захисту.

Під час проведення аудиторних занять, на позакласних заходах – тренінгах та майстер-класах із страйкболу, екскурсіях на військові підприємства, навчально-бойових стрільбах хлопці та дівчата Житомирського торговельно-економічного коледжу активно долучаються до військового життя. Я наводжу практичні приклади бойового шляху свого батальйону з демонстрацією фотографій, відеоматеріалів відзнятих під час служби у зоні АТО. Будь-який аспект військового життя має своє впровадження і пояснення. Відповідно вивчаються розділи дисципліни "Тактична підготовка, вогнева підготовка, військова топографія, Статути, Основи цивільного захисту".

О.Л. Кірдан,

доктор педагогічних наук, доцент,

О.П. Кірдан

кандидат економічних наук, доцент,

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини,

м. Умань

УКРАЇНОЦЕНТРОВАНЕ ВИХОВНЕ СЕРЕДОВИЩЕ УНІВЕРСИТЕТУ ЯК СКЛАДНИК ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Ми, як представники академічної наукової спільноти, маємо дуже чітко усвідомлювати, що майбутнє української нації залежить від змісту цінностей, що закладаються у світоглядні та професійні орієнтації здобувачів освітніх

послуг та від того, якою мірою патріотизм та духовність стане основою їхнього життя.

Питання організації виховного середовища сучасного університету загалом та національно-патріотичного виховання, зокрема, є першорядними для закладу вищої педагогічної освіти, адже наші студенти – це майбутні вчителі, вихователі яким, за словами Костянтина Ушинського, «ми ввіряємо моральність і розум дітей наших, ввіряємо їхню душу, а разом з тим і майбутнє нашої Вітчизни».

Процес формування комплексної системи національно-патріотичного виховання отримав потужний імпульс 16 червня 2015 р., коли наказом № 641 Міністерства освіти і науки України затверджено Концепцію національно-патріотичного виховання дітей та молоді. Указом Президента України №580/2015 13 жовтня 2015 р. затверджено Стратегію національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016–2020 рр. У рамках єдиної державної політики напрацьовано чинну нормативно-правову базу, чітко визначено мету та завдання, організаційно-педагогічні умови та окреслено механізми реалізації виховної роботи у закладах освіти.

Детальніше зупинимось на практичних аспектах україноцентованого виховного середовища Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукова й організаційна структура його забезпечення виховання включає науково-методичні центри (формування національно-мовної особистості в умовах неперервної освіти (керівник – професор Мамчур Л.І.), дослідження вишивки Східного Поділля (керівник – доцент Мамчур Н.С.), центр з вивчення художніх ремесел в школі (керівник доцент Дубова Н.В.); науково-дослідні лабораторії (етнологія Черкаського краю (координатор – Інститут народознавства НАН України, керівник – професор Сивачук Н.П.), археологія Уманщини (керівник – проректор з наукової роботи та міжнародного співробітництва Сокирська В.В.), історичне краєзнавство Уманщини (керівник – професор Кузнець Т.В.), педагогічне краєзнавство Черкащини (керівник –

професор Коляда Н.М.); наукові школи: проблеми українознавства в освітньому просторі України (керівник – професор Сивачук Н.П.) та ін.

В арсеналі діяльності з україноцентрованого виховання підростаючого покоління є багато засобів і методів впливу, серед яких в Уманському педуніверситеті використовуються традиційні та інноваційні форми, а саме: конкурс есе, робота студентських об'єднань за мистецькими вподобаннями: пісенна творчість, народні колективи, народний театр, гончарне мистецтво, українська вишивка, майстер-класи з писанкарства, різьблення, виготовлення ляльки-мотанки та ін.).

В основу системи україноцентрованого виховання покладено ідею розвитку української державності як консолідуючого чинника розвитку українського суспільства та української політичної нації. У цьому аспекті університетом надається важлива роль відновленню історичної пам'яті про тривалі державницькі традиції України. З цією метою проведено ряд акцій зокрема, на формування національної свідомості, патріотичних почуттів, на відновлення історичної справедливості щодо минулого українського народу позитивно впливали заходи, що проводилися до Дня соборності України, до чергової річниці подій під Крутами, заходи, приурочені Дні пам'яті Голодомору в Україні та ін.

Особливого надано ознайомленню з історією героїчної боротьби українського народу за державну незалежність протягом свого історичного шляху, зокрема у XX–XXI століттях це ОУН, УПА, дисидентський рух, студентська Революція на граніті, Помаранчева революція, Революція Гідності, зустрічі з воїнами АТО та ін.

Упродовж трьох останніх років проведено численні акції з метою утвердження в свідомості і почуттях особистості студента патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України. В університеті було проведено ряд заходів, присвячених висвітленню життєвого шляху та діяльності видатних державних та громадських діячів України. Розпочав роботу кінолекторій, покликаний поповнювати знання

студентів з історії, розвивати загальну культуру, прищеплювати молоді естетичні смаки і вподобання, а також формувати навички історичної критики. Студенти отримали можливість ознайомитись із світовими шедеврами історичного кіно. Серед інноваційних форм роботи слід відзначити діяльність Національно-патріотичного табору для студентської молоді університету «Дія». Відбулися численні зустрічі студентів і викладачів із учасниками АТО. Студенти організували збір речей, продуктів харчування, кошти і передавали бійцям на Схід через волонтерів. У 2015–2016 навч. р. університеті стартувала широкомасштабна благодійна акція «Мистецтво заради миру!». Вона включала низку мистецьких заходів: «Мистецький фронт», «Танцювальний марафон» та ін. Всі кошти, зібрані від концертів, були направлені на потреби людей, що боронять Україну й тих, хто постраждав, захищаючи нас.

Водночас потребує удосконалення методична підготовка кураторів академічних груп з питань сучасних виховних систем, технологій і методик створення україноцентованого виховного середовища університету. Доцільно також увести до навчальних програм дисциплін гуманітарного циклу, тематики рефератів, індивідуальних науково-дослідних завдань, курсових, випускних кваліфікаційних робіт завдання, спрямовані на формування громадянської та патріотичної свідомості студентів.

Л.В. Крячкова,
*доктор медичних наук, доцент,
ДЗ «Дніпропетровська медична академія МОЗ України»,
м. Дніпро*

ВИХОВННЯ У СТУДЕНТІВ МЕДИКІВ НАЛЕЖНОГО РІВНЯ ЕМПАТІЇ ШЛЯХОМ ВИВЧЕННЯ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ ВИДАТНИХ ВЧЕНИХ НА ЗАНЯТТЯХ ІСТОРІЇ МЕДИЦИНИ

В умовах необхідності забезпечення адекватної реакції лікарів на запити населення на перше місце виходить не просто навчання студентів-медиків потрібним знанням, умінням і навичкам, а можливість впливу на особистісні

характеристики студентів, як майбутніх спеціалістів, орієнтованих, перш за все, на ефективне медичне обслуговування.

Прагнення до освоєння лікарської професії, усвідомлення її соціальної значущості, залежить від багатьох чинників, серед яких провідними є психофізіологічні характеристики, рівні комунікабельності та емпатії (співчуття і милосердя).

Під емпатією (від грец. *empathia* - співчуття) розуміють здатність людини відчувати та аналізувати емоційний стан інших людей. Клінічну емпатію визначають як адекватне розуміння внутрішніх психічних процесів пацієнта стосовно його проблем зі здоров'ям та реалізацію проявів цього розуміння стосовно пацієнта.

Середній (нормальний) рівень емпатійності властивий переважній більшості людей. Такі люди не є «товстошкірим», але і не відносяться до числа особливо чутливих осіб. Професія лікаря потребує середнього та вище середнього рівня емпатії.

Фахівці вважають, що емпатію, як професійно важливу рису, необхідно виховувати різноманітними методами, які б дозволили розширити емпатійні здібності лікарів для того, щоб навчитися ефективній взаємодії з пацієнтами. Рівень емпатійності студентів-медиків збільшується за умов відповідного виховання у студента гуманістичних цінностей, освоєння принципів біоетики, цілеспрямованої тренінгової роботи, яка сприяє розширенню емоційно-чуттєвої сфери на етапі професійної підготовки.

Історичні приклади милосердя вчених-медиків допомагають студентам зрозуміти важливість різних аспектів прояву емпатії. Приклади персонального чутливого відношення до пацієнтів таких видатних українських вчених, як Ф.Г. Яновського, В.О. Караваєва, Д.К. Заболотного, О.М. Амосова, Е.І. Чазова та інших можуть слугувати майбутнім лікарям орієнтиром професійної поведінки. Сполучення високого професіоналізму та небайдужість до проблем своїх пацієнтів, здатність їх вирішувати попри усілякі негаразди – таким принципам

медичного обслуговування повинні вчитися майбутні лікарі на заняттях з історії медицини.

Серед вчених зі світовим ім'ям доцільно згадати про особистий та професійний подвиг Альберта Швейцера (14.01.1875 р. – 04.09.1965 р.) – лікаря, теолога, місіонера та лауреата Нобелівської премії миру 1952 року.

Він висловлював ідеї поклоніння життю, які збагатили людство у духовному та етичному аспектах, а лікарям представив форму найетичної та найемпатійної поведінки. Такі ідеї, що народжуються на стику різних наук, є найбільш плідними і збагачують людство найціннішими знаннями, вони дають глибоке узагальнення філософського характеру. Для сучасної медичної практики діяльність Швейцера може служити моделлю залучення пацієнтів до процесу лікування у якості партнерів, встановлення з ними довірчих відносин. Філософія Швейцера збагачує сучасну медицину гуманними принципами допомоги, вчить додержуватися етико-дієтологічних принципів у роботі.

Отже, студентів потрібно знайомити з історичними прикладами забезпечення емпатії при медичному обслуговуванні для формування у них такої налаштованості у майбутній професійній діяльності. Виховані таким чином лікарі будуть здатними забезпечувати адекватний відгук на запити населення та підтримувати належний рівень здоров'я у своїх пацієнтів.

Anastasiia Oleksiivna Kuzmenko

Candidate of Philological Science

SE "Dnipropetrovsk medical academy of Health Ministry of Ukraine"

Dnipro, 49044, Ukraine

DIALOGUE AS A METHOD OF IMPROVING SPEECH OF A MEDICAL STUDENT

It has long been known that the culture of speech is becoming one of the components of professionalism, especially for the people of the "man-man" communication group. Contacts between people are possible in the presence of speech, and as far as this speech is understandable, communication will be effective. The culture of speech is not inherited; it does not exist at the gene level. Meanwhile,

we all know how much more effective the person who owns the word looks. The poet very accurately noticed, "The word can kill, the word can save, the word can regiment behind it" [1]. Obviously, it is necessary to have a culture of speech for all: engineers, workers, and managers etc. However, it is especially necessary to be able to manage the word to physicians, for whom the word is the most important tool, sometimes doing miracles. In a word, you can cheer, inspire hope, open up prospects. Sometimes the word fulfills the role of therapeutic agent, and promotes better health.

One of the methods of improving speech is dialogue. It is eye-to-eye dialogues, disputes, discussions and different conversations. Conversation is one of the main methods of psychology and pedagogy, which involves obtaining information about the phenomenon being studied in a logical form both from the person being studied, the members of the studied group, and from surrounding people. In the latter case, the conversation appears as an element of the method of generalization of independent characteristics. The scientific value is to get the data promptly, to clarify them in the form of an interview. The conversation can be formalized and informal. A formalized conversation involves a standardized setting of questions and the recording of answers to them, which allows you to quickly group and analyze the information received. Informal conversation on loosely standardized issues, which makes it possible to consistently raise additional questions based on the current situation. During the conversation of this type, as a rule, get closer contact between the researcher and the respondent, which helps to obtain maximum complete and in-depth information [2].

Discussion is a method of discussion and resolution of contentious issues. At present, it is one of the most important forms of educational activity, stimulating the initiative of students, the development of reflective thinking. Unlike the discussion of how to exchange views, a discussion is called discussion-dispute, clash of points of view, positions, etc. Nevertheless, it is erroneous to consider that the discussion is a purposeful, emotional, deliberately biased upholding of the already existing, formed and unchanged position. Discussion is an equal discussion by the teachers and students of the cases planned in the school and classroom and problems of a very

different nature. It arises when there is a question in front of people, to which there is no single answer. In the course of it, people formulate a new, more satisfactory answer to the whole question. The result of it can be a general agreement, a better understanding, a new look at the problem, a joint solution [3].

Thus, with the help of a conversation, we can receive various types of information; in the future it will be possible to use it in conversation. Thanks to the discussion, a person learns to listen to the interlocutor and understand his point of view, which is important in medical activities.

In the book "Speech, as a conductor of information" [4], the following properties of speech are distinguished: the content of speech is the number of thoughts, feelings and aspirations expressed in it, their significance and relevance to reality; the intelligibility of speech is the syntactically correct construction of sentences, as well as the application in appropriate places of pauses or the selection of words by means of a logical flow; expressiveness of speech is its emotional richness, the richness of linguistic means, their diversity, by its expressiveness, it can be bright, energetic and, conversely, listless, poor; the effectiveness of speech is a property of speech, feelings and will of other people, on their beliefs and behavior.

To all these functions we are "trained" by a dialogue. The experience of communication, information and ways of its reporting, the correct construction and emotional coloring of speech: all this we get thanks to our friends, acquaintances, teachers and parents. As we know, speech communication is the most important achievement of a person, which enabled him to use the common human experience, both past and present.

We start talking from infancy and do not stop until old age. This is the most important way of communicating information in society, and for the doctor, as for the profession of the type "man-man" especially. The first feature of the profession of this type is that the main work here is spent on interaction between people. If this interaction can not be adjusted, then the work will not work. The second feature of the profession of this type is to separate the dual training – the ability to establish and maintain contacts with completely different people understand them and understand

the features of their character and behavior, and be well prepared in their field of production, technology, science and art.

And as A.N. Radishchev said: "Nothing is so ordinary for us, nothing seems so simple as our speech, but in the very essence nothing is so amazing, so wonderful, as our speech" [5].

List of literature:

1. Выготский Л. С. Мышление и речь. – М.: Педагогика, 1982. – Т.2. – 504с.
2. Образцов П. И.. Методы и методология психолого-педагогического исследования: Серия «Краткий курс». – СПб.: Питер, 2004. – 268 с.
3. Жинкин Н. И. Речь, как проводник информации. – М.: Наука, 1982. – 250 с.
4. Кларица М.В. Инновации в мировой педагогике. – Рига: НПС «Эксперимент», 1995. – 176 с.

*Г.С.Маслак,
доктор біологічних наук, доцент,
Г.П.Черненко,
кандидат біологічних наук,
ГУ «Днепропетровская медицинская академия»,
г.Днепр*

РОЛЬ КАФЕДРЫ БИОХИМИИ В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ВОСПИТАНИИ БУДУЩЕГО ВРАЧА

Профессиональное воспитание будущего медицинского работника представляет собой совокупность воспитательных и обучающих воздействий, способствующих обеспечению самостоятельности и осознанности при выборе, освоении и осуществлении личностью профессиональной деятельности, позволяющей ей реализовать свои способности и склонности в медицине. Этот процесс происходит на протяжении всего периода обучения в вузе и, безусловно, центральная роль в его осуществлении принадлежит клиническим кафедрам, где непосредственно формируется будущая профессия.

Однако не следует преуменьшать и роль фундаментальных кафедр, преподающих теоретические дисциплины. В частности, на кафедре биохимии и медицинской химии, где студенты работают в течение первых двух курсов, этому вопросу уделяется самое пристальное внимание. Уже на первом занятии

проводится знакомство с учебным корпусом, где студентов встречает статуя «отца медицины», знаменитого древнегреческого целителя, врача и философа Гиппократ, а также знакомство с кафедрой – учебными и лекционными аудиториями, специальным оборудованием и галерей стендов, которые отражают основные биохимические пути и превращения с использованием материалов М.Кинга, Р.Кольмана, и др., что сразу погружает студентов в атмосферу специфики предмета. Студенты с интересом знакомятся со стендами, посвященными истории кафедры – её основателями, выдающимися учеными, их достижениями, связями с другими научно – педагогическими учреждениями страны и мира. В учебных аудиториях – портреты выдающихся ученых – химиков и биохимиков, молекулярные модели, учебные таблицы, цветы.

На кафедре поощряется желание студентов внести свой вклад в оформление аудиторий – уход за цветами, замена ветхих наглядных пособий и таблиц – все это воспитывает потребность находиться в безупречной эстетической обстановке, неприятие некрасивого и устаревшего, воспитывает активную жизненную позицию, стремление к совершенству во всем.

Днепр – красивейший культурный центр страны, с которым студенты знакомятся не без помощи и участия преподавателей кафедры. Совместные посещения оперного театра, украинской драмы имени Т.Шевченко, филармонии, консерватории знакомят студентов с культурными традициями города, позволяют в неформальной обстановке обсуждать общечеловеческие ценности, примеры гуманизма и самопожертвования, так свойственные личности человека, посвятившего себя спасению людей.

В процессе обучения практически на каждом занятии в связи с изучаемым материалом затрагиваются вопросы валеологии – необходимости здорового образа жизни и его пропаганды, отказа от вредных привычек на основе раскрытия на молекулярном уровне их повреждающего действия не только для конкретного индивидуума, но и его потомства.

В процессе обучения биохимии важное место отводится методу деловой игры, когда студенты решают конкретную клиническую ситуацию (причины её развития и последствия) на основе комплекса биохимических анализов. Возникающие ролевые взаимоотношения пациент – врач происходят при участии преподавателя в обстановке доброжелательной и доверительной беседы, в ходе которой постепенно выстраиваются четкие представления о причинах развития патологического процесса, роль пациента в его формировании и возможные пути его коррекции. Это погружение в специальность, пусть и достаточно упрощенное, с отвлечением от формул, но с видением процесса во взаимодействии с другими метаболическими путями и физиологическими функциями, осознание их тесной взаимосвязи и поэтому опасности малейших нарушений, на наш взгляд, является первыми шагами формирования не только общих, но и профессиональных компетентностей. При этом студенты учатся грамотно использовать профессиональные термины, нести ответственность за правильную интерпретацию биохимических анализов, возникновения патологических процессов в организме человека и способы их коррекции. Поскольку правильно выполненный биохимический анализ лежит в основе постановки диагноза, особое внимание уделяется точному выполнению инструкции биохимического исследования, которое студенты проводят во время практикума. Умение грамотно описать полученные результаты и осознание ответственности за их достоверность – важная составляющая воспитания будущего врача. Эти задачи успешно решаются при условии постоянного и внимательного контроля деятельности студентов со стороны преподавателя как в условиях аудиторных занятий и лекций, так и во время внеаудиторного общения, что, безусловно, требует от преподавателя высокой профессиональной компетентности, общей эрудиции, уважительного и доброжелательного отношения к студентам. *A genio - lumen!*

L.S.Semyonova,
candidate of medical sciences
I.N.Klimenko,A.G.Bozhko
SE «Dnepropetrovsk Medical Academy of Health Ministry of Ukraine»
Dnipro, 49044, Ukraine

Moral education of medical students as a part of general education of the future doctors

The main component of the general education of medical students is moral education. The best way of moral education is to study the activities of the well-known historical personalities who have become examples of the best human characteristics.

An example of the selfless service to people was the activity of the doctor-humanist Ivan Vasilievich Lyashko-Popel, who was called "friend of the poor", "national doctor", "outstanding physician-man."

Despite a great interest to the medical and social activities of I.V. Lyashko-Popel, despite a high estimate of him by his contemporaries, his activity has been studied poorly.

The purpose of this investigation is to study the life and work of a prominent doctor-humanist. From archival materials it became known that Ivan Vasilievich Lyashko-Popel was born on 5/IX (O.S.) 1860 in Rogachev, Mogilev province in the family of a petty bourgeois.

In 1886 I.V. Lyashko-Popiel received the title of a doctor, and got tenure as a junior doctor of the 54th reserve cadre battalion stationed in Yekaterinoslav. Soldiers immediately fell in love with the new doctor for a caressing, attentive attitude, unlike that which many of his predecessors showed to them. I.V. Lyashko-Popel settled in a small house on Tikhaya Street. He rendered assistance not only to the military, but also to the civilian population.

In pre-revolutionary Yekaterinoslav, medical services were poorly organised: dozens of private doctors were at the service of the rich, but a working man could not pay for the doctor's visit. Therefore, many poor people sought help from IV. Lyashko-Popel, who was always ready to go out to the calls any time. "There was no distant,

abandoned corner of Yekaterinoslav, where Ivan Vasilievich refused to go." He was one of those doctors who really recognized his duty to the people, and tried to ease the situation. He was a doctor in the best sense of the term, a man whose goodness and high ideals could not be destroyed by the monotony of life.

Doctor IV Lyashko-Popel treated patients free of charge. Often the doctor returned home from the patients and was always ready again "to go into the night, to where the patient lay unconscious" .

Since 1888 I. V. Lyashko-Popel has been a member of the Yekaterinoslav Medical Society, founded on 21/IX 1874. With the emergence in the city of the unit of St. Petersburg Mutual Benefit Society he was one of the three judges of honor. The Yekaterinoslav Society of Physicians played a major role in the development of medicine, formed special commissions for studying tuberculosis, malaria and cholera, promoted hygienic knowledge, and solicited for better medical care for the poor population of the city. Having learned that the medical community had decided to establish free night duties of doctors in the city, Ivan Vasilievich was one of the first who took part in them and always performed the duties of the doctor with the greatest precision. He was well aware how important it was of the poor. I.V. Lyashko-Popel treated the poor for free, making notes on the prescription for dispensing drugs at reduced prices and often allocated his own means to charge for medicines. When one poor woman sought for medical advice to Ivan Vasilievich, he did not take fee for advice and treatment. And when this woman went to the pharmacy to order a medicine, Ivan Vasilievich followed her there and said that he had forgotten to make a note on the prescription for dispensing medicines at a lower price.

Ordinary people respected and loved the doctor, calling him "our doctor." He went well beyond delivering medical care, heart-warming words were an integral part of his doctoring.

Already at 7 o'clock in the morning poor patients crowded at his house, he did not refuse to examine them before going to work, returned about midnight completely tired and in the morning again started working. This went on day after day throughout the years.

For nigh on 17 years he has been working diligently in Yekaterinoslav in the field of medicine, surrounded by the love and respect of ordinary people. Caring for others, the humanist- doctor thought little of himself. Being seriously ill, Ivan Vasilievich continued to go to the calls during 2 days. Having saved seriously ill child, he got infected severely and died. On the 19/XII, 1903 in Yekaterinoslav Duma there was raised the issue of eternizing memory of Ivan Vasilievich. It was decided to set up a charity clinic for the poor on the outskirts of the city named after him and 2 beds in the city hospital, in the men's and women's departments, providing them to the needy without distinction of nationalities. Then the medical community of the doctors filed an application for the city's streets on the poor outskirts where life passed and the activities of a humanist doctor named after I.V. Leshko Popelya. The petition was dissatisfied. Now it is a street named after I.V. Leshko Popelya.

I.V. Leshko-Popel lived a short but bright life, all without the rest given to people. P. Ya. Kovalev pointed out that it was "a continuous feat" .

Problems of humanism in medicine are discussed at the lessons for medical students. We consider it to be of great importance for the moral education of medical students as future doctors.

Є.С. Тюфкій,
*кандидат філологічних наук,
Житомирський торговельно-економічний коледжу КНТЕУ,
м. Житомир*

ДО ПИТАННЯ ПРО МЕДІАГРАМОТНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ

Медіаграмотність – це набуті під час навчання навички аналізувати, оцінювати, використовувати та передавати повідомлення в різних формах (В.Ф. Іванов). Основа медіаграмотності – модель, що змушує громадян замислюватися над тим, що вони чують, бачать або читають, критично сприймати повідомлення, аби розрізняти там пропаганду, цензуру, маніпуляцію. За відсутності спеціального курсу, який би забезпечував такі знання в студентів професійних закладів освіти, відповідальність за медійну

грамотність покладена перш за все на гуманітарні дисципліни, зокрема й українську мову, де окремо розглядають основи комунікації.

Студенти як майбутні фахівці мають реалізовувати свої професійні знання, уміння та навички, виявляючи разом із тим свою активну громадянську позицію, аби бути повноцінним членом українського суспільства. Ґрунтовні знання з основ комунікації, інформаційних технологій дають можливість здобувачам освітніх послуг критично осмислювати інформаційний простір, не піддаватися пропаганді та маніпуляціям з боку чужих ЗМІ, що сприятиме формуванню разом із професійними компетенціями національно свідомого громадянина України.

Сучасний студент і викладач постійно перебувають в інформаційному просторі. За останні роки роль інформації та її присутність у житті будь-якої особи збільшилися в сотні разів. На сьогодні не так актуальні самі знання, як уміння відшукати, проаналізувати та відібрати в стрімкому потоці потрібну інформацію. Інформаційний простір, що нас оточує, надає можливості для діяльності безлічі джерел. Різні типи взаємин між ними в загостреній формі призводять до інформаційної війни. Вона може вестися як між внутрішніми учасниками (наприклад, війна компроматів), так і між зовнішніми учасниками, коли має місце вторгнення повідомлень, свідомо породжених за межами національного інформаційного простору. Інформаційна війна, як правило, ведеться паралельно з іншими типами конфліктів: економічних, політичних. Інформаційна війна охоплює два класи об'єктів: з одного боку, це комп'ютери й інформаційні системи, з іншого боку – індивідуально масова свідомість. Це її технічна й гуманітарна складові (Г. Почепцов).

Різноманітні інформаційні операції мають низку негативних наслідків як для конкретної особи, так і для суспільства загалом. Інформаційні операції менш помітні на своїй початковій стадії, отже досить важко адекватно визначити початок інформаційної атаки. Для цього національний медійний простір має вчасно реагувати на інформаційні погрози, бути самодостатнім, працювати над виробленням єдиної картини світу для всього населення,

домагатися представлення своєї позиції в міжнародному інформаційному просторі. Інформаційні операції можуть призводити до руйнування економічної системи країни та сприяти прийняттю нею неправильних рішень, а також різного роду інформаційні операції можуть впливати на національний дух суспільства, послабляючи його.

З огляду на сучасні умови розвитку суспільно-політичної ситуації у світі та в Україні зокрема, постає нагальна потреба формування у студентів критичного мислення, здатності до глибокого аналізу фактів і подій та самоаналізу, що базується на знаннях з основ міжособистісної та глобальної комунікації. Такі знання, уміння та навички покликана виробляти медіосвіта, а саме: аналізувати, критично осмислювати і створювати медіатексти; визначати джерела медіатекстів; інтерпретувати медіатексти й цінності, що несуть в собі медіа; добирати відповідні медіа для створення та поширення власних медіатекстів. В Україні розпочато застосування «Концепції впровадження медіаосвіти в Україні», що була погоджена постановою президії Національної академії педагогічних наук України в травні 2010 року. Згідно з цією Концепцією, медіаосвіта – частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії з сучасною системою масмедіа, як традиційними (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітніми (комп'ютерне опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа, з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій (О.В. Федоров).

На етапі, коли професійна освіта в Україні перебуває в стадії поступового реформування, але продовжує підготовку фахівців для роботи на виробництві, важливим є розробка і впровадження окремої дисципліни з медіаграмотності для студентів коледжів. Молоді люди, свідомість яких тільки формується, повинні отримати чітке розуміння правил безпеки під час перебування в сучасному інформаційному просторі, навчитися фільтрувати потік інформації з власних та чужих ЗМІ, оволодіти інструментами протидії пропаганді та

маніпуляціям з боку недобросовісних ЗМІ, що сприятиме вихованню не лише професіоналів, а перш за все національно свідомих громадян своєї країни.

*І.О. Шумовська,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м.Житомир*

РОЛЬ ПОЗАКЛАСНИХ ЗАХОДІВ З ЛІТЕРАТУРИ В СИСТЕМІ ВИХОВНОЇ РОБОТИ ВНЗ І – ІІ Р.А.

Позакласні заходи з літератури – дієвий чинник естетичного та художнього виховання студентів, формування у них літературознавчої компетентності. Метою позакласної роботи є: розширення літературної освіти здобувачів освітніх послуг, поглиблення їх читацької культури, розвиток творчих здібностей, закріплення громадянських та моральних світоглядних позицій студентів на матеріалі творів художньої літератури.

Позакласна робота з літератури може бути: повсякденною (керівництво позакласним читанням), епізодичною (проведення читацьких конференцій, літературних вечорів, культпоходів і літературних екскурсій), циклічною (робота літературних гуртків, факультативів, літературних об'єднань і клубів). Форма проведення таких занять: індивідуальна, групова і масова.

Важливу роль у розширенні літературної освіти студентів відіграють літературні олімпіади і конкурси на кращу письмову роботу з літератури. В ЖТЕК КНТЕУ дев'ятий рік поспіль проводиться конкурс на краще декламування поезій, здобувачі вищої освіти мають змогу взяти участь у літературному проекті «Українці, читайте!», познайомитися із творчістю молодих авторів (поезії випускниці коледжу Світлани Федюшиної були надруковані в альманасі «Оксія»). Традиційними для студентів навчального закладу стали екскурсії в обласний краєзнавчий музей, обласний літературно-мистецький музей. Завдячуючи сучасним освітнім технологіям, проводяться заочні екскурсії.

В основі такої роботи лежить принцип пошукового навчання. Адже студенти самі спрямовують свої зусилля на вивчення, дослідження тієї чи іншої

сторінки в біографії й творчості письменника. А це сприяє формуванню та розвитку їхніх смаків, літературознавчих компетентностей.

Пошуковим методом навчання є метод творчої діяльності студентів, коли вони самі пишуть поезії, оповідання, готують різноманітні мистецькі проекти, реалізують себе у творчості. Пошукове навчання має вагомий вплив на розвиток творчих здібностей здобувачів освітніх послуг, їхньої самостійності. Це навчання з гарантованою результативністю, бо така робота збагатить їх духовно, вплине на розумову діяльність, навчить самостійно здобувати знання й завжди мати власну думку.

Види і форми літературно-краєзнавчої роботи можуть бути достатньо різноманітними: ознайомлення студентів на уроках з літературною інформацією краєзнавчого характеру (якщо вона стосується теми заняття), екскурсії, бесіди з позакласного читання та конференції за художніми книжками місцевих авторів, виготовлення ілюстративного матеріалу, створення презентацій, організація літературних вечорів, присвячених видатним письменникам, композиторам і художникам, діяльність яких пов'язана з Поліссям (в Житомирському торговельно-економічному коледжі проведено літературно-мистецькі панорами «Українці – світові», «Люди мого міста», розроблено екскурсійний тур «Вулицями рідного міста»), зустрічі з письменниками-земляками.

Таким чином, література у загальноосвітньому курсі є не лише джерелом певної інформації, вона – головний вихователь. Щоб уроки літератури стали дієвим чинником формування літературознавчої компетентності, необхідно активізувати процес сприймання студентами матеріалу. Задля реалізації даної освітньо-виховної мети викладач, володіючи сучасними технологіями навчання і враховуючи інтелектуальний, емоційний потенціал студентів, буде добирати такі форми і методи роботи, твори для опрацювання на уроках літератури рідного краю, які сприятимуть літературному розвитку здобувачів освітніх послуг, активно залучатиме студентів до позакласної роботи.

Українська література виконує естетичну, пізнавальну, виховну функції. Це означає, що кожен твір, опрацьований на уроці літератури, повинен не тільки збагатити студента відповідними знаннями, уміннями і навичками, він має нести естетичне задоволення і давати моральне оперття. А вчитель-філолог своєю працею розвиває гуманістичну та гуманітарну суть студентів, патріотичну спрямованість їх буття, високу національну свідомість і моральність.

Викладач повинен уміти налагоджувати результативну взаємодію з учасниками педагогічного процесу, опановувати новітні педагогічні технології навчання та виховання, створювати умови щодо впровадження компетентнісно-орієнтованого підходу в освітньому процесі.

РОЗДІЛ VI. Регіональне співробітництво навчального закладу з базами практики як умова ефективної роботи професійно компетентного педагога

*Л.М. Кондратенко,
Житомирський торговельно-економічний коледж КНТЕУ,
м. Житомир*

СПІВПРАЦЯ ВНЗ ІЗ МІСЦЕВИМИ ОРГАНАМИ ВЛАДИ ЯК ОДИН ІЗ ШЛЯХІВ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СФЕРИ ГОСТИННОСТІ

Сучасні випускники ВНЗ володіють певним обсягом знань, що відповідає навчальним програмам та передбачений навчальними планами, затвердженими відповідними міністерствами. Однак здобута освіта у ВНЗ України не завжди є достатнім показником високої компетентності молодого фахівця. Щоб задовольнити вимоги роботодавців, такий фахівець має володіти не лише академічними знаннями, а й низкою спеціальних умінь, навичок і здібностей, що допомагатимуть постійно вдосконалювати фахову компетентність. Процес неперервної професійної освіти й розвитку відбувається ефективно за умови сформованості в особистості культури самоосвіти. Ефективне оволодіння

самоосвітньою діяльністю відбувається у процесі навчання студентів у ВНЗ за допомогою досвідченого спрямування викладачів. Як відомо, самоосвіта студентів тісно пов'язана з активізацією їхньої навчально-пізнавальної діяльності. Питання розробки й упровадження активних педагогічних підходів у навчанні майбутнього фахівця сфери гостинності, що якнайкраще забезпечуватимуть ефективність навчального процесу, є особливо актуальним для закладів вищої освіти.

Одним із таких підходів є позааудиторна та аудиторна робота викладача фахових дисциплін зі студентами та органами місцевої влади обласного, міського та районного значення. Це дає більше можливостей студенту ВНЗ в розширенні та поглибленні своїх знань та удосконалити вміння і навички з фахової підготовки, співпрацюючи з компетентними особами профільних управлінь обласної державної адміністрації та міської і районної адміністрацій. В даному випадку саме співпраця між вищим навчальним закладом і органами місцевої влади є тим важливим фактором, що допомагає викладачу формувати компетентного фахівця, який буде конкурентоздатним на ринку праці.

На сучасному етапі сфера гостинності розвивається швидкими темпами і на ринку праці все більш затребуваними є фахівці з організації туризму та ресторанного обслуговування, до яких висувається низка професійних і соціальних вимог. Він має володіти достатньо ґрунтовними спеціальними знаннями, іноземною мовою, бути комунікабельним, знати законодавчу базу, бути активним, цілеспрямованим, добросовісним, відповідальним і постійно прагнути поглиблення та удосконалення своїх знань і вмінь, а особливо бути завжди в курсі нововведень у даній галузі. Саме постійна і налагоджена співпраця викладачів і студентів з місцевими органами влади дає можливість під час вивчення фахових дисциплін урізноманітнити і удосконалити педагогічні прийоми і методи для забезпечення якісного навчального процесу в коледжі. Даний вид партнерства - через співпрацю та спілкування органів місцевого та студентського самоврядування, є основою активного громадянства не лише сьогодні, а й у майбутньому. Студентство має право користуватися

усіма джерелами та інструментами, які можуть вплинути на прийняття рішень стосовно їх статусу та повсякденного життя на місцевому та регіональному рівнях. Головна мета такого партнерства – надання студентству більших можливостей шляхом активної участі у громадському, економічному та соціально-побутовому житті територіальної громади.

Прикладом такого партнерства в Житомирському торговельно-економічному коледжі Київського національного торговельно-економічного університету, під час викладання фахових дисциплін та проходження різних видів виробничої практики на спеціальностях «Туристичне обслуговування» та «Ресторанне обслуговування», «Харчові технології», стала співпраця навчального закладу й управління культури та туризму обласної державної адміністрації та управлінням культури міської державної адміністрації. Спільно з даними органами проведено низку заходів професійного спрямування і в коледжі, і в заходах обласного та міського рівня. До таких заходів належать: проведення заходів науково-практичного та теоретичного формату (конференції, семінари, симпозіуми, круглі столи тощо); реалізація спільних програм у сфері молодіжної політики (працевлаштування, організація виробничої практики, студентського дозвілля тощо); втілення програм з вирішення проблем територіальної громади (наприклад місцевих екологічно-природоохоронних ініціатив); обмін інформаційними матеріалами, організація та проведення спортивно-туристичних змагань, виставок, туристичних фестивалів, студентських фестивалів, практичних та семінарських занять, екскурсій та ін..

Отже, налагодження співпраці ВНЗ з органами місцевої влади є одним з важливих векторів як регіональної освітньої політики Житомирщини, так і важливим шляхом надання якісних освітніх послуг, від чого залежить якість майбутніх кадрів сфери гостинності та їхньої праці.

РОЛЬ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ ПРОФЕСІЙНОГО СПРЯМУВАННЯ У ФОРМУВАННІ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Вимоги до підвищення рівня професійної компетентності випускника вищої школи виходить із загальних вимог, що висуваються до спеціаліста: вміння творчо мислити; самостійно й оперативно приймати рішення, що стосується виробничих, технічних, соціальних, побутових та інших проблем; наявність управлінських знань і навичок; здібність до демократичного гуманного спілкування у трудовому колективі.

Щоб підготувати фахівця для галузі ресторанного господарства, доречно налагодити тісне співробітництво з роботодавцями та громадськими організаціями професійного спрямування.

В умовах конкуренції на ринку праці випускник повинен творчо використовувати в роботі набуті знання, повсякчас збагачувати їх, уміти самостійно вирішувати будь-яку проблему. Конкретноспроможність випускника значною мірою залежить від якості оволодіння сучасними знаннями.

Роботодавці висувають певні вимоги до потенційних працівників, основними з яких є глибока теоретична підготовка, комунікабельність, здатність до «швидкого реагування» (уміння швидко відстежувати зміни в галузі, суспільстві та пристосовуватися до них, аналіз тенденцій розвитку організації, визначення пріоритетних напрямів роботи тощо), організованість, трудова дисципліна.

Велику роль у підвищенні професійних компетентностей відіграє співпраця з громадськими організаціями. Мета такої методики навчання – наближення процесу підготовки спеціалістів до виробництва, запровадження педагогіки співробітництва.

Викладачі відділення ресторанного та туристичного бізнесу Житомирського торговельно-економічного коледжу Київського національного торговельно-економічного університету мають такий досвід роботи. Ще в 1997 році на базі Житомирського комерційного технікуму було створено Житомирський міський осередок АКУ. В 2016 році на базі створено Український кулінарний союз. В області діє громадська організація Житомирська обласна організація АКУ.

Метою цих організацій є активізація зусиль кулінарів міста, області у справі підвищення культури харчування, якості та рівня вітчизняного сервісу, що є невід'ємною частиною соціальної програми нашої держави.

Метою співробітництва з такими організаціями є формування у студентів позитивного ставлення до ресторанної культури, пропаганда сучасних напрямків технології приготування страв, форм і методів обслуговування, показ можливостей та досягнень ресторанного бізнесу в місті та за його межами, підвищення ролі національної кухні та ін.

Викладачі організовують науково-практичні конференції, семінари, майсер- та сервіс-класи, громадські огляди знань, виставки-продажі, конкурси, проводять заняття із залученням до роботи представників громадських організацій, на які обов'язково запрошують роботодавців, керівників відділів міської, обласної виконавчої влади, випускників загальноосвітніх навчальних закладів.

Отже, співробітництво – це постійний пошук нових методів, прийомів, форм спілкування, а його успіх залежить від того, наскільки викладач відповідає вимогам сучасного освітнього середовища. ЖТЕК КНТЕУ з навчальної точки зору є осередком інноваційної діяльності, впровадження креативних, інтерактивних методів співробітництва з роботодавцями та громадськими організаціями професійного спрямування.

СПІВРОБІТНИЦТВО НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ З БАЗАМИ ПРАКТИКИ ЯК УМОВА ЕФЕКТИВНОЇ РОБОТИ ПРОФЕСІЙНО КОМПЕТЕНТНОГО ПЕДАГОГА

Практична підготовка студентів – це партнерство роботодавця з викладачами фахових дисциплін, яке є невід’ємною частиною навчального процесу, що забезпечує поєднання теоретичної підготовки з практичною діяльністю. Таке поєднання теорії та практики є запорукою не тільки успіху майбутніх фахівців у професійній діяльності, а й надає їм можливість переосмислення принципів і методів роботи та набуття професійних навичок і умінь через засвоєння практичного досвіду.

Практичне навчання проводиться на різних етапах навчального процесу студентів з відривом від теоретичного навчання на базах практики: підприємствах, установах, організаціях. Включає в себе такі види практик як: навчальна, виробнича (технологічна та переддипломна)

Тривалість практики, терміни її проведення і обсяг визначаються навчальним планом та графіком навчального процесу.

Висококваліфікований працівник є важливим фактором ефективного функціонування економіки, конкурентоспроможності й багатства нації, загального благополуччя суспільства. Нині набуває актуальності професійне середовище, що базується більше на майстерності, ніж на організації. Дедалі важливішими стають постійна співпраця викладачів – керівників практик з фахівцями від баз практик, що сприяє швидкому реагуванню на вимоги сучасного ринку праці та внесенню змін до навчальних програм практики.

До традиційних технологій співробітництва відносять:

Розгляд питань планування і організації практичної роботи, що узгоджуються з освітнім процесом коледжу і виробничою діяльністю підприємств на початку навчального року. Успішне планування можливе за умови, коли підприємство чи

установа, як самостійна одиниця, висуне власну потребу у студентах-практикантах, яких можна залучити на робочі посади під час проходження практики, забезпечуючи засвоєння теоретичних основ спеціальностей, за якими навчаються студенти. У разі об'єднання зусиль учасників комплексу і при правильному підході до використання виробничих потужностей та кадрового потенціалу можна досягти позитивного ефекту, оскільки концентрація наявного співробітництва в комплексі дозволить більш повно використовувати відповідні виробничі та технологічні потужності в освітньому процесі.

Спільна розробка та погодження програм практик. Мета цієї співпраці полягає у розробці завдань практики наближених до реальних сучасних вимог економіки і ринку праці.

Розробка методичних рекомендацій для керівників практик з підприємств викладачами фахових дисциплін, інструкцій для студентів – практикантів.

Проведення практичних занять з фахових дисциплін із запрошенням спеціалістів з баз практик. На заняттях студенти знайомляться з досвідом організацій, установ, комерційних фірм роботодавців.

Виконання дослідницьких робіт під керівництвом викладачів фахових дисциплін. Об'єктами дослідження виступають бази практики, сучасні виробничі підприємства регіону.

Розробка індивідуальних завдань, що студенти виконують під час проходження практик, сприяє формуванню організаторських, виробничих, економічних, фахових умінь і навичок майбутніх спеціалістів.

Під час екскурсій на сучасні підприємства регіону викладач має можливість на конкретному прикладі ознайомити студента з виробничими об'єктами, технологічними процесами, організацією праці, продукцією виробництва.

Метою проведення заходів профорієнтаційного спрямування є працевлаштування випускників коледжу. Зустрічі із запрошенням працівників центру зайнятості та майбутніми роботодавцями, призначені для ознайомлення викладачів, студентів із сучасними вимогами ринку праці, налагодження партнерських зв'язків для подальшої співпраці.

Зважаючи на вищевикладене, перспектива подальшої співпраці у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, перш за все, веде до необхідності розробки й впровадження дієвих заходів щодо активізації взаємодії спеціалістів баз практики та викладачів фахових дисциплін, підвищення позитивного впливу такої співпраці на рівень ефективності діяльності підприємств та якість освітніх послуг, забезпечення й підвищення конкурентоспроможності майбутніх спеціалістів - випускників коледжу.

**ПЕДАГОГІКА СПІВРОБІТНИЦТВА ЯК СКЛАДОВА РЕАЛІЗАЦІЇ
ОСВІТНЬОЇ СТРАТЕГІЇ НАВЧАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ**

Збірник матеріалів інтернет-конференції

За зміст статей і правильне цитування відповідальний автор

Комп'ютерний макет:

Степанчук Н.В. – викладач вищої категорії, старший викладач Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ

Створення сайту Всеукраїнської інтернет-конференції:

Бредіхіна І.В. – викладач Житомирського торговельно-економічного коледжу КНТЕУ, аспірант кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені І.Франка.